

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

10-16 iulie 1996
(Anul XXIX)

27

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

MONICA LOVINESCU
Insula Șerpilor / UNDE SCURTE VI

Două cronici despre „Insula Șerpilor” de Monica Lovinescu

(pag. 4-5)

O evocare a lui Caragiale

(pag. 11)

Vintilă Horia – Scrisori din exil

(pag. 12-13)

Reflecții la o serată

(pag. 8)

Günter Grass – fragment din romanul „Toba de tinichea”

(pag. 20-21)

Viitorul fără cultură sau cultura fără viitor?

(pag. 23)

Versuri de Constanța Buzea

(pag. 15)

Poeți și critici

ÎN PRIMII mei ani de critică, am alcătuit, la sugestia lui Vasile Nicolescu, care era șeful redacției de critică și poezie de la ESPLA, o antologie din articolele publicate de G. Călinescu pe vremuri sub titlul *Cronici ale mizantropului*. Le-am adăugat și unele recente *Cronici ale optimistului*. Era întâia oară când apăreau după război celebrele cronici „mizantropice”. Titlul cu-legerii mele a trebuit să fie acela... optimist, de la reluarea rubricii cu pricina în „Contemporanul” lui G. Ivașcu. Cu acel prilej, am citit toată seria de articole „ultate” în gazetele anilor '30. Am făcut alte câteva lecturi și mai târziu. Dar n-am uitat care a fost, la acel prim contact, „tema” călinesciană cea mai frapantă pentru tînărul critic care eram. A fost necesitatea pentru critic de a citi cărțile scriitorilor, fără a-i frecventa ca persoane.

De unde și pînă unde? Această întrebare puțin comică se impune. Explicația cea mai simplă a „selectiei” spontane pe care o făceam în problematica, așa de diversă, a cronicilor este următoarea: eu însumi locuiam pe vremea aceea la Cîmpina, venind la București doar ca să-mi țin seminarele la facultate ori ca să-mi predau articolele la „Contemporanul”, și, deși comentam săptămînal o carte, nu cunoșteam personal pe nici un autor. Îmi convenea, ca să zic așa, situația. Aveam, măcar din acest punct de vedere, libertate absolută a aprecierii. Cînd, ulterior, m-am stabilit în București și am început să-mi întîlnesc confrății, am simțit destul de repede diferența. Mi-am creat raporturi directe și chiar prietenii, care la rîndul lor mi-au creat obligații. E destul de limpede ce vreau să spun.

În prima jumătate a deceniului șapte am trăit însă, unica dată în cariera mea profesională, în ceea ce aș putea numi paradisul criticilor. Ochii mei se deschideau și se închideau pe cărți. În spatele lor, nume. Cu excepția scriitorilor generației vîrstnice, despre care aflasem, fie și la școală, date biografice, despre toți ceilalți nu știam nimic. Iar în carne și oase nu-l întîlnisem pe nici unul. Iată motivul pentru care ideea lui Călinescu mi-a plăcut. Mă recunoșteam în ea. Îmi oferea o justificare teoretică, principială a unei împrejurări trăite de mine însumi. De unde, cînd G. Ivașcu mă solicitase, cu doi sau trei ani în urmă, să scriu articole, protestasem, considerîndu-mă prozator, acum începeam să mă cred eu însumi critic și încă unul care intra perfect în paradigma pe care Călinescu o descria.

Consecințele au fost numeroase și profunde pentru felul meu de a gîndi critica. Titlul articolului lui Maloirescu, pe care-l împrumut în editorialul de azi și pe care l-am folosit atunci de cîteva ori, ilustrează tocmai raportul acesta dintre critici și autori. Călinescu nu era de acord cu teza maloresciană, eu eram și, culmea!, ca o urmare îndepărtată a tezel călinesciene la care m-am referit. Scriitorul nu poate fi și critic, din cauza unei percepții diferite a lucrurilor: în „obiectivitatea” cerută de Maloirescu criticului, intră și faptul că el n-are raport personal cu autorii ca oameni vii, ca biografii, ca persoane. Întreagă ideea mea din epocă despre o istorie literară și o critică literară anti-biografice, bazate pe texte, nu pe conjuncturi istorice sau personale, refuzul monografiilor (biografie plus comentariu) și celelalte constituie rezultatul „intersecției” dintre lectura cronicilor mizantropului și (ironie!) a unui dat biografic personal, totul, desigur, pe fondul necesității trăite de noi atunci de a reconstitui, după un deceniu de dogmatism, o critică adevărată, liberă de presiunea momentului și a oamenilor, „obiectivă” și nutrită exclusiv de cărți.

CONTRAFORT*de Mircea
Mihaiescu*

Che Guevara sau Căpitanul?

EXISTĂ în limba engleză un timp verbal pe care nu îl regăsim în românește. El se numește *future in the past* și s-ar traduce prin *viitor în trecut*. De șase ani de zile, el pare să fie emblema sub care guvernează regimul Iliescu. O guvernare cu fața spre un trecut care, pentru profitorii regimului, este și viitorul ei. Văzînd refuzul compact al guvernărilor de a face orice plan de viitor, mi-am spus, inițial, că o fi vorba de o reacție normală la aberantele "cincinale" și "zecenale" ale lui Ceaușescu. Realitatea ultimilor șase ani ne-a arătat că ilieștienii aveau planuri cît se poate de clare. Doar că era vorba de planuri secrete.

Acum, cînd confiscarea bogățiilor țării de către clica neo-comunistă pare să fi intrat în etapa finală, nu e exclus să asistăm, cu binecuvîntarea profitorilor chiar, la o spectaculoasă răsturnare de strategii. Ocupați pînă peste cap cu administrarea uriașelor averi, politicienii de azi nu vor fi din cale-afară de distruși dacă la alegerile din toamnă vor pierde locurile de onoare. Ei știu, de-acum, că uriașele privilegii le vor fi apărute de oameni implantați fie în funcții, fie în partidele de opoziție. Aceiași oameni care au votat *cum trebuie* ori de cîte ori a fost nevoie.

Din nefericire pentru ei, nu ar fi exclus ca alegerile din toamnă să fie și începutul unei radicale schimbări de regim politic. Dacă o parte din vechea gardă țărănistă va accepta, în fine, să iasă la pensie (mai ales că perspectiva de a avea pensii uriașe e mai atrăgătoare ca oricînd), dacă oamenii cu adevărat inteligenți din Convenția Democratică vor înțelege că domnul Patriciu nu e cu nimic mai puțin democrat și mai puțin opozant decît domnul Cataramă, dacă liberalii domnului Quintus își vor lămurii marile probleme de conștiință și de justiție (probleme care încep chiar cu domniul Ionescu-Quintus și Cataramă), dacă, în fine, ideea de unitate a opoziției va fi o simplă notulă demagogică, se profilează posibilitatea unei efective schimbări de regim politic.

Dar nu e exclus ca trecerea spre democrația reală să se producă la modul sîngeros. Nu toți beneficiarii cleptocrației iliesciene vor admite să iasă de bunăvoie din scenă. Pentru că trecerea la un alt mod de viață va trebui să fie însoțită de o serioasă contabilitate morală și administrativă. Pentru că e inadmisibil ca toți să fim, în egală măsură, și victime și călăi. Teoria vinei generale nu va mai ține, pentru simplul motiv că lucrurile, în ultimii șase ani, s-au desfășurat relativ la vedere. Nu toți vom fi fost vinovați de minciună prin omisiune și de complicitate prin neimplicare. Nu toți vom fi fost instigatori la violență și parteneri la beneficiile cotrocene. Nu toți vom fi fost părtași la marile sindrofii ale puterii, nu toți vom fi fost, deși "apolitici" frenetici, obedienți miniștri și secretari de stat.

Există, firește, și posibilitatea ca lucrurile să se îndeplinească altfel. Adică să se continue cu aceeași ocauă mică și cu aceeași politică a struțului. Numai că vremurile s-au schimbat. În doi sau trei ani, vom avea cîteva zeci de mii de tineri șomeri cu diplome universitare. Le va fi foarte greu mărimilor zilei să le explice că ungurii nu ne lasă să facem democrație, că rușii ne dau peste degete cînd vrem să ne privatizăm, că americanii ne obligă să ne ascultăm telefoanele. Ei nu vor înțelege nici de ce am semnat tratatul cu U.R.S.S. într-un moment în care imperiul răului era pe ducă și nici de ce am abandonat în gheara muscalilor teritoriile de dincolo de Prut și Insula Șerpilor. Ei nu vor pricepe cum e posibil să se moară de foame într-un an în care recolta agricolă a atins performanțe incredibile și cum de cresc astronomic prețurile economiei țării e tot mai "sănătoasă".

Nu vor înțelege nici cum e posibil ca opoziția să piardă președinții ale consiliilor județene în zone unde au cîștigat alegerile și nici diversele farse jucate sub numele de "reguli democratice". Cu alte cuvinte, în ochii lor partidele de opoziție vor fi la fel de vinovate pentru dezastrul țării ca și partidele-lăcustă care au dominat autoritar România în ultimii șase ani.

Să nu ne surprindă dacă, în scurtă vreme, toți acești tineri vor vira spre primejdioase mișcări extremiste. Să nu uităm că, aîft la noi, în interbelic, cît și în America de Sud (modelul nemărturisit al României de azi) forțele de extremă (dreaptă sau stîngă) s-au născut nu în jurul unor paria ai societății, ci în jurul unor tineri intelectuali aduși la exasperare de partidele iresponsabile din țările lor.

Înainte alegerilor parlamentare din Italia, am fost uimit să văd la televizor mii de tineri la concerte rock agitînd cu fanatism portrete și înscrisuri cu numele lui Che Guevara. Victoria stîngii a fost o surpriză doar pentru inșii care nu au mai ieșit din casă cu anii. Nu știu dacă arătoasele postere cu imaginea lui Guevara vor prinde în România. Dar avem în istoria nu prea îndepărtată un personaj la fel de chipeș și la fel de charismatic. Un personaj căruia i-a păsat prea puțin de democrație și de subtilitățile dialecticii putere-opoziție. Și mai avem și o îndelungată tradiție anti-parlamentară.

Iată, așadar, destule elemente care să facă din vara lui 1996 o lungă vară fierbinte. Stă în putința unei singure formațiuni politice să tranșeze bărbătește dilemele societății românești. Această formațiune este Convenția Democratică. Dacă se va rezuma la binecunoscutul său joc de așteptare, la stilul suav-distruktiv, la tactica obtuză a unui ciocoism păgubos, n-ar fi exclus ca răfuiala tinerilor să înceapă chiar cu ei. Faptul că n-au fost nici o secundă la guvernare nu va cîntări prea mult în balanță. În orice caz, nu atît de mult ca vina de a nu-i fi lăsat pe alții să ajungă la putere.

POST-RESTANT*de Constanta
Buzea*

ȘI DACĂ n-a fost decît un pariu cu dv. înșivă, pe care numai în parte l-ați cîștigat, pariu făcut dintr-o pornire căreia, cum spuneți, nu i-ați putut rezista, date fiind și toate celelalte explicații asupra cărora cred că nu am dreptul să insist, și chiar dacă aș face-o aș greși, pentru că știu prea bine ce iad de luciditate suportați, eu mă bucur totuși ca de un triumf personal de acel mărturisit chiot de bucurie interior. Și pînă una alta, decizia dv. fiind aceea care este, și mi se pare corectă, de a vă păstra încă în anonim, eu, lîngă toate cuvintele adaug acest poate ultim mesaj, pe care-l înnoblez tot cu un poem de-al dv., intitulat *Rugăciune*. "Iartă-mi, Doamne, păcatul/deșartei mîndrii vanității/ sau oricărui alt sentiment./ iartă-mă pentru toate./ Dar cum magia-mi transformă/ durerile-atroce în cîntec/ și lutul în aur curat/ cînd văd că himerele mele/ surprind muritorii vibrînd/ de tainicii artei fiori/ simt cum în slavă mă pierd/ plutind și ușor ca un nimb// Iartă-mă că îndrăznesc/ să mă apropiu de tine/ e tot ce-n fervoarea iubirii/ pot face mai bun și mai bine". În rest, într-un totu de acord cu comentariul pe care-l faceți pe marginea celor atroce trăite, o reverență colegială, respect și compasiune, și, dacă se poate, sănătate. (*Hamlet*, București) ☒ Din păcate nu am nici o siguranță că în a doua jumătate a lui august aș putea onora invitația de a fi la Târgoviște, invitație pentru care vă mulțumesc, unde va avea loc lansarea celei de a doua plachete de versuri pe care o semnați. Manuscrisul ei îl am, l-am primit în câteva rînduri, din Letea cea izolată, în anii din urmă, în diferite variante de sumar. Pot să vă repet că slăbiciunea mea rămîne tot acel vibrant poem al întrupărilor singurătății în lungile, nefârșitele nopți de iarnă, în deltă... Și poemele scurte, și cele foarte scurte sunt remarcabile. Cartea însă va suferi, cred, tocmai din pricina diferenței de accent, discursul atît de bine marcat și condus în poemele lungi dezechilibrându-se în atingere, în alăturare cu celelalte, care sunt de altă factură. Ideal ar fi fost să faceți două cărți, una cu *întrupările singurătății* și alta cu *valizele de drum*. Realitatea este că v-ar mai fi trebuit timp pentru a le înmulți și pe unele și pe celelalte, pentru a le consolida numeric sumarul. Și dacă în august veți lansa la Târgoviște tot o *plachetă*, fie ca ea să arate bine și ca obiect, generozitatea editurii care vă tipărește din nou să meargă pînă la detalii, calitatea hîrtiei, eleganța copertei, litera aleasă și un aspect aerisit al punerii poemelor în pagină. (*Paul Sărbu*, Letea) ☒ Părăsirea drumului este ceva ce nu se mai poate. Dar și greu de purtat și de suportat, ca efectele unui jurămînt exaltat făcut într-o împrejurare fastă, într-un moment de încredere și plăcere nebună. Nu este cazul să ne supărăm pe har, și nici să ne punem prea mult nădejdea în ceilalți. Nu este cazul, spun, pentru că talentul dv. dă către o privesc plină de dovezi. Există bun-gust, există cultură, există splendoare. Nici una din poezii nu eșuează. Există un singur moment, și sper să fiți de acord cu mine, pentru care propun o altă dispunere a cuvintelor. Finalul poemului *Fragment* să fie: *îngerul cu aripile degerate* ! Restul îmi place așa cum este, cu rezerva că dacă veți simți nevoia să vă îmbunătățiți miniaturile, o veți face singură, firesc și nesilită de nimeni. Îmi face plăcere să decupez pasajul unde devine vizibilă *cheia*, unde poezia se sperie de propria ei putere și devine fosforescentă. În *Arșiță*, acel *tren personal la* (a cărui) *fiecare oprire eu urcam...*; în *Schiță de doi* înserarea peste acel *tablou cît un cearcăn*; în *Nes(u)punere* jocul cu radioul care, pus la zid, așezat între două corpuri de bibliotecă, tace... încet, timid ascultînd clandestin muzica din cărți picurînd...; în *Amurg*, străzile plecate din oraș; ca și orizontul căzut peste rugul de zmeură albă. Fără cusur este și singuraticul care ajunge la orizont și nu-l vede. La fel *Așteptare*, *Baladă*, *Întîlniri 1*, *Viața la margini* și *Descântec*. (*Cristina Hermeziu-Teiu*, Iași).

România literară

Editată de:

- Fundația "România literară", director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanta Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Reflecții la o serată

A PROAPE toate "seratele" d-lui Iosif Sava sunt, într-un fel sau altul, interesante, chiar și unele care nu par de la început să fie astfel. Este, acesta din urmă, cazul uneia de acum patru sau cinci săptămâni, prilejuită de sărbătorirea dirijorului octogenar Constantin Bugeanu. A demarat nu prea atrăgător, cu proiecția unui scurt film ce respecta întocmai canoanele festivităților oficiale: flori, mesaj prezidențial, frumoase cuvântări ale reprezentanților breslei, secvențele fiindacompaniate de comentariul lirico-patetic al d-lui Iosif Sava. Domnia-sa, e lucru știut, nu face economie de superlative, și cu atât mai puțin ar fi fost dispus să facă într-o împrejurare ca aceea, programat-sărbătorească. Fiind vorba anume de omagierea cuiva, lucrul trebuia făcut, nu-i așa?, cu toată gura.

Emisiunea pornind astfel, aș fi trecut pe alt canal dacă nu m-ar fi reținut finul zâmbet schițat de sărbătorit în timp ce cuvânta dl. Sava. Finul zâmbet și întreaga fizionomie a vârstnicului domn, cu privirea vie, iscoditoare ce i se putea ghici dinapoia lentilelor cu multe dioptrii ale ochelarilor. Curios de felul cum va reacționa la ploaia de elogi și firitisiri ce tocmai se abătea asupra-i, am rămas pe post. Nu mi-a părut rău.

De cum începu să vorbească, sărbătoritul spulberă atmosfera de exaltare pioasă ce prindea să se instaleze, și o făcu prin umor, prin simțul dovedit al relativului și prin luciditatea critică aplicată deopotrivă altora și sieși. La mari figuri ale artei dirijorale - Toscanini, Karajan, Celibidache, spre a nu mai vorbi de George Georgescu - se raporta în chipul cel mai natural, recunoscându-le însușirile eminente dar și numindu-le defectele, vulnerabilitățile, acele puncte slabe de care nimeni pe lume, om fiind, nu este scutit. Și o făcea fără să dea o clipă senzația șicanării meschine, a cârtirii invidioase, pentru că, repet, nici pe sine nu se cruța: propriile erori, limitări, eșecuri le numea cu franchețe, netemător de faptul că și-ar diminua în felul acesta imaginea publică. Și nici nu era cazul să se teamă pentru că a lăsat, mie, în orice caz, mi-a lăsat, tocmai procedând astfel, cea mai bună impresie.

Participau la amintita "serată" criticul Grigore Constantinescu și dirijorul Cristian Mandeal, acesta ca fost elev al sărbătoritului. Dl. Mandeal m-a șocat pur și simplu prin următoarea categorică declarație: sunt creația maestrului Constantin Bugeanu, și eu și alții îi datorăm enorm. Până și dl. Iosif Sava, altfel risipitor dezinvolt de superlative, cum spuneam și mai sus, s-a simțit dator să intervină pentru "a nuanța" (un verb la care ține mult!) cele spuse atât de tranșant de dl. Mandeal: - Ei, a fost șansa maestrului Bugeanu să aibă elevi ca dumneavoastră, ca Horia Andreescu, talente mari, uriașe. Era un mod de a tempera mărturisirea unei dependențe formatoare socotită probabil excesivă, de dl. Sava, în felul cum fusese formulată ("sunt creația..." etc.) Numai că dl. Mandeal nu acceptă nuanțarea d-lui Sava, ba chiar o respinse ferm: - Nu-i adevărat, noi am avut șansa de

a-l avea profesor pe maestrul Bugeanu, șansa a fost a noastră, dacă încăpeam pe mâna altuia cine știe ce se alegea de noi!

Sunt rarissime în mediile noastre culturale, turmentate de orgolii, asemenea senine recunoașteri ale unui discipolat. Să mai spun cât de mult cresc ele în rezonanță când vin din partea unui mare artist cum este dl. Cristian Mandeal?

Dar mă gândeam, urmărind amintita emisiune a d-lui Iosif Sava, că dacă în lumea muzicienilor astfel de gesturi, iată, se mai fac, în aceea a scriitorimii, azi, sunt aproape de neconceput. A ieșit la lumină, după 1989, o foarte bogată literatură de memorii, de confesiuni, de profesiuni de credință estetică, de evocări ale drumului literar, cu accent pus adesea pe începuturi. Cu toate multele deosebiri, un fir roșu ideatic, spre a vorbi astfel, leagă textele ce compun această literatură: nimeni, artistic vorbind, nu dato-rează nimănui nimic, nimeni, în sfera profesiei scrisului, nu a învățat nimic de la cineva.

Pot sta lucrurile astfel în realitate? Câmpul afirmărilor creatoare este unul al interferențelor, al preluărilor active, al conectărilor la anume surse de energie spirituală. Iar cine izbutește să se exprime *original*, o face totdeauna, de o mărturisește sau nu, la capătul unui proces. Un proces de acumulare și de sedimentări. Chiar dacă nu e totdeauna vizibil, procesul există, pentru că pe goluri nimic nu se poate clădi. Nimic durabil. Dar lucrurile acestea, de mult știute, indispon azi destulă lume din mediul nostru scriitoricesc, parcă îmbolnăvit de o virulentă alergie la ideea că meseria scrisului, totuși, se învață. Și se învață, desigur, de la *altul*, de la cineva care te-a precedat. Nu în forme elementar didactice, de bunăseamă. Dar este respinsă, uneori cu furie, ideea însăși a învățării de la cei dinainte, a căutării unor repere valorice în spațiul de creație în care alții și-au desfășurat anterior acțiunea.

Aș vrea totuși să precizez că aceste observații nicidecum nu-i privesc pe exponenții celei mai noi generații literare, nouăzeciști sau cum dorim să le spunem. Ei se află, într-adevăr, în plină contestare a scriitorilor care i-au precedat, a literaturii anterioare, contestare uneori furioasă și necruțătoare până la cruzime, radicală până la a nu admite nimic valabil în ce s-a scris până la ei. Dar cum să procedeze altfel și pentru ce? Negarea inclementă e apanajul oricărui început de drum literar, reflex natural al năzuinței de a fi altfel. Nu la ei deci, m-am referit ci la artiștii maturi, la scriitorii ajunși, precum dl. Cristian Mandeal în domeniul pe care îl ilustrează, la zenitul carierei creatoare. Orice s-ar spune, acestora nu li se potrivește degajarea juvenilă pusă în negare, în ignorarea contribuției antecesorilor pe care, totuși, prea adesea, o practică. Expunându-se, câteodată, căderii în ridicol.

Gabriel Dimisianu

MIC DICTIONAR

de Mihai Zamfir

Minoritar

C ÎT ERAU de simpatice cîndva bielele minorități umane, exploatate, marginalizate ori ridiculizate de către majoritari! Erau chiar emoționante. Cum să nu tresari, cuprins de simpatie spontană, în fața femeilor, în general (ce au dus dintotdeauna o viață oricum mai grea decît a bărbaților) și a apărătoarelor lor, în special! Ori în fața celor care suferă zeci de vexațiuni pe zi numai pentru că au pielea de altă culoare; sau în fața celor ce își găsesc salvarea sufletească pe alte căi decît pe căile bătute; chiar și în fața homosexualilor, a lesbienelelor, a tuturor celor care pătinesc numai pentru că sînt altfel decît majoritatea populației.

Dar toate acestea au fost pînă-ntr-o zi. Pentru că, atunci cînd compasiunea, generalizată, a devenit politică oficială în țările occidentale democratice, a început ceva ce seamănă din ce în ce mai puțin cu dreptatea și din ce în ce mai mult cu abuzul. Astăzi, în Statele Unite, ai infinit mai mari șanse să ocupi o slujbă dacă ești negresă lesbiană decît albă normală: în condiții de evidentă

superioritate intelectuală și profesională, alba este acum eliminată, deoarece legea nescrisă a minorităților va acționa implacabil în sprijinul negresei. Tot așa, un alb obișnuit va pierde net în fața unui mulatru, un urmaș de europeni în fața unei militante feministe, un creștin în fața unui mormon ori a unui sectant etc. etc. Mentalitatea americană cu numele de *politically correct* domnește astăzi discreționar. Ce înseamnă *politically correct*? Explicat pe înțelesul tuturor, înseamnă întoarcerea oficială a lumii cu susul în jos.

La toate acestea, se poate adăuga un singur lucru. Dacă tot sîntem pentru apărarea minorităților, de ce n-am lua și apărarea celei mai oropsite dintre ele? Mă refer la albul creștin practicant, familist, care-și iubește nevasta și are copii? (Minoritate de-a dreptul scandalooasă, după cum vedeți!). Societatea ar trebui, totuși, să protejeze și această ultimă categorie - aflată în regres net și, foarte curînd, pe cale de dispariție.

5 poeme de Vlaicu Bârna

Canon

Acel aer de nouă primăvară
adiind ca un dulce delir
a fost dat, cu lumina lui clară,
în visuri doar să-l mai respir.

Din clepsidra de aur secreta
întorcînd așteptării nisipul
tremuram să-ți ghicesc silueta
și să-ți dărui privirilor chipul.

Apărînd peste timp zeitate
rod al culmilor clipei sub raza
de amiezi și de nopți înstelate
îți eram prădătorul și paza.

După asfințit

Lemnul putred scînteiază lumină,
scorburi umede, mucegăite surcele,
lângă bufnițe cu ochii lor galbeni
pădurea în noapte pardosită cu stele.

Vin mistreții flămânzi după ghindă,
bat adîncimea stejărișului des
cu rături și măsele de fier
câte-o stea nimerind mai ales.

Lemurii ascunși sub foi de ferigă
- chipuri schimbate din alte vieți -
fac mai temute puterile nopții
cu ielele-n horă și zei pădureți.

Unde să fi rămas

Unde să fi rămas
frumoasele zile de la Aranjuezul
copilăriei,
pe ce continent de uitare
sub orizontul pustiei?!
Urmele lor pe o cărare oarbă
s-au vindecat în nisip
și sub iarbă.

Vignetă

De-ale lumii păcate
aminte ți-aduc
poruncile toate
din Pentateuc.
Le scoți și le-nsemni
pe-o tablă regească
cu slove de aur
să nu ruginească.

Oaspeți

Sosiți din Occidentul magic
ori de pe un ostrov latin
își flutură bunăvoința
c-un zâmbet cald și genuin.

Ne dau pe față aprobarea
ba uneori elogi chiar,
ca dincolo să-ntoarcă foaia
și să ne judece amar.

În cârdășii oficiale
ce-n etichetă nu se-ncurcă
ei vin, primiți cu osanale,
apoi se cară și ne spurcă.

Un timbru unic, ultimativ și penetrant

EDITURA Humanitas a publicat de curând volumul al șaselea și (deocamdată) ultimul din seria *Unde scurte*, în care Monica Lovinescu și-a adunat textele comentariilor sale radiofonice de-o viață. Recentul volum se referă la perioada 1990-1995 și de aceea diferă într-o oarecare măsură de cele anterioare. "Sunt - mărturisește autoarea la 12 ianuarie 1990 - probabil primele rânduri pe care le scriu fără o grijă ce devenise aproape o obsesie. Ori de câte ori recenzam o carte publicată în țară, mă aflam în fața unei duble primejdii: fie de a descifra ceea ce autorii încifraseră spre a trece prin furcile caudine ale cenzurii, și a-i expune astfel riscurilor știute (în primul rând, de a nu se mai vedea publicați), fie de a trece total sub tăcere tocmai îndrăzneala lor de a spune, printre rânduri, dacă nu adevărul, frânturi de neminciuni." În emisiunile realizate pentru *Europa Liberă* după prăbușirea sistemului comunist, această "grijă devenită aproape o obsesie" dispăre. Și, de altfel, nici n-ar prea mai avea cum să se manifeste întrucât cărțile publicate în această perioadă nu mai sunt scrise într-o manieră aluzivă. Chiar și atunci când se trece la o restaurare a comunismului sau, cel puțin, la o restaurare a influenței foștilor lideri comuniști, libertatea de exprimare se păstrează. Nimeni nu o încurajează oficial (dimpotrivă), dar ea se păstrează, apărută ca o valoare supremă de scriitori și ziaristi.

Ceea ce impresionează în primul rând în textele acestui volum șase este participarea intensă, adeseori dramatică, a româncei din Paris la evoluția situației din România. De altfel, Monica Lovinescu revine frecvent, în perioada de după 1989, în țara sa de origine, inclusiv în zona liberă de comunism din Piața Universității. Comentatoarea este fascinată de trezirea (și apoi și de adormirea) românilor. Urmărește totul cu atenție (inteligenta fiind forma maximă de atenție manifestată de un om față de lumea înconjurătoare), cu înfrigurare

și cu intransigență. Din această atitudine rezultă, la nivelul textelor, o combinație insolită de patetism și ironie caustică. În mod curent se crede că patetismul exclude umorul sau că ironia n-are nici o legătură cu gravitatea. La Monica Lovinescu aceste elemente stilistice aparent incompatibile se contopesc, într-un discurs cu un timbru unic, ultimativ și penetrant, capabil să trezească conștiințele.

Citind cartea Monicăi Lovinescu, ai impresia că și dacă ți-ai băga degetele în urechi ai continua să "auzi" rechizitoriul înflăcărat și totuși mereu lucid la adresa lașității, cinismului și apatiei. În orice caz, cei incriminați nu pot pretinde vreodată că nu sunt la curent, că nu știu despre ce este vorba etc.

Urmărind cu implicare suflătească și cu o mare capacitate de înțelegere ce se întâmplă în România după căderea lui Ceaușescu, Monica Lovinescu observă printre primii că echipa venită aparent spontan la conducerea țării are alte scopuri decât cele declarate și că ea favorizează - dacă nu cumva chiar organizează - împotmolirea reformei. Comentatoarea nu-i scapă nici primele manifestări dictatoriale, antidemocratice ale noii puteri, culminând cu actele de barbarie comandate, încurajate și răsplătite de liderii de la București.

În acest context, Monica Lovinescu dezaprobă în cuvinte severe trădarea unor intelectuali, care minimalizează semnificația represaliilor sângeroase din Piața Universității sau chiar le justifică. Printre avocații lui Ion Iliescu și ai acoliților săi se numără, de exemplu, Valeriu Cristea. Textul referitor la el este antologic:

"Valeriu Cristea, în loc să analizeze astfel de orbitoare evidențe, contribuie la răspândirea veninului, situându-se, e drept, într-un limbaj civilizat, dar cu atât mai insinuant, printre intelectualii cei mai anti-intelectuali. Contribuția sa la eufemizarea acțiunii minerilor, pe de o parte, și la teza conform căreia «opozanții itine-

ranți» ar fi vinovați de atitudinea Occidentului față de regimul actual este masivă și, în cazul unui scriitor, de-a dreptul iresponsabilă.

Ea ni se pare a culmina într-un uluitor articol, «Aș vrea să fiu chinez» (18 iulie 1990). Criticul dă spre pildă compatrioților săi cazul unui disident chinez care a implorat Occidentul să aducă ajutorul său Chinei, în ciuda politicii de acolo, în timp ce ai noștri cer contrariul, în «lungi turnee de ambasadori ai voinței grupului lor». E clar: după ce a dat în Ana Blandiana și în Octavian Paler, Valeriu Cristea țintește de data asta - recidivând, de altminteri - în Gabriel Liiceanu. Și, alegându-și din nou exemplul în partea din Asia rămasă comunistă (altădată se referise la Coreea de Nord: în afară de Dostoievski, citat uneori în contrasens, aceasta e zona sa preferată de referință), Valeriu Cristea conchide:

«Aș vrea să devin chinez.»

După tot ce a scris despre Piața Universității, e inutil să ne mai întrebăm de partea cui s-ar fi aflat în Piața Tien An Men.

Spiritul critic radical cu care este judecată, și în recentul volum, societatea românească nu are nimic antiromânesc (așa cum ar putea susține - și cum au și susținut - naționaliștii naivi, lipsiți de o minimă pregătire intelectuală și naționaliștii formați la școala lui Ceaușescu, care fac un tabu din tema românească tocmai pentru a nu li se putea evidenția propria lor contribuție la distrugerea țării). Deși cuvintele s-au uzat, trebuie să le folosim încă o dată și să facem observația că Monica Lovinescu își iubește patria cu abnegație. Patriotismul său, însă, este sincer și competent (în opoziție cu toate celelalte combinații posibile, atât de răspândite în România de azi: sincer și incompetent, nesincer și competent, nesincer și incompetent). De pe această poziție, a unui om care iubește în cunoștință de cauză și care tocmai pentru că iubește înregistrează cu acuitate dezastrul a ceea ce iubește, este înțeleasă realitatea românească. Monica Lovinescu dă o replică memorabilă afirmației insolente a lui Silviu Brucan conform căreia România n-ar fi fost înainte de război o țară democratică și că prin urmare n-ar fi avut mare lucru de pierdut căzând sub ocupație sovietică (mod indirect și nerușinat de a spune că stalinistii de genul lui... Silviu Brucan nu s-ar fi încărcat de vreo vină contribuind, alături de ocupanți, la distrugerea civilizației românești). Iată replica Monicăi Lovinescu:

"...dacă noile generații, în urma dezinformării sistematice, pot crede că țara noastră n-a avut tradiție democratică, nu același lucru se întâmplă cu Silviu Brucan, care din clase primare a învățat, presupunem, că democrația la noi, cu toate nevralgiile ei, n-a existat mai puțin, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, și că era de tip occidental. Forme fără fond la început, căpătându-și încetul cu încetul conținutul. Nu l-a citit Silviu Brucan pe Caragiale, ce afirma că țările românești dispun de presa cea mai liberă din Europa, luând ca exemplu felul în care regele Carol I

Monica Lovinescu, *Unde scurte, VI - Insula Șerpilor*, București, Ed. Humanitas, col. "Memorii/Jurnale", 1996 (cu un *Cuvânt înainte* al autoarei). 408 p., preț neprecizat.

era caricaturizat și atacat în ziarele vremii? N-a auzit Silviu Brucan în viața lui de democrați autentici ca Titu Maiorescu, P. P. Carp, Nicolae Iorga - dinainte de război? Apoi, după primul război, de I. G. Duca, de Brătieni, de Nicolae Titulescu, președinte al Ligii Națiunilor, de Ion Mihalache, de Virgil Madgearu, de Iuliu Maniu? Cum să nu fi auzit când tocmai îi ataca în *Scânteia*, în timpul primelor procese staliniste de la noi?"

Toată mișcarea (și confuzia) de idei din perioada postdecembristă este înregistrată și analizată clarificator în cele peste patru sute de pagini ale cărții. Seninătatea vinovată și inacceptabilă cu care Constantin Noica îi absolvă pe propriii săi călăi (pusă în contrast cu bunătatea lucidă a lui Mircea Vulcănescu, care îi rugase pe tovarășii săi de suferință să nu-l răzbune, dar nu și să uite cele întâmplate), pledoaria ipocrită a celor de la *Literatorul* pentru apolitism (adică pentru abținerea de la luarea unei atitudini față de politica funestă a partidului de guvernământ), prejudiciile aduse României de activitatea unei reviste imunde ca *România Mare* (sub privirea încurajatoare a președintelui țării, iritat în schimb, permanent, de presa independentă), convertirea dezamăgitoare a rafinatului și eruditului Romulus Vulpescu într-un colaborator al acestei publicații compromițătoare, toate aceste dovezi - și multe altele - de degradare a vieții publice din România sunt identificate și incriminate fără ezitare. În același timp, Monica Lovinescu susține activ pe cei care reprezintă reperiile unei conștiințe morale a epocii - de la Ana Blandiana la Lucia Hossu-Longin, de la Octavian Paler la Gabriel Liiceanu, de la Alexandru Paleologu la Nicolae Manolescu - oferindu-le un înduioșător azil politic în spațiul emisiunilor sale radiofonice, atunci când atacurile huli-ganico-securistice împotriva lor se întetesc și aerul devine irespirabil în România.

În mod semnificativ și dureros, ultimele pagini ale cărții evocă desființarea, în 1992, a biroului de corespondență de la Paris al postului de radio *Europa Liberă* (decizie greșită a americanilor, înșelați de aparențe sau, cine știe, influențați de mesageri ai puterii neocomuniste de la București). Intelectuali de elită din România protestează împotriva acestui act eronat, dar protestul lor n-are nici pe departe energia gesturilor de ocrotire cu care fuseseră ei înșiși înconjurați, de-atâtea ori în decursul timpului, de Monica Lovinescu.

Cărți primite la redacție

☞ A. E. Baconsky, *Poezii*, cu un *Cuvânt înainte* de Mircea Martin, București, Ed. Albatros, col. "Cele mai frumoase poezii", 1996. 152 p., 3060 lei.

☞ Pamfil Șeicaru, *Rechizitorii*, prefață de Nicolae Florescu, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu, București, Ed. "Jurnalul literar", col. "Capricorn", 1996 (vol. cuprinde *Scrisoare deschisă lui Mihail Sadoveanu* și *Tudor Arghezi - teigheaua cuvintelor*). 104 p., 3500 lei.

☞ Ion Juvara, *Așa a fost*, amintirile unui chirurg, cu un *Cuvânt înainte* și o *Cronologie* de prof. dr. Dan Setlacec, București, Ed. DU Style, 1996. 416 p., preț neprecizat.

☞ Mircea Zăciu, *Scrisori nimănui*, editurile Cogito, Oradea și Arhipelag, Târgu-Mureș, col. "Ținte în mișcare", 1996 (critică literară). 292 p., 7500 lei.

☞ Cornelia Pillat, *Eterna întoarcere*, cu un *Prolog* de Doina Uricariu, București, Ed. DU Style, 1996 (memorii). 256 p., preț neprecizat.

☞ Cezar Baltag, *Paradoxul semnelor*, eseuri, București, Ed. Eminescu, 1996. 188 p., 3800 lei.

☞ Constantin Stoiciu, *Despre farmecul levantin*, roman, în românește de Ioana Diaconescu, București, Ed. Fundației Culturale Române, 1995. 136 p., 2990 lei.

☞ Victor Ivanovici, *Suprarealism și "suprarealism"*, Grecia, România, țările hispanice, eseu, Timișoara, Ed. Hestia, 1996. 96 p., preț neprecizat.

☞ Gheorghe Schwartz, *Procesul*, o dramă evreiască, Timișoara, Ed. Helicon, 1996. 152 p., 5100 lei.

☞ Emil Mladin, *Părintele Mavrodin*, roman, București, Ed. DU Style, 1996. 256 p., preț neprecizat.

Memoria ca "obsesie" benefică

FUNCTIONA din plin, sub regimul totalitar, instituția "consacrației". Pretutindeni dădeai de autori "consacrați", adică de cei care, prin supușenia lor exemplară față de partid, aveau dreptul la o scurtă eternizare. Ca tînăr om de litere primeam, nu o dată, din partea redacțiilor următorul răspuns: "nu te publicăm, deoarece avem spațiul ocupat de cîțiva «consacrați», pe care, bineînțeles, nu-i putem amîna". Aveam impresia, în credulitatea de care văd că nu izbutesc a mă lepăda, că moda "consacraților", măcar aceasta, a apus după '89. Dar, deschizînd nu de mult un manual de literatură română pentru ultima clasă liceală, mi-am dat seama de grava eroare în care mă găseam. În paginile lui, echivalente cu o brazdă proaspăt trasă, gata a primi semințele științei pentru o viață, se află, fălos prezentați, Al. Piru și Ov. S. Crohmălniceanu, însă... nu și Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, I. Negoițescu. Deci, "consacrații" de ieri, "consacrații" de azi! La treapta didactică, de-o însemnătate a cărei demonstrare ar fi inutilă, istoria literară rămîne confiscată de un trecut gelos pe tot ceea ce i-ar putea conturba ordinea autorizată de "sus", care speră, evident, într-un *statu quo* vecin cu absolutul. Oare cîtă apă trebuie să se mai scurgă pe Dîmbovița, pentru ca personalităților menționate, ca și altora cîtorva, să li se recunoască înfișetatea ce-o au *de facto*? Mai multă ori mai puțină, admițînd că eleatismul de stat și de partid, cu prelungirile-i în democrație, nu constituie chiar o lege cosmică. Pînă atunci însă putem reflecta la următoarea împrejurare, nu lipsită de un umor amar: Monica Lovinescu este expulzată dintr-un manual de istorie a literaturii, cu toate că d-sa se situează în fruntea conștiințelor literare care fac istorie. Fac istorie într-un sens dublu: pe de o parte, înfruntă abuzurile, dizolvă prejudecățile, trezesc mințile cufundate în letargia ignoranței și a dezinformării, pe de alta veghează asupra înregistrării trecutului așa cum a fost, ferit de tendenționisme falsificatoare, în lumina aspră a adevărului. Oare istoria astfel înțeleasă nu se împiedică de... "consacrați"?

Ultimul volum al Monicăi Lovinescu din seria *Unde scurte*, intitulat *Insula șerpilor*, vădește, din capul locului, o franchețe imprudentă: cea de-a se declara "un catalog de obsesii". Autoarea pune degetul pe rană, precizînd că "obsesia centrală este și esențială: uitarea de azi poate avea consecințe incalculabile. Memoria e piatra de temelie și de dăinuire fără de care riscăm să devenim o țară de înlocuitori și nu de locuitori". Căci memoria a fost și este marele dușman al mentalității totalitare. Dușmanul său natural, invincibil. Pentru a-i face față, scribii comuniști s-au silit a rescrie istoria, aducînd-o la cheremul intereselor lor, impunîndu-i un unic sens de înțelegere, cel propagandistic. Bertram Wolfe afirma că Stalin s-a inventat pe sine, fapt, în opinia lui, mai surprinzător decît ferocitatea ce-l distingea, iar Vladimir Volkoff spunea că pandantul proceselor de la Moscova se află în mutilarea de către sinistrul tăcut a propriei sale istorii. Nici ceilalți dictatori nu s-au lăsat mai prejos, producînd o trenă de pseudo-onorabilitate ce încă ne mai sensibilizează. Noi preferăm, arată Monica Lovinescu, a-l compara pe Ceaușescu

cu Carol al II-lea sau cu Antonescu, ocolind modelele sale reale, precum Kim Ir Sen sau Ivan cel Groaznic. Dar exemplele cele mai numeroase de contrafacere a istoriei pe care ni le înfățișează aparțin domeniului culturii. Aci mistificarea a operat adesea cu mijloace mai "subtile", printr-o țesătură de sofisme aidoma unei plase de păianjen, în care nepreveniții se pot prinde cu ușurință. Dacă "vadimilor și păunescilor" (plural ce oglindește precaritatea individualizării, într-o zonă de inferioritate morală, așa cum ar fi nefiresc a disocia indivizii unei specii de insecte parazite) nu li se acordă o mai susținută atenție "din simpla igienă a polemicii ce nu poate fi dusă chiar cu oricine", alți demisionari, alte forme de demisie au parte de analize suficiente de ample și de o remarcabilă exactitate, ale căror concluzii acide se impun cu forța rațiunii. Iau naștere astfel pagini de istorie autentică și nu trebuie să ne sfiim a le recunoaște ca atare. "Consacrații" pot face grimase de eschivă sau de dezaprobare, dar noi socotim a le putea asocia pateticului avertisment al Nadejdei Mandelstam, după care, "la ceasul totalitar, tăcerea e o crimă împotriva umanității". E cumva autoarea *Unde scurte* prea înflăcărată, prea insistentă, așa cum socotesc unii? Tot ce se poate. Dar credem că e preferabilă înflăcărea unei neutralități cinice, în chestiuni în care onestitatea persoanei e condiționată de o opțiune, că e preferabilă insistența unei minciuni prin omisiune sau unei tăceri complice la infamie.

Monica Lovinescu ia în discuție o teză mult vehiculată la noi (*post festum*, bineînțeles!), după care "spre deosebire de ceea ce se petrecea la vecinii cu scriitori pe baricade, s-a rezistat (în România, n.n.) prin literatură, acesta fiind modul nostru specific de-a ne opune totalitarismului". Teză ce i se pare jumătate reală, jumătate imaginară. Reală, în proporția în care, începînd cu deceniul șapte, scriitorii aflați în conflict cu cenzura s-au străduit fie a introduce "parcele de adevăr", cu rol substitutiv pentru istoria și sociologia ce n-aveau drept de cetate, fie a produce opere care nu prezentau raporturi vădite cu funesta realitate înconjurătoare, așadar așezate sub egida evazionismului estetic. Imaginară sau falsă, în măsura în care "parcelele de adevăr" scoase la iveală ajungeau și ele să oculteze adevărul, printr-o excesivă "parcelizare", ca și din pricina concesiilor făcute, "din toată această tactică, un fel de joc cu cenzura (mai las eu, mai dai tu), adevărul ieșind confuz, tocit, incert". Optzeciștii au întors spatele romanului zis politic, devenit un fel de rețetă a conformismului din era Ceaușescu, cînd toate fărădelegile regimului erau puse cu perfidie în cîrca lui Gheorghiu-Dej, nemaiaceptînd a numi crimele "erori" (subînțeles, reparabile) și a cultiva ipocritul idilism al ciocnirii dintre comuniștii "buni" și comuniștii "răi" (un maniheism intrapartinic). Șopîrlele introduse în cărțile apărute în condițiile controlului ideologic puteau avea o anume rezonanță în mediul cititorilor deprinși a descifra subtextele, însă nu erau apte a închea "o solidaritate reală, creatoare de opinie", precum în Polonia și în Cehoslovacia, "unde scriitorul și artistul depășiseră limitele frondei pur profesionale". Nimic mai adevărat. După cum concluzia e cît se poate de naturală: "Chiar și cărțile real-

curajoase din literatura de acest tip (romanele zise politice publicate de scriitori adevărați) arată azi, cînd apar adevăratele mărturii, ca un fel de ecou încîlcit al realității, la limită, ilizibile". Nu trebuie oare recitite cu alți ochi și apreciate în consecință, așadar revizuite, atîtea scrieri semiinconformiste, de la Ivasiuc, Buzura, D. R. Popescu la Marin Preda? În legătură cu *Cel mai iubit dintre pămînteni*, Monica Lovinescu constată că pasajele despre închisoarea lui Petrini, care păreau o cotă a curajului, puse față în față cu mărturiile recente ale universului concentraționar, se înfățișează "umilitor de defazate". Timpul a erodat aura acestor romane "port-stindard" și, prin urmare, se cuvin stabilite nu doar deosebiri, ci și similitudinile lor cu cele semnate de Eugen Barbu, Dinu Săraru, Platon Pardău, Corneliu Leu. "Consacrații" trebuie să suporte o cîțime de... "desacrare".

Deși mărturisim a fi ispițiți de încă foarte multe aspecte ale cărții de care ne ocupăm, spațiul dat ne constrînge a mai lua în considerare unul singur: cel al idolatrizărilor. Acestea fac parte din "fondul principal" de comportamente ale obștii totalitare, înclinate spre exagerări, hiperbole - forme ale minciunii (Baltasar Gracian aprecia orice exagerare drept rudă a minciunii), și spre tabuizări - forme de apărare a aceleiași minciuni, profitabile la scară oficială. Socotiți, în decursul "epocii de aur", bunuri naționale, intangibile, cîțiva scriitori sînt priviți în felul acesta pînă azi, prin nesocotirea spiritului critic. Întristător e faptul că, prin contaminare, inconformismul lor relativ și discontinuu e înălțat la un rang suprem, ca o oglindă a operei, tratată, la rîndul său, de o manieră sanctificatoare, de parcă ar fi un spic sau o sondă din stema republicană. Monica Lovinescu ne îndeamnă a înceta "cu ridicarea de statui sacrosancte în panteonul cărora ne adăpostim

reaua-credință". Pilda de care face uz e una frapantă: Marin Preda. "Nimănui nu-i slujește (...) transformarea lui Marin Preda în statuie, deoarece oricînd i se pot opune sanctificării în bloc cărți ca *Desfășurarea* sau un capitol din *Delirul*". Statutul său real e ambivalent, ceea ce ar trebui să ne oprească a-l preface "într-un exemplu absolut de rezistență". Cînd "intransigent", cînd "pacitizînd cu vremurile", creatorul *Morometilor* s-ar afla la mijloc de drum între "marii compromiși" și cei ce n-au cedat, plătind uneori cu libertatea și viața: "Prin el, putem măsura chiar limitele opoziției scriitorului român la comunism și putem desluși, cel mai clar poate, motivele pentru care ea n-a fost dusă pînă la capăt". Vederi mult apropiate de cele ale subsemnatului.

Convinsă că "în decalogul libertății regăsite, se cere însușită, mai întîi, memoria", deoarece numai amintirea a ceea ce a însemnat barbaria ne va ajuta să nu mai revenim sub stăpînirea acesteia, Monica Lovinescu o reconstituie "la zi", adică inclusiv în intruziunile trecutului sumbru în prezent. De la reparația pe scenă a ceaștilor celor mai impudici pînă la sporirea trupei oportuniștilor cu "literatorii" care pătează conceptul maioreșcian al esteticului, "spre a-și justifica angajamentul și răsplata", și cu "echidistanții" mai "prezentabili", specialiști în a relativiza, "cu o savantă distincție, adevărul" (noi i-am numit defetiști, exponenți ai celui de-al treilea pol), întruchipările acestui trecut-prezent sînt luate în colimatorul autoarei drept eșantioane ale unei "lumi pe dos, ca cea de-acum". Astfel memoria se dilată panoramic, devenind o conștiință clarvăzătoare, care îmbrățișează deopotrivă trecutul, prezentul și, presupunem, viitorul, ce "depinde de trecutul pe care i-l oferim".

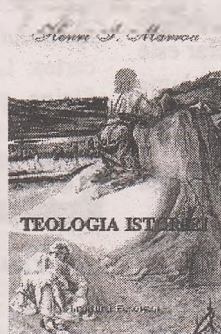
INSTITUTUL EUROPEAN

În colecția *Mythos et Religio*

Henri-Irénée Marrou
TEOLOGIA ISTORIEI

Traducere de
Gina Nimigean și Ovidiu Nimigean

Teologia istoriei este o meditație asupra sensului istoriei, pornind de la Augustin și de la dramatica invocație a rugăciunii creștine: „Vie împărăția Ta!”. *Teologia istoriei* înseamnă drumul omului și al omenirii - într Geneză și Apocalipsă - un drum al permanentei confruntări între cetatea omenească și cetatea lui Dumnezeu. Cartea aparține lui Henri-Irénée Marrou (1904-1977), istoric francez, titular al catedrei de istorie a creștinismului la Universitatea Sorbonne din Paris, unul dintre marii exegeți contemporani ai operei Sfîntului Augustin.

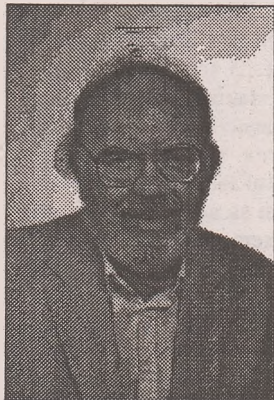
ISBN 973-9148-82-4

192 pag.; 3 978 lei

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel. 032-127311 • Tel.-fax: 032-230197

Actualitatea culturală

Paul Miron 70

LA 13 IUNIE, profesorul Paul Miron a împlinit 70 de ani. Născut la Giulești, aproape de Fălticeni, în județul Baia, și-a început studiile secundare la Liceul Militar din Iași, se alătură rezistenței după 23 august 1944 și ajunge în Occident. Student la Bonn, 1947, al cunoscutului romanist Ernst Robert Curtius, este trimis de acesta la Paris, 1949. Aici studiază la Sorbonne, Ecole des langues orientales și Collège de France; activează în comunitatea

creștină condusă de Paul Evdokimov până în 1951, când se întoarce în Germania unde își dă doctoratul, 1954, cu o teză despre structura tipologică a limbii române în comparație cu latina clasică și populară. Organizează lectoratele de limba și literatură română din Köln (1952), Bonn (1954) și Freiburg (1962).

Membru al clubului PEN al scriitorilor din exil, conduce congrese internaționale între 1955 și 1962, la Darmstadt (cu criticul de artă Sabais), la München (cu filosoful Feodor Stepun), la Viena (cu dramaturgul Jan Rys), la Düsseldorf (cu scriitorii Ștefan Andres și Salvador de Madariaga).

La invitația lui Hugo Friedrich se stabilește la Freiburg în 1962 unde, după examenul de docență (Habilitation), 1974, capătă titlul de profesor prin decret ministerial. Este primul profesor universitar de limbă și literatură română din Germania Federală. Înființează (1967) Societatea "Mihai Eminescu" cu scopul de a menține și în timpurile nefastei dictaturi relații cu știința și cultura română. Printre realizările Societății se numără 24 de colocvii științifice, alternativ în Germania și în România, invită personalități culturale din România, mijlocind burse; acordă asistență la sute de persoane în timpul sejurului în străinătate.

Colaborează la mai multe reviste, culturale germane, la postul de radio Köln și la Deutsche Welle cu zeci de articole, cu scenarii radiofonice, features, contribuții în lexicoane de specialitate (ca de ex. "Lexikon der Weltliteratur", editura Kröner, Stuttgart), manuale, enciclopedii și volume colective. Două lucrări ample de filologie au apărut în cunoscuta editură Lang, numeroase studii în publicațiile de filologie romanică din Franța, Italia, Germania și Belgia.

Redactează revista *Prodromos* (Freiburg-Paris) împreună cu Ioan Cușa și lasă să reapară (1971) în exil *Dacoromania* (Freiburg-München), venerabila ctitorie a lui Sextil Pușcariu, interzisă în România.

De mare importanță este elaborarea unei noi ediții a dicționarului româno-german de Hariton Tiktin cu colaboratori din țară și străinătate, operă premiată de Academia Română la care Miron a investit 10 ani de muncă. Un alt proiect temerar este seria "Monumenta Linguae dacoromanorum" din care 4 volume ale Bibliei lui Șerban Cantacuzino (1688) au apărut la Iași sub auspiciile Universității "Al. Ioan Cuza" și "Albertiana-Ludoviciana" din Freiburg, de asemenea premiată de Academia Română.

Dar marea pasiune a lui Paul Miron rămâne literatura. În 1962 Horia Stamatu și Ioan Cușa îi adună poeziile într-un volum, "Rodul ascuns". Poezii și proză au mai apărut în diferite publicații din diaspora. După 1989 Miron e prezent în publicistica română. În afară de numeroase contribuții în reviste de cultură, editura Clusium din Cluj prezintă în 1994 un volum de proză, "Fata călăului", și altul de teatru, "Idoli de lut". Împreună cu Elsa Lüder traduce în românește originalul roman "Pădurea de la începutul lumii" al scriitorului japonez Minoru Nambara, și publică un 'abecedar' pentru deprinderea limbii române, "Lupul și capra".

Pentru activitatea sa Paul Miron a fost distins cu titlul de profesor onorific și doctor h. c. al Universității "Al. I. Cuza", cetățean de onoare al municipiului Iași, precum și prin conferirea Crucii Sfântului Andrei de către Patriarhul Ecumenic din Constantinopol; este membru de onoare al Uniunii Scriitorilor, al Fundației Memoria și al Institutului de Istorie "A. D. Xenopol" din Iași. (R. L.)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

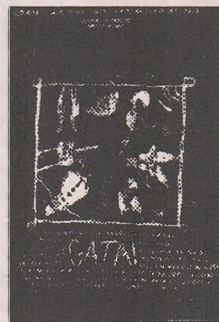

1982: Ilie Purcaru, Ion Lăncrăjan, Mircea Ciobanu, Ioan Alexandru (Foto: Ion Cucu)

GATA!

Centrul SOROS pentru artă contemporană București, Lăptăria *La Enache* și Fundația MULTIART au organizat în perioada 2-6 iulie *Zilele absolvenților din Academiile de Artă*, o manifestare inedită pînă acum care a făcut posibilă întâlnirea la București a absolvenților din toată țara - Cluj, Tîrgu Mureș, Iași - ai Academiilor de Teatru, de Muzică, de Arte Frumoase. Spectacole, expoziții, proiectii de filme, recitaluri de muzică, seri minunate la Lăptăria *La Enache* au creat posibilitatea cunoașterii și comunicării între arte, între absolvenții acestei promoții din toată țara. Entuziasmul, seriozitatea și excelența organizare sînt atributele acestui experiment ce sperăm să devină o tradiție. "Panglica" evenimentului a fost tăiată marți seara, 2 iulie, de

actorul Ion Caramitru, președintele UNITER. Am văzut *Pinocchio*, Teatrul Tăndărică, ATF, București, *Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte*, Catedra de teatru Cluj-Napoca, *Visul unei nopți de vară*, Academia de Artă Teatrală Tîrgu Mureș, *Păpuși în carnaval și Bine, mamă, da' ăștia povestesc în actu' doi ce se-nîmplă-n actu-ntîi* de la Academia de Artă Iași, proiectiile *Road to hell* de Cristian Dumitru, *Visul meu american* de Teodor Oprea și *O să fie bine* de Titus Muntean. Și cu asta, GATA! (M.C.)

Gabriel vorbește

Luni 1 iulie, la librăria Mihai Eminescu, a avut loc lansarea noului volum semnat de Silvia Cîncea, *Gabriel vorbește din împărăția spiritului* apărut la Editura Sirius. Au prezentat cartea: Laurențiu Hreniuc, directorul Editurii Sirius, prof. univ. Ion Rotaru și autoarea, Silvia Cîncea.

Premii

Miercuri 3 iulie, la Fundația Culturală Română, Asociația Internațională a Scriitorilor și Oamenilor de Artă Români *LiterArt XXI* (cu sediul în Statele Unite ale Americii) a decernat premiile literare pe anul 1995. Au fost premiați: Dumitru Daba, Al. I. Ghilia, Liviu Pendefunda, N. Steiu, Marius Tupan, Daniela Vlasie și Doina Zela.

CALENDAR

11.VII.1797 - a murit *Ienă-chiță Văcărescu* (n.1740)

11.VII.1848 - a murit *Ioan Barac* (n.1776)

11.VII.1909 - s-a născut *Constantin Noica* (m.1988)

11.VII.1925 - s-a născut *Radu Enescu*

11.VII.1933 - s-a născut *Alexandru Ivasiuc* (m.1977)

11.VII.1943 - s-a născut *Radu F. Alexandru*

11.VII.1977 - a murit *Richard Hillard* (n.1905)

12.VII.1870 - s-a născut *Const. Z. Buzdugan* (m.1930)

13.VII.1916 - s-a născut *Bucur Stănescu*

13.VII.1927 - s-a născut *Szász János*

13.VII.1929 - s-a născut *Mihail Cosma* (m.1978)

13.VII.1933 - s-a născut *Pavel Botu* (m.1987)

13.VII.1941 - s-a născut *George Anania*

13.VII.1967 - a murit *Tudor Arghezi* (n.1880)

14.VII.1859 - s-a născut *D. Th. Neculupă* (m.1904)

14.VII.1919 - s-a născut *Aurel Iordache* (m.1975)

14.VII.1936 - s-a născut *Ileana Hoge-Veliscu*

14.VII.1948 - s-a născut *Nicolae Dabija*

14.VII.1976 - a murit *Octavian Neamțu* (n.1910)

15.VII.1872 - s-a născut *D. Anghel* (m.1914)

15.VII.1875 - s-a născut *Ion Ionescu-Quintus* (m.1933)

15.VII.1892 - s-a născut *Ilie Cristea* (m.1958)

15.VII.1928 - s-a născut *Alexandru Calais*

15.VII.1928 - s-a născut *Mariana Ceaușu* (m.1985)

15.VII.1932 - s-a născut *Gheorghe Buzoianu*

15.VII.1934 - s-a născut *Victor Crăciun*

16.VII.1940 - s-a născut *Horia Vasilescu*

16.VII.1943 - a murit *E. Lovinescu* (n.1881)

17.VII.1810 - s-a născut *A. T. Laurian* (m.1881)

17.VII.1882 - a murit *Pantazi Ghica* (n.1831)

17.VII.1890 - s-a născut *Tabéry Géza* (m.1958)

17.VII.1936 - s-a născut *George Almosnino* (m.1995)

În Yoknapatawpha

UNUL dintre primele și rarele premii cu valoare anticipativă date de Uniunea Scriitorilor este cel de critică din anul 1969. Premiind monografia *William Faulkner* de Sorin Alexandrescu, juriul a țintit, involuntar, la distanță de un sfert de veac. Căci, dacă în anul publicării cărții lui Sorin Alexandrescu receptarea lui Faulkner era la început în România, abia astăzi, grație seriei de traduceri din colecția "Clasici ai literaturii moderne" a Editurii Univers, cititorul român are facilitat accesul la universul faulknerian și poate completa în puzzle piesele lipsă. Acest puzzle (în cazul operei lui Faulkner termenul aproape că își pierde valoarea metaforică) este asamblat cu mână de profesionist - cu lectura integrală a textelor scriitorului american și o foarte bună cunoaștere a exegezei dedicate lui - de către pe atunci debutantul Sorin Alexandrescu. Nu e greu de presupus că votul membrilor juriului era în primul rând unul "de încredere": dimensiunile monografiei (aproape 600 de pagini), structuralismul ei afișat (deși, după mine, cartea îi depășește clar limitele), bibliografia abundentă, notele, anexele care valorifică sugestii ale poeticii matematice, tabelele, graficele colorate impresionau juriul și descurajau eventualele inițiative ale cenzurii. Că dincolo de toate acestea se ascunde o realitate încheagată, coerentă și plină de semnificații ascunse trebuie să fi scăpat multora. La prima vedere universul lui Faulkner, Yoknapatawpha, n-are nimic de-a face cu România.

În caz că vreunul dintre cenzori ar fi citit din scoartă în scoartă monografia lui Sorin Alexandrescu n-ar fi găsit motive de neliniște: nici una din coordonatele urmărite de autor în lumea lui Faulkner nu pune în pericol lumea românească. *Realitatea în istorie și realitatea în ficțiune* a lumii lui Faulkner erau despărțite printr-un ocean, printr-un regim politic și prin valoarea unei semnături de lumea românească. Tipologia civilizațiilor și cea a personajelor din Yoknapatawpha

Sorin Alexandrescu
(n. 18 august 1937, București)

1969 - Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor (William Faulkner)
1991 - Premiul onorific al Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate

sînt prea specifice pentru a intra în rezonanță cu cele din România: indianul Chickasaw, omul de afaceri, negrul, yankeul, metisul sînt categorii care nu invită la paralele ori comparații. Tragicul în lumea lui Faulkner (unul dintre cele mai frumoase capitole ale cărții e dedicat "poetului tragic") are rădăcini prea adînci, mitice, pentru a putea fi apropiat de tragediile din istoria recentă a lumii românești, iar *răul social* este un aspect "particular", prins de altfel cu atîtea "cîrlige" de literatura universală încît nu avea cum să îngrijoreze. Trimiterile la Mircea Eliade din cadrul capitolului sînt discrete; numai de trei ori este pomenit explicit, adică atît cît să nu deranjeze ochiul cenzorului, pentru care Eliade este un nume numai pe jumătate acceptat. În fine, analiza tehnicilor narative ține de teoria literară, domeniu inocent, care nu intră, desigur, în atenția cenzurii.

Chiar părerile despre democrație, libertate, comunism ale scriitorului laureat al Premiului Nobel (1950) au o valoare prea generală și comentariul lor e prea elegant formulat pentru a fi cenzurate: "Democrat convins, el [Faulkner, n.m.] s-a situat pe o poziție centristă, moderată și moderatoare, criticînd abuzurile existente în viața americană și considerînd încă actual vechiul ideal al democrației burgheze..." (59) Sau: "...Faulkner s-a lăsat tentat de mirajul superiorității mondiale americane, aruncînd uneori săgeți piezișe comunismului, considerat a contrazice personalitatea individului și aspirațiile către libertate ale oamenilor, fără a se ralia însă niciodată propagandei anticomuniste vehemente, (s.m.) oficiale sau nu" (59). Asemenea mici "săgeți piezișe", ca să-l cităm pe

autor, nu aveau cum să modifice impresia generală asupra monografiei Faulkner: o carte serioasă, de specialitate (adică adresată unui număr restrîns de cititori), bogat teoretică, pe scurt, o carte "fără probleme".

De fapt cartea lui Sorin Alexandrescu despre Faulkner este mai mult (sau măcar la fel de mult) o monografie despre proprietatea lui W. Faulkner. Geneza acestei lumi, istoria ei, istoria fiecăruia dintre clanurile ei, legile scrise și nescrise care o guvernează, reperele ei fizice și mitice, confruntările sîngeroase, de durată sau micile conflicte repede anulate, relațiile dintre oamenii de aici, încurcate de nume, sînge, vîrstă, avere, stratul gros al amintirilor (din trecut și din viitor) și multele lor semnificații sînt refăcute, toate, în linii de o excepțională finețe, în cartea lui Sorin Alexan-

drescu. Lăsînd la o parte cronologia cărților scrise de Faulkner și bibliografia pe temă, criticul reazăză întreaga materie, mișcătoare și alunecoasă, într-un unic roman omogen al cărui titlu ar putea fi exact *Yoknapatawpha*. Se simte îndărătul acestei minuțioase reconstituiri o obsesie. Dar se simte și dragostea pentru cărțile citite și pentru "țara" pe care o recrează. Or, tocmai aici se află una din cheile de lectură ale cărții lui Sorin Alexandrescu.

Țara pe care o reconstituie cu atîta minuție tandră nu este (numai) Yoknapatawpha. Ea mai are un model, pe lîngă cel "real în planul ficțiunii" (și care e strict faulknerian). Modelul "real în planul istoric" este (și) România. Nu România deceniului 7 în care a fost scrisă această carte, ci o Românie coerență care părea definitiv pierdută. Confirmarea acestei impresii am găsit-o în postfața scrisă de Sorin Alexandrescu pentru una din cărțile lui Faulkner apărută acum un an la aceeași editură care, cu mai bine de un sfert de secol înainte, publicase prima monografie românească despre Faulkner: "Am trăit vreo zece ani, pe la mijlocul anilor 'șaizeci, sub fascinația lui Faulkner. [...] Înteleg acum (...) că această fascinație era, atunci, fascinația unei lumi organice. Chiar structuralismul cărții de la Univers (...) era un tribut plătit acestei organicități. Dar am înțeles între timp, și altceva: organicitatea lumii Sudului Statelor Unite era, într-un fel, *organicitatea lumii românești tradiționale*, admirația pentru prima care iubirea din sîngele și carnea mea pentru a doua". (Postfața la *Recviem pentru o călugăriță*, Editura Univers, București 1995, p. 223). Cînd Sorin Alexandrescu hotărăște, cîțiva ani mai tîrziu, să rămînă la Amsterdam aceasta înseamnă "despărțirea de Yoknapatawpha și de România" (ibid.) Tot de atunci, în România nu s-a mai putut cita Yoknapatawpha lui Sorin Alexandrescu și nici premiul pentru critică al anului 1969.

1969 - Premiile Uniunii Scriitorilor

Poezie: Nichita Stănescu (*Necuvîntele*)

A. E. Bacovsky (*Cadavrul în via*)

Proză: D. R. Popescu (*F*)

Matel Gălnescu (*Viața și epistolele lui Zacharias Lichter*)

Critică și istorie literară: George Ivașcu (*Istoria literaturii române, vol. I*)

Sorin Alexandrescu (*William Faulkner*)

Dramaturgie: Teodor Mazilu (*Tandru și abjecție*)

Paul Anghel (*Viteazul. Basorelief dramatic pe șapte fundaturi*)

Literatură pentru copii și tineret: Nina Cassian (*Povestea a doi poli de tigris numiți Nialgra și Allgra*)

Ion Hobana (*Virtea de aur a antipatriei românești*)

Debut: Mircea Martin (*Generație și creație*) - critică;

Sânziana Pop (*Sorocă în trompetă*) - proză;

Radu Dumitru (*A opta zi a săptămîinii*) - dramaturgie;

Florica Mitroi (*Hugăciuna către Eternitatea*) - poezie.

Afinități electiv

Nicolae Prelipceanu:

Au și premiile "părțile lor"

ÎNTREBĂRILE dumneavoastră sunt prea exacte pentru memoria mea și, cum nu-mi țineam un jurnal, mi-e greu, ca să nu spun imposibil, să răspund ce carte regret că s-a premiat și sub numele meu, pentru ce carte mă bucur că s-a premiat când eram și eu în juriu. Sigur că toate acele întâmplări n-ar fi trebuit să se piardă, cum nici faimoasele ședințe ale Consiliului Uniunii Scriitorilor n-ar trebui să fie uitate. Apropo, juriile erau - și mai sunt încă - alese prin vot secret de Consiliul USR.

Ca să fiu sincer, și înainte de '89 și acum, premiul înseamnă pentru mulți dintre noi, săraci cum eram și rămănem, vorba lui Creangă, ca anul trecut, ca anul ăsta și ca de cînd ne știm, o sumă de bani care putea acoperi vreo prea evidentă lipsă materială, dar nu una dintre cele majore, care din punctul nostru de vedere nu se acoperă niciodată. Înainte, echivala - premiul vreau să spun - cu vreo trei salarii: 10.000 de lei. Țin minte că, odată, cînd a luat Nicolae Velea premiul pentru proză, soția sa a venit și i-a confiscat banii, iar bietul autor se plîngea a doua zi că nevasta i-a "făcut premiul covor". Vă dați seama că nu la figurat.

Și totuși, cînd, de 2-3 ori, am fost ales în juriu, am venit cu ideea să pot determina acordarea premiilor unor scriitori ale căror cărți le cunoșteam și pe care le admiram. Spre juriu mă îndreptam cu o serie de nume și de cărți în cap, volume de poezie, debuturi, proză, critică, traduceri. Niciodată, însă, nu puteai spera să ți se îndeplinească "toate profețiile", care erau nu numai

estetice, ci și "politice", în sensul că volumele pe care le aveai în minte conțineau și un atac ascuns la "starea de fapt". Trebuia să ții seama că erau cam 15 sau 13 rânduri de "profeții" care nu întotdeauna concordau între ele, deci urmau să se lupte între ele, încît n-aveai cum să ieși tu, unul, un oarecare de la Cluj, învingător cu tot ce doreai să impui.

Dacă nu-ți mai aminteai cărțile anului, îți împropătau autorii, direct sau prin interpuși, memoria.

Sunt sigur că s-au dat și premii motivate altfel decât literar, dar destul de rar și destul de puține, căci și aici, în juriu, votul era secret, iar conformiștii nu erau majoritari. Vorbesc de anii '78-'85. Astăzi listele de premii pot fi, desigur, amendate, dar atunci ele exprimau, în general, opțiuni sincere. Presiunile, dacă se făceau, veneau insidios, pe canalele unor membri ai juriilor, printre care nu mă numărăm. O singură dată - cred că era în decembrie '83 - am fost rugați imperios de președintele Uniunii să introducem pe listă, nota bene, pe lista care nu era altceva decât un buletin de vot, trei nume de prozatori, dintre care doi sunt: Ion Lăncrănjan și Eugen Barbu. Pentru prima oară într-o mică istorie, președintele Uniunii intra în încăperea unde avea loc jurizarea în timpul lucrărilor, după ce ne transmisese cererea sa prin ușa întredeschisă, cu ajutorul altora. Și a intrat, dacă nu mă înșel, de câteva ori, ne-a lăsat să ne mai gândim, am făcut pauză, am revenit, întâi seara, pe urmă dimineața următoare și-n cele din urmă am cedat. Cei trei au fost trecuți pe listă. Dar n-au avut nici un vot.

Compromisuri între membrii juriului trebuiau să se facă, se mai negociau voturi pentru o anume carte și, în schimb, trebuia să votezi și tu, celălalt, ceea ce n-ai fi ținut cu tot dinadinsul să premiezi. Cum erau multe premii (tocmai în scopul banalizării lor și transformării lor

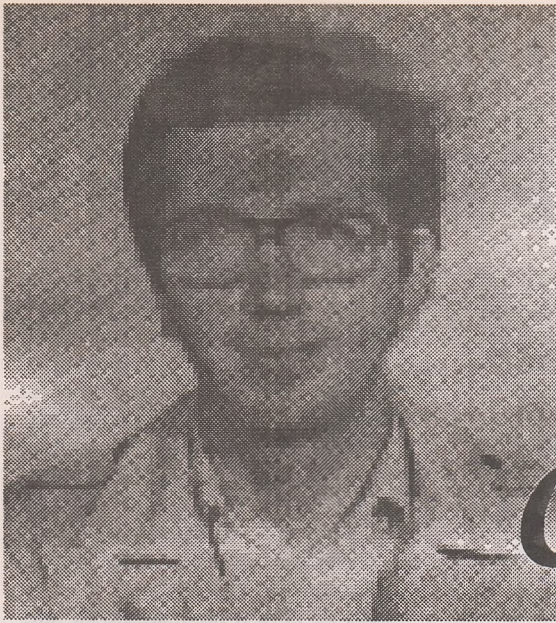
în simple ajutoare), în general, multe dintre cărțile foarte bune erau premiate. Că rămăneau din cele care ar fi meritat și nu primeau premiul? Dar asta se întâmplă oriunde, mai ales că nici atâtea premii nu erau încît să premiezi tot ce merita, în cîte un an mai bogat.

Păcat că nu mi-am notat, conștiincios, eșecurile și reușitele - nu eram genul - dar poate că alții au făcut-o și în locul meu. Pe vremea cînd trăia Laurențiu Fulga, la Uniune existau niște dosare, pregătite pentru juriu, unde figurau toate juriile din anii anteriori, precum și cărțile premiate. Astăzi ele vor fi fiind în cine știe ce beci, putrezite deja.

Și, să nu uit, am mai fost o dată în juriu, după 23 august, pardon, 22 decembrie. Aici a fost mai simplu: erau mai puține cărți și, în plus, amenințat de niște colegi de juriu care aveau tren pe la trei-patru (altădată terminam noaptea tîrziu ori chiar a doua zi), m-am auto-proclamat secretar al juriului - avînd oarecare experiență tehnică - așa că nici n-am băgat de seamă cum s-or fi făcut jocurile, admitînd că s-o fi făcut vreunul, fiind întruna cu capu-n hîrtii: scriam liste, adică buletine, apoi rezultate, le duceam la dactilografiat etc. Pînă la urmă am reușit: înainte de trenurile spre Cluj, Iași, Timișoara, s-au decis toate premiile. Cam asta a fost.

În general, lumea se grăbește să conchidă că se fac mari manevre dacă o carte pe care cineva o admiră nu ia premiu și ia, în schimb, alta, care nu-i e pe plac. Puțini se gîndesc la diversitatea de opțiuni și în acest domeniu, sau măcar aici.

De fapt, e o fericire să iei un premiu literar, dar, ca toate fericirile, trece repede. Cu echivalentul financiar cu tot.

Dumitru CHIOARU

Oul descojit

Plînsul sugrumat în poziție de veghe
la capul tău - zburătoare sinucigașă
și tremurul mîinilor ca o mulțime de brațe
izbucnind dîin mine spre a te opri
și gîndul cuibărimdu-se de frică în amintirea
unei întîmplări din copilărie: amîndoi
pe-o colină brăzdată de un drum
între două păduri întunecoase adînci
ridicat de tine în brațe mi s-a părut
că cerul este pîntecul tău fără margini
trezindu-mă în iarbă m-am ridicat în genunchi
apoi în picioare cum stau și acum
văzîndu-te aproape acoperită de ierburi
care te strîngeau ca tuburile pe unde
respiri în bătaia unui aparat electric -
am început să plîng de spaimă că eram
doar singur cu oglinda pustietății drumului
dintre păduri țintuită în privire
n-am mai zărit decît o ceață șerpuind în jur
degetele tremurătoare nu găseau decît iarbă
țărîină firimiturile unor merinde
strigătul meu a năruit în avalanșă cerul
peste pădure o clipă
să te mai văd pătrunzînd odată cu ceața
în pîntecul ei întunecos și adînc:
o mîină mi-a șters lacrimile cu șervetul albastru
pe care prînzisem rîzînd de oul desprins
din coaja spartă de fruntea mea -
aceeași lovitură reverberează acum în capul
căzut în piept ca lumînarea frîntă
de flacăra îndreptată spre cer

Cîinele din prag

Toate cîte în lume se-ntîmplă m-ating
ca o rouă însîngerată -
de-o vreme un cîine vagabond s-a culcușit
pe pragul casei
arunc în el cu manuscrisele cocoloșite
de tremurătoare îndoieli
le miroase cu un fel de compasiune
(carne de înger din zăpadă artificială)
apoi le tîrăște scheunîndu-se în
focul de frunze moarte din grădină
care pune hotar peste visuri
de cîte ori trec pragul mă latră
rugător ca femeile ajunse să guste tîrziu
liniștea unui cămin -
apropiîndu-ne unul de altul tăcuți am zărit
în privirea lui întunecoasă filmul
unor întîmplări aproape uitate
(înger aruncați în troaca porcilor!)
ah strălucirea lamei de cuțit
decupează iarăși urmele fărădelegii
într-o clipă cu repetiție
care a pus hotar peste toate -
de-atunci ne-am reluat locul - două cunoștințe
sigure că nu se mai despart niciodată

Manechinul

După ce i s-au luat toate măsurile
din cap pînă-n tălpi
manechinul a fost întors - avea
spre uimirea tuturor altă față altă înălțime
și-a fost întrebât: de ce te-ascunzi de noi, mă?
manechinul merse drept pînă la fereastră
printre chicote de idei preconcepte
a dat românește cu capul de prag
clătînîndu-se ca și cum s-ar multiplica
în linii care hașurează cercul
manechinelor fără îndoieli -
manechinul de care vorbeam înfrunzi
manechinul de care vorbeam înflori
manechinul de care e vorba vorbi:
doamnelor domnilor
e un cer atît de frumos afară
încît nu mai este nevoie de aripi -
cercul s-a spart ca o umbră de manechin
sub pumnalul de rîsete
ale unor copii

Disneyland în pauză

Doamne al vremilor scutite
de impozitul lung al istoriei
în contul cui îți vom trăi absența?
în disneyland ești un cerc blindat de ecrane
un manechin parașutat pe cruce în centru
și-o generație se prăpădește de rîs -
doamne al ființei computerizate
ca un punct luminos mișcîndu-se din
cenușa împietrită a ecranului
din cifră făcînd mumă din literă tată
din versuri muzică tablouri reclame de coca-cola
colonii de minți pierdute ca insule de corali
ne înconjoară aburind în camera de patru pe patru
dincolo și dincoace altul și eu
își spală-n memorie limita de sînge
timpul își contractă trupul și devine hîrtie
ori încape într-o dischetă cît un sandwich
pentru drum -
dă-ne nouă pauză de-o viață
să uităm această cruce
ca un vis de aur la răscruce

Divorț de a doua natură

Existența este oare pentru a fi scrisă?
priviți masca oamenilor ce nu scriu nimic
priviți masca după care barbarul e creierul
senzual ca o zburătoare năpîrlind primăvara
și priviți-i pe cei care au învățat în copilărie
scrisul ca pe al doilea mers
continuîndu-și viața pe aceste picioare de musculițe
pînă se dezvăță de bucurie îndoială și moarte
rămîne mai departe un copil în formol
plimbat prin biblioteci unde șoarecii gîndesc
la o bunăstare hibernală cu manuscrise
care-i face să chițcăie în limbi străine
de materna lor foame de-a roade

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Clipa cea lentă

ATUNCI am înțeles! Crinii se dilatau, deve-
neau, din corole pricăjite, magazii
atotîncăpătoare, ticsite metodic, în șiruri clădite
unele peste altele, cu saci de parfum.
Meșteșugurile fluturilor (simbriași de rînd, mer-
cenari de lux) se vădeau, zbînțuite-n culori
descleiate, în lumina amiezii: măsurau distanțe
pierdute-n milimetri mincinoși, controlau un-
ghiuri obtuze de garduri cu pari paralitici, verifi-
cau trunchiuri transparente de con, survolau
chilii de scuipat, evaluau convulsiile razelor în
aerul meritoriu. Era timp de gîndit la un ciob de
sticlă vînată de sifon spart - ambiția vreunui
nemulțumit de bulele gazoase ce-i forfoteau,
vicle, paharul aburit princiar. Se prelingeau
vremuri de cugetat la guițul zglobiu de
zarnacadea, fenomen neconsemnat în botanici,
zoologii, patologii echivoc-umane. Trebuia
biruită sfiala față de motani, discutată îndrăzneț
misterioasa labă galvanoscopică de broască fără
de mătase. Și-ncet-încet, reușeai să numeri firele
de iarbă, conturate c-o precizie halucinantă-n
văzduh, depărtate de spații, deodată, infinite.
Stîlpii de telegraf tremurau de emoții cilindrice,
șrmele lor împleteau electric știri brusturoase,
morți și surșuri poștale, adevăruri țiuite-n
măduva spinării. Colaboram cu fîntîni, parte cu
parte: ghizd, cumpănă, ciutură înălbăstrită de
buzele *Iubitei Ideale*, lichidul rece din abisul
domestic. Dezrobeam cristale de umbre nimfo-
mane. Biruiam contrabandele de mușetel de la
granițele șanțurilor strecurate primejdios de-a
lungul drumurilor de țară. Da, neuronii ne
îngăduiau să supraviețuim imploziilor de zefiri.
Trăiam în continuare, ha-ha-ha!, va urma!! Căci
eronat se pălăvrăgise că despica: dălțile-s astrin-
gente!!!

universul cel mic ca pe blana unui strămoș
scrisă cu litere în tot ațîți perișori
cîți încap pe o blană de șoarece
dar iarăși și iarăși
îmi aduc-aminte de copilărie - o pernă
pe care adormeam chițcăind
cînd poveștile se sfîrșeau odată ca niciodată
și scriu
*existența este altceva decît o hîrtie
roasă mărunt de cuvinte*
scriu pînă o mască îmi cade pe față
îmi intră ca niște unghii în urechi și în gură
îmi rupe cordonul ombilical cu a doua natură

Nenumărata iarbă

Depart departe de lume
frumoasa lume cea mai frumoasă
stau întins pe pajiste- iarbă nenumărată
ca părul de pe cap din poveste
se ridică nenumărată printre degetele de la picioare
printre degetele de la mîini printre firele
albe și negre de păr se ridică iarba spre soare
smulg iarbă și o presar peste piept
peste coapse peste genunchi pînă-n tălpi
crește îndesîndu-se și ridicîndu-se iarba -
soarele întinde spre mine raze de iarbă
nori îl învăluie - iarbă înnoptată
pe unde m-am rătăcit ca prințul uitat din poveste
departe departe de lume
dezlănțuita lume de unde m-am ridicat
și-am căzut sub coasa întîmplărilor -
printre firele de păr și de iarbă vîntul adie -
coasa morții dacă mă va ajunge aici
din iarbă nu va putea să mă numere

SCRITORII ROMÂNI

Gala Galaction, Opere, vol. II. Proză scurtă. Ediție îngrijită, note și comentarii de Teodor Vârgolici. Editura Minerva. Colecția "Scriitori români", 1996.

AM APUCAT să-l văd o singură dată pe Gala Galaction. Trebuie să fi fost prin 1954-1955. Mă strecurasem în aula Academiei, la o ședință, să-i văd pe nemuritori. Era iarnă. Galaction nu se afla în sală. Deodată, a apărut îmbrăcat într-o blană caldușoasă. Geo Bogza a sărit să-l ajute. I-a scos blana. Mulțumind, Galaction făcea semne că operația nu s-a sfârșit. Trebuia desfăcut și de fular. Fularul era un șal foarte lung și cenușiu, cu care bătrânul prozator își înfășurase, răbdător, gâtul. Bogza, imens cum era, a început canonul desfășurării șalului. Chinul părea a nu se mai isprăvi. Când a sfârșit, amândoi partenerii păreau istoviți. Bogza l-a luat pur și simplu în brațe și, ridicându-l puțin, l-a așezat pe scaunul din parterul aulei. Nu conteneam să-l privesc pe moșneagul, cu barbă mare albă (deși mă tot uitam și la Sadoveanu, Vianu, Ralea, Philippide și încă alții). Părea absent. Și, deodată, țară legătură cu ce se discuta (era în dezbatere o chestiune administrativă), s-a ridicat și, de la locul său, a făcut o propunere. Nu mai isprăvea. De la masa prezidiului i s-a dat a înțelege că propunerea lui intempestivă va fi luată în seamă. La sfârșitul ședinței, Bogza, care se părea a-l avea în grijă pe bătrânul prozator, a reluat, invers, operația de îmbrăcare, timp mult luându-i învâltăciunea nesfârșitului gîtleagău. Îi citisem nuvelele și vreo două romane, îl prețuiam și îmi plăcea acea nostimă îmi acaparase atenția, distrăgînd-o de la chipul, încă frumos, al unui bărbat ce fusese voinic odinioară. Peste cîțiva ani, o paralizie avea să-l ținutiască în pat, chinuindu-se pînă în 1961, cînd moartea l-a izbăvit.

A debutat, cum era obiceiul vremii dinaintea războiului cel mare dintîi, cu proză scurtă (schită și nuvelă). Unele dintre aceste piese de debut, cum e nuvela *De la noi la Cladova*, au rămas capodoperele sale, piese de rezistență în nuvelistica noastră. Apoi, pînă la romane, în 1930-1935 (*Roxana*, *Papucii lui Mahmud*, *Doctorul Taifun*), arareori a mai scris proză epică. Schițele și povestirile sale, adunate în volumele *La țarmul mării*, *Răboji pe bradul verde*, *Toanne de odinioară*, chiar, parțial, *Caligraful Terțiu* (acesta din urmă din 1928) lasă loc poeziei peisajului și evocării lirice. Era, în acest gen un maestru desăvîrșit, în buna descendență a prozatorilor munteni. Materia acestor din urmă amintite volume constituie sumarul celui de al doilea tom din ediția de *Opere* Galaction, de care se îngrijește, la Editura Minerva, dl. Teodor Vârgolici cu acribia-i cunoscută. Comentariul meu dizertează pe marginea lor. Unele dintre aceste schițe, publicate înainte în presă, sînt înfiorate descripții de călătorie de-a lungul țării. Prind viață, pentru o clipă, Galațiul, Bucovina subjugată de habsburgi (aici, în 1909-1911, la Cernăuți, și-a luat prozatorul doctoratul în Teologie), Valea Dîmboviței, riul Bistrița, Sinaia,

Hermeziul lui Iacob Negruzzi, orașul Buzău, Marea Neagră și de aici, cu deosebire, stațiunea Carmen Sylva. Altădată, evocă scriitori (pe Anghel, Coșbuc, la moartea lor, pe Stere) sau atmosfera de la *Viața Românească*, unde a fost colaborator, participînd la unele reuniuni de lectură. Iată cîteva linii de portret fizic și sufletec al lui C. Stere, în 1919, adică atunci cînd fostul director al revistei ieșene trecea prin clipe grele: "Consider dispariția bărbii lui Stere drept o simțitoare pierdere personală. L-am văzut numai ras și nu pot să-l văd mișcîndu-se în valurile bărbii lui siberiene. Dar priviți această frunte lobată și fermă, straniu de armonios continuată de linia părului mereu tînăr, rebel cu grație. Priviți acest profil de om încruntat care merge parcă împotriva Crivățului și care totuși poartă în suflet una dintre cele mai frumoase clime sufletești din cîte mi-a fost dat să cunosc. Priviți, mai ales, acești ochi ușor strabici, în care se zvîrcolesc uneori serpi de energie și de revoltă, dar care de obicei ard de nu știu ce dulce ironie. Bizară este și vorba lui Stere. Deocamdată, el vorbește dibuind. Găsește cuvintele anevoie și poate că, spre a nimeri cuvîntul românesc, trebuie să gonească din potecă vocabula rusească, familiară o tinerete întreagă. Dar, încet-încet, Stere se încălzește, fraza șovăitoare ajunge sigură și luminoasă, dintr-un gîngav crește un orator." Și e greu de uitat, în sfîrșit, evocarea zilei înmormîntării lui Coșbuc, în mai 1918, zi ploioasă și întunecoasă, cu clăbucii care nu au conținut nici după ce cosciugul a fost coborît în mormînt.

Există în bucățile celor patru volumeași cîteva insule de epic. Într-una (*Ceasuri grele*) aflăm episodul vieții triste a cărașului care nu-și poate satisface aleanul de a trăi, cum a încercat, călugăr într-o mînăstire, pentru că, descoperit de soție, e scos din locul drag inimii sale și readus în sat. Era, se înfățișează acest om umil, un adevărat creștin și un înțelept. Altădată, ni se istorisește povestea tristă a unui lăutar

pocit de soartă, care a fost menit de maestrul său cu o moștenire: vioara vestită și Luxița, fiica bătrînului său dascăl în ale cîntului. Vioara îi ogoiește și îi asigură viața. Dar Luxița se dovedește a fi rea de muscă, umplîndu-i casa de copii care nu sînt ai lui. Exasperat, într-o noapte, găsindu-și soția dormind cu amantul, a lovit cu parul în bărbat de l-a omorît. A ispășit trei ani de pușcărie, cîntînd și acolo cu vioara pe care o luase cu sine, dar - nenorocul vieții lui - cînd s-a înapoiat acasă, a găsit un nou copil și pe Luxița însărcinată. Trăiește, oropsit, din vraja lăutei sale, crescînd o liotă de prunci ce nu-i aparțin. Într-o altă schiță (*Spre portofoliu*) aflăm portretul sufletec al parvenitului Valeriu Pop-Poenari, aspirant la portofoliul ministerial, bizuit pe proptelele Esmeraldei, protectoarea sa. Sînt schițe amintind de panoplia lui Sadoveanu, fără să atingă, nicidecum, arta sa. Filonul epic domină însă cu totul schițele și nuveletele volumului din 1928, *Caligraful Terțiu*. Chiar schița care împrumută titlul volumeașului e, s-ar putea spune, un concentrat de epică. Trama e luată din viața primelor comunități creștine. Terțiu e scrib în cancelaria unui armator. Gîndul său întreg se îndreaptă către scrisoarea pe care o are de terminat, la dictarea învățătorului, către comunitățile creștine din Roma. Învățătorul nu e altul decît Apostolul Pavel iar scrisoarea e vestita *Epistolă către Romani*, la sfîrșitul căreia, cum se știe, stă menționat: "Vă îmbrățișez în Domnul eu, Terțiu, cel ce am scris epistola aceasta." Atmosfera epocii, cu legătura tainică între membrii comunității, cu rîvna în adunarea prozelitilor, cu casele ascunse de rugăciune și toată acea devoțiune închinată credinței sînt bine, transfigurat surprinse. E, aici, cu siguranță, ecoul strădaniei lui Galaction în talmăcirea *Noului Testament*, încununată, apoi, de traducerea întregii *Biblie*. Dintr-un episod al unuia din textele sacre ale *Noului Testament* talentul scriitorului a recreat o clipă caracteristică din viața primelor comunități

creștine. Schița e densă, nu numai în țesătura ei epică dar și, cum spuneam, în recrearea atmosferei unei epoci. Scriitorul are, în această schiță, o izbîndă a ostenețelor sale creatoare. Înrudită, prin preocupare, cu această schiță este și bucata alăturată, *Grădina lui Iosif din Arimateia*, în care e reconstituit episodul dăruirii, de către Iosif Aritmateianul, a locului de mormînt pentru Isus Hristos, după crucificarea sa pe Golgota. Și, deși e vorba de o poveste din evul de mijloc, tot de viața monahală se vorbește și în nuveleta (schița?) *Mustafa Efendi ajunge Macarie monahul*, o nostimă istorioară despre un rămășag dintre cinci negustori turci și starețul unei mănăstiri că vor trece unii de partea credinței celorlalți dacă, atunci, în toiul verii lui Sfîntul Ilie, din cer se va porni zăpadă sau o ploaie cu clăbuci. Credința creștină a fost mai puternică și zăpada căzută, ca o minune, s-a așezat de trei palme. Turcii, în consecință, s-au botezat și s-au călugărit. Celelalte piese ale acestui volum sînt mai uscate și golate de fior.

Acest al doilea volum din ediția critică a *Opere*lor lui Gala Galaction apare prin grija și veghea științifică a d-lui Teodor Vârgolici, care a mai îngrijit, în 1959-1965, o ediție în patru volume din opera prozatorului. Cum piesele volumeașelor din sumarul acestei ediții critice fuseseră transferate de autor de la un volumeaș la altul, editorul n-a putut reproduce în întregime cuprinsul lor. Au fost corectate tacit modificările conjuncturale operate de autor în ediția de *Opere* din 1949. Ediția d-lui T. Vârgolici n-are variante pentru bunul motiv că ele nu există. Sînt notate, în aparatul critic, acele opinii care au fost rostite - rar - de critică la apariția volumeașelor. Poate că ar fi fost utilă urmărirea receptării pînă spre zilele noastre. Ediția e bună, se poate pune temei pe ea și e o bucurie (sper că nu numai pentru mine) să mai pot comenta apariția unei ediții critice, în această vreme cînd ele s-au rărit afit de amarnic.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Argoul - subversiune și complicitate (I)

IN POLITICA lingvistică a totalitarismului românesc, argoul a fost obiectul unei ostilități permanente. Atitudine perfect explicabilă - dat fiind potențialul subversiv al argoului și natura sa de limbaj al grupurilor marginale -, surprinzătoare doar prin ducerea la extrem. Nu exista o poziție oficială în domeniu; spre deosebire de Stalin, liderii comuniști români nu s-au ocupat niciodată explicit de problemele limbajului (cu excepția unui fapt de legiferare socio-lingvistică - privind formula de adresare *tovarășe*). Presiunile cenzurii și "directivele" nefăcute publice au acționat totuși consecvent; rezultatele se pot urmări în cel puțin trei domenii: cercetarea științifică, dezbaterea publică pe teme lingvistice sau literare și literatura însăși.

Istoria lingvisticii românești din anii 1950-1989 arată clar că argoul fusese eliminat din cîmpul obiectelor apte de a fi investigate; dacă în anii premergători celui de-al doilea război mondial studiile argotice începuseră să se dezvolte și fuseseră publicate un număr mare de articole ale unor lingviști cu autoritate, după 1950 lucrări mai importante apar în străinătate (de exemplu, studiile lui Juilland sau Scholler), în țară domeniul fiind practic abandonat. Rare note de popularizare sau capitole din tratate de lingvistică generală (care nu aduc nici un material nou față de cel din anii interbelici), câteva articole despre argoul studentesc, militar și rural (aparținînd lui Coman Lupu, Ion Moise ș.a.) - e tot ce apare în această perioadă. Nimic, în orice caz, despre argoul hoților. Fenomenul ar putea fi explicat, în principiu, prin schimbarea paradigmatelor de cercetare, mai ales în perioada valului structuralist, evident refractar faptelor de limbă marginale și dependente de contextul social. Că nu e vorba doar de așa ceva se poate vedea din afirmațiile unui lingvist important, care pu-

blicase înainte de război studii dintre cele mai interesante despre originea țigănească a unei părți a lexicului argotic românesc: "A fost o vreme cînd băieții marilor capitaliști, dorind să arate că nu se sperie de situația specială a lui papa, își împeștriau vorbirea cu expresii din graiul apașilor și vagabonzilor etc., multe dintre ele fiind de origine țigănească. După eliberare, ele au dispărut, timp de vreo 15 ani am avut impresia că pentru totdeauna. Iată însă că au reapărut, în graiul copiilor actuali, care nu știu pe cine mai vor să sperie (...). Dar ele sînt compromițătoare prin însuși faptul că sînt rostite (...). Cuvintele de argou aduc aminte de mediul interlop din care au fost extrase, mediul vagabonzilor, al hoților de buzunare, al oamenilor fără ocupație precisă, în cel mai bun caz fără o ocupație calificată (...). În general, grupurile dubioase din trecut s-au risipit, copiii actuali nu au avut ocazia să le cunoască. De unde au fost readuse în actualitate expresiile țigănești? Fără îndoială s-au găsit adulți care nu le uitaseră și care le-au transmis celor mai tineri, ca un serviciu de la care s-ar fi putut abține" (Al. Graur: "Între prețios și vulgar", în Sorin Stati (ed.), *Educație și limbaj*, București, EDP, 1972, p. 231).

Argoul era așadar respins pentru că folosirea lui aparținea grupurilor - deopotrivă de periculoase - ale plebei (la care se sugerează și o coloratură etnică) și ale elitei; viziunea utopică a dispariției grupurilor marginale plasa argoul în categoria "res-turilor" burgheze - transmise numai prin canalul insuficient ideologizat al familiei. Că totuși între timp argoul interlop s-a conservat și s-a dezvoltat în cel mai firesc mod, independent de constrîngerile oficiale, au dovedit-o lucrări și articole apărute după 1990, ca și pătrunderea elementelor argotice în limbajul colocvial al publicisticii.

Oracolul în șoaptă

O scrisoare deschisă către "priveghetori"

ÎNȚÎLNIREA cu oracolul n-a fost atât de spectaculară pe cât mă așteptam. Aș fi lăsat lucrurile baltă, dacă n-ar fi fost fatala convorbire cu prietenul meu Y despre turnători sau informatori ai regimului trecut. Considerându-mă făcător de pace, i-am semnalat - cu toată posibila căldură - descoperirea că dintre sutele de pagini care s-au scris în numele sacrosanctei siguranțe a statului despre mine, cele livrate de el, deși foarte numeroase, au un stil mai elevat, nu par să conțină calomnii. Reacțiunea sa a fost violentă: "Asta a fost prețul. Eu ți-am făcut un bine și tu te mai plîngi. Știi unde ți-ai pus capul." I-am răspuns că nu mă plîng, că într-adevăr n-am știut unde mi-am pus capul, deși am bănuț. Voiam să aflu dacă, scriind acele lungi rapoarte, a simțit vreodată boldul unui reproș, încropirea unui conflict moral. Prietenul meu Y, un intelectual stăpîn pe multiple probleme de cultură, s-a dovedit aici de o înțepenie îngrijorătoare, de o opacitate rară. Grijă lui era ca totul să se petreacă legal; așa i s-a și spus. El a pactat cu regimul, numai în sensul că a vrut să-l îmbunătățească. De aceea a și acceptat funcții și distincții. Nu a dăunat nimănui, din contra: a ajutat pe prieteni și pe toți cei ce meritau.

Am priceput atunci că mentalitatea oamenilor manipulată atîta vreme de o dictatură nu poate fi așa de repede schimbată. Pietrificarea sufletului provine din capitularea totală față de stăpînire și organele ei. Sentimentul că, de exemplu, ai fi trădat (un amic, un principiu moral sau propria persoană) este prea adînc îngropat în straturile inconștientului. Ai fost cu puterea care te-a protejat, rămîi și după cotitură cu puterea, așa cum te-ai obișnuit.

Cînd oracolul a început, fără nici o introducere, să descopere alaiul de vînători puși pe urma mea - pușcași, gonași, țintași, hăitași, lefegii și pahonți - am amețit. Numărul lor, fără poterașii profesioniști, s-a ridicat numai în decursul unui an la 73 (șaptezeci și trei). Am stat și am cugetat: 73 de oameni în toată firea, nămiți sau siliți, m-au 'încon-deiat'. 73 de raportori cu numele lor adevărat sau cu pseudonim au fost obligați să-mi fixeze identitatea. 73 de condeie au fost mobilizate să-mi alcătuiască imaginea. Dar ce fiasco pentru truda lor! Nu se distinge nici o trăsătură mai aparte, ceva inedit, caracteristic, o umbră sau o pată de lumină în tabloul în care am fost înghesuit. Nu am avut norocul, cu toată hărnicia 'surselor', să mă găsesc pe mine însumi, să-mi măsoar umbrelul prin lume. Credeam că mă va întîmpina o oglindă care să-mi spună și mie cine sînt. O lipsă de fantezie acoperă ca un lînțoliu peticit majoritatea textelor fade, plicticoase. La acestea s-a mai adăugăm și limbajul special, formulările standard, limba de lemn folosită în reproducerea depozițiilor de vreun lucrător incult, obosit sau scîrbit de propria meserie.

Oracolul devine captivant cînd ești confruntat cu numele protagoniștilor. E un bal mascat pe terminate. Una după alta, cad măștile. Surprize? Aș vrea să fiu atît de snob ca să pot nega. Ieșenii domină. M-a impresionat afecțiunea fidelă a lui "Tase" cînd se roagă să mai fie trimis odată în Germania, ca să revadă casa noastră în care a fost atît de bine primit. Descrierea Crăciunului la Agapia, facerea bisericoasei "Feliccia", completată de narațiunile lui "Herodot" și "Amedeu" merită respect. "Vasilică", lapidar, pune degetul pe rană: "E

feciorul lui tată-său. E ereditar". "Ilie Pantea" și "Puiu Cornel" au transmis de la Arad, "Rus" și "Tănăsescu" de la Cluj, "Vasilescu" de la Bacău, "Franț" și "Frunză" de la Sibiu, "Iliescu", "Dumitrescu", "Ghinescu" de la București. Care sînt numele și prenumele codificate, care cele reale? Pe unii nu-i mai putem întreba. Pompiliu Marcea, care stă la loc de cinste, a murit ca și "Fuică" și "Nicoară", cei ce aduceau știri proaspete de la Copou. Pe "Jean Mircescu", pe "Vizitiu" i-am îmbrățișat iertător; ce fac cu "Luca", "Tabarcea", "Paul Udrea", cu "Ion" și "Constantin Popescu", cu "Alin Ionescu", "Nica", "Nicușor", "Marius", "Sanda", "Nicolau", "Valentin", "Balaban" ș.c.? Învieră de la mănăstirea Neamț 1977, vizita la mănăstirea Secu, descrise de "Fănel", rămîn îngropate în file cu miros de maneș și tutun, niște perle de lirism și dragoste de țărișoară.

Simțul datoriei i-a însuflețit și pe cei ce conduceau operațiile. Oracolul recită neînduplecat măsurile T.O.: "Cazarea... va fi făcută în cameră cu mijloace I.D.M."... "Spațiul de lucru [la dicționar] va fi repartizat deasemeni într-o cameră cu mijloace I.D.M."... "Vor fi organizate momente operative cu concursul rețelei informative, care vor fi controlate cu filaj, iar discuțiile cu mijloace T.O., astfel, un raport de situație operativă, vor fi trimiși informatori la casa de oaspeți 'Balmuș' cu legende plauzibile, în cazul cînd vor lua masa la restaurant, vom întreprinde măsuri IDEB pentru controlul discuțiilor"... "Se va solicita asigurarea cu filaj a obiectivului pe momente operative și în mod special cînd se va organiza pătrundere secretă la locul de cazare"... "În cazul deplasării... în alte

localități din țară se va cere sprijinul organelor de securitate locală"... "La plecarea din țară se va solicita punctului de frontieră prin care va ieși, să se facă un control amănunțit mașinei cu care circula"...

Îmi închipui cît de complicat era să te ocupi și să răspunzi de ceea ce se ordona. Oracolul ne servește o mulțime de exemple.

Rămâne durerea înăbușită la întrebarea de ce nu s-a găsit nimeni din cei cu care ne îmbrățișam în colaborări frățeste să ne dea măcar un semn că ei știu ce se întîmplă, că și ei participă la deschiderea ușilor și geamantanelor, la programarea filajului, la înlesnirea mijloacelor de audiere? Cu excepția patriarhului Justinian și (pe atunci) a tînărului monah Pimen, care ne-au avertizat că sîntem 'înregistrați', toți ne-au ocrotit învăluți în pînzele unei blînde discreții.

Și apoi goana după acei străini care se apropiu cu simpatie de țara noastră. Ei trebuiau criminalizați, scîrbiți, alungați. De ce ne iubesc? Moara bine cetluită a oracolului macină, macină. În coș se cern nume de slujbași legate de corvezi duse cu strășnicie la îndeplinire. O paradă halucinantă a gradatilor încheie spectacolul.

Dragi 'priveghetori'!

Depart de mine gîndul de a vă soma sau de a vă povăui. Vreau doar să vă salut și să vă repet: nu uitați! Nu așteptați moartea ca să vă eliberați! Odată stinși în neștiință, nu mai aveți șansa ca cineva să vă ierte. Demascarea e un apel la propria conștiință, cît a mai rămas, e un apel la redobîndirea condiției de om, ființă morală, un recurs la obținerea acelei virtuți mult prețioase, demnitătea.

Paul Miron

Cîteva completări necesare

ESTE binevenită inițiativa Editurii Poesis din Craiova de a publica în colecția "Antologii școlare 16" volumul *Literatura diasporei (Antologie comentată)*, alcătuită de Florea Firan și Constantin M. Popa*.

După o succintă prefață intitulată "Exilul care durează" (pp. 5-7) urmează prezentarea (pp. 8-414) unui număr de șaisprezece scriitori români din diaspora (Elena Văcărescu, Peter Neagoe, Panait Istrati, Martha Bibescu, Aron Cotruș, Tristan Tzara, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Vintilă Horia, Virgil Gheorghiu, Ștefan Baciu, Ion Caraion, Petru Dumitriu, Bujor Nedelcovici și Petru Popescu) făcută într-un mod atrăgător: poza însoțită de un citat memorabil spicuit din afirmațiile scriitorului antologat, o succintă trecere în revistă a vieții și activității literare a acestuia, ilustrarea cu fragmente bine alese din operă, urmată de schițe interpretative și citate semnificative din critica literară și, în final, o notă bibliografică scindată în 1) "Opera" (Literatura primară - cum i s-ar zice în Germania) și b) "Referințe critice" (Literatura secundară).

Sub titlul "Alte prezențe" (pp. 415-438) sunt incluși alți 38 de scriitori (scurtă notă biografică și "Opera"). Curios ni se pare însă faptul că e inclus aici și Paul Celan (p. 419) care nu a publicat nici un volum de versuri în română. Desigur că nu avem nimic împotriva includerii lui Paul Celan în "Literatura diasporei românești" în scopul lărgirii "patrimoniului cultural național", dar atunci, spre a fi consecvenți cu noi înșine, nu trebuie să-i uităm pe Emil Arnold Holm (date biografice necunoscute), Rose Ausländer (1901-1988), Klara Blum (Ps. Dshu Bai-lau) (1904-1971), Georg Drozdowski (1899-1987), David Goldfeld (1904-1942), Alfred Gong (1920-1981), Jona Gruber (1908-1980), Silvius Hermann (1912-1934), Josef Kalmer (1898-1963), Alfred Kittner (1906-). Alfred Margul-Sperber (1898-1967), Selma Meerbaum-Eisinger (1924-1942), Adrienne Prunkul-Samurcaș (1907-1973), Moses Rosenkranz (Ps. Martin Brant) (1904-), Henrich

Schaffner (1895 - data morții necunoscută), Isaac Schreyer (1890-1948), Erich Singer (1896-1960), Immanuel Weissglas (1920-1979), Victor Wittner (1896-1949), și Kubi Wohl (1911-1935), adică pe toți scriitorii bucovineni de limbă germană și de origine evreiască. Cel mai superficial alcătuit ni se pare capitolul următor, ADDENDA (pp. 439-444) care include 114 nume, consemnând în primul rând "profesia literară", adică eseist, prozator etc. apoi, în mod inconsecvent, data nașterii (fie numai anul, fie ziua, luna și anul, fie deloc - cum este cazul cu "Eugen Giurgiu - prozator, stabilit în Canada" (pp. 440) - și țara în care este stabilit, rareori fiind notat anul emigrării. Lipsesc din acest capitol în mod nejustificat o serie de nume: *Arcade L. M.* (pseudonimul lui Leonid Mămăligă) - prozator, n. 13 iul. 1921, stabilit în Franța (1947), *Radu Bărbulescu* - poet, prozator și critic, stabilit în Germania (München), *Victor Buescu* - clasicist și traducător, n. 9 nov. 1911, com. Coțofenii din Față, jud. Dolj - m. 5 iun. 1971 Lisabona. Stabilit în Portugalia (1941), *Carmen-Francesca Banciu* - prozatoare, n. în 1955 în Lipova, stabilită în Germania (1992), *Vera Călin* - critic, stabilită în S.U.A., *Elena Cantaragiu* - poetă, stabilită în Germania, *Ioan Constantinescu* - critic și teoretician literar, n. 21 sept. 1938, com. Rogojeni, jud. Galați, stabilit în Germania (1985), *Ben(edict) Corlaci* - poet și prozator, n. 6 martie 1924, Galați - m. 7 Paris, stabilit în Franța (1970), *Ilina Gregori* - critic, stabilită în Germania, *Vasile Mănușanu* - poet și prozator, născut la 2 oct. 1928 în Ploiești - decedat la 13 iunie 1992 în München, stabilit în Germania (1982), *Cornelia Vissarion-Mănușanu* - poetă și prozatoare, stabilită în Germania, *Ion Dumitrescu* - poet, stabilit în Germania, *Teresia B. Tătaru* - prozatoare, stabilită în Germania, *Mihaela Ghelmegeanu Lausch* - poetă, decedată în 1987 în Kehl am Rhein (Germania), *Virginia Șerbănescu* - prozatoare, stabilită în Germania, *Dumitru Crăc* - prozator, stabilit inițial în Germania, apoi în S.U.A., *Vlad Stanomir* - dramaturg, stabilit în Germania.

Pe nedrept au fost omiși universitarii *Paul Miron* - eseist, stabilit în Germania și *Cicerone Poghir* - eseist, stabilit inițial în Germania, apoi în Franța, precum și poezii *Petru Romoșan*, stabilit în Franța și *Dușan Petrovici*, stabilit în Germania ori prozatorul *Alexandru Vona*, stabilit în Franța. Lipsesc din acest capitol și *Ștefana Sabin* - critic,

născută în 1955 în București, stabilită în Germania (1973), *Vasile Versavia-Ranga* - poet și eseist, stabilit în S.U.A., *Mihai Nadin* - eseist, stabilit în Germania, *Maxim Marin* - critic, stabilit în Germania, precum și *Andrei Zanca* - poet și traducător, stabilit în Germania.

Desigur că lista propusă de noi nu are pretenția de a fi exhaustivă, ci doar de a atrage atenția că ADDENDA din cartea discutată a fost în pripă alcătuită, fără o prealabilă documentare profundă și temeinică.

Dezamăgiți am rămas și de *Bibliografia* din finalul cărții (p. 444) unde se propun doar patru lucrări, omițându-se, printre altele: *Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu* (coord.): *Dicționarul scriitorilor români, A-C*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995; *Cornel Ungureanu: La vest de Eden, O introducere în literatura exilului*, Editura "Amarcord", Timișoara, 1995, *Cornel Ungureanu: Mircea Eliade și literatura exilului*, Editura "Viitorul românesc", București, 1995. În aceeași ordine de idei am mai consemna apariția, aici, în Germania, a două lucrări importante: *Radu Bărbulescu: Geborgenheit in der Fremde 1944-1994: 50 Jahre rumänische Exilbücher - und Periodika in München*, Verlag Radu Bărbulescu. Observator-Hefte, München, 1994 și *Im Dissens zur Macht: Samizdat und Exilliteratur der Länder Ostmittel- und Südosteuropas*, volum editat de Ludwig Richter și Heinrich Olschowsky, Akademie Verlag, Berlin, 1995 în colecția "Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropas" în care sunt incluse și studiul Anke Pfeifer: "Wege des Widerspruchs. Die Strukturierung der rumänischen Gegenkultur seit 1994" (pp. 205-216) și cel al Evei Behring intitulat "Die Rezeption des rumänischen Exils und seine Integration in die Nationalkultur. Probleme und Debatten" (pp. 217-228). De menționat că eminenței cercetătoare berlineze Eva Behring îi revine meritul de a fi abordat spinoasa problematică a literaturii românești din exil și în ampla lucrare de sinteză *Rumänische Literaturgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart*, apărută la Universitätsverlag Konstanz în 1994.

Mircea M. Pop

Heidelberg

*) *Literatura diasporei (Antologie comentată)* alcătuită de Florea Firan și Constantin M. Popa. Editura Poesis, Craiova, 1996, 446 p., 5500 lei.

O evocare puțin cunoscută a lui Caragiale

B. BRĂNIȘTEANU (1874-1947) și-a scris Jurnalul exclusiv în anii 1940-1944, când i-a fost interzisă exercitarea profesiei de publicist (peste jumătate de secol director și editorialist al ziarelor "Dimineața" și "Adevărul"). Au rezultat câteva sute de pagini depuse, în urma dispoziției testamentare, la Institutul Yad Vashem. Publicistul are o singură carte tipărită, el socotind gazetăria drept o "artă efemeră": *Amintiri, Note, Reflexii* (Buc. 1945 - în care sunt incluse și amintiri legate de N. Titulescu, B. Br. fiindu-i acestuia atașat de presă la Societatea Națiunilor). Cea mai mare parte a Jurnalului este inedită. S-au publicat, totuși, parțial, în "Magazin Istoric", după decembrie '89, unele fragmente, printre care și amintirile despre Caragiale. Reluăm și noi din dactilograma însumând 44 de pagini:

„În momentul când a sosit la *Adevărul* telegrama anunțând moartea lui Caragiale, am scris pentru *Dimineața* următorul articol, despre care atunci, Ghenea avea să-mi spună că a fost cel mai bun din câte au apărut în presă cu ocazia tristului eveniment. Sub impresia ce a produs asupra mea vestea că s-a isprăvit cu scânteietorul, cu plinul de viață Caragiale, am scris: «Cea mai strălucită inteligență a literaturii române s-a stins». La Berlin, în mijlocul zgomotului marelui oraș, departe de țară, într-un mediu atât de cu desăvârșire deosebit de-al nostru, moartea năprasnică l-a secerat. Cum trebuia să se prezinte la Caragiale oricine, așa s-a prezentat la el și moartea. Fără anunțare, fără multe preambule și dacă ar fi avut vreme s-o saluta, Caragiale desigur că i-ar fi adresat o ironie.

Și, cu toate acestea, iată un caz în care și cel mai stoic filosof e îndreptățit să se revolte împotriva nedreptății firii, împotriva cruzimii morții. Atâția nătângi trăiesc spre cea mai mare pagubă a națiunii și omenirii, atâtea minți seci continuă să ne plictisească și uneori să rănească lumea cu ineptiile și banalitățile lor, - o minte strălucită, însă, ca a lui Caragiale e condamnată să nu mai gândească, e condamnată să-și oprească gândirea în mijlocul muncii sale neobosite, când ne făgăduise și speram să ne dea opera cea mai coaptă a acestei gândiri.

Numai câteva săptămâni sunt de când ne-a fost dat să-l vedem pentru ultima oară, în redacția noastră. Era, pe cât împrejurările vârstei o permit, în deplină vigoare fizică, dar era în bătaia de joc a stării fizice, într-o putere intelectuală neschimbată, același atlet al gândirii, cu aceeași intuiție genială, cu același dar incomparabil de causeur, cu aceeași vervă satirică, - scânteind, timp de aproape trei ore de umor, gândire și simțire. Țara întreagă îl cunoaște pe Caragiale. Comediile lui, nuvelele, povestirile, articolele lui umoristice au intrat în patrimoniul națiunii. Fraze întregi de ale lui, scânteieri de spirit satiric au intrat în uzul popular, asemenea unor proverbe ale căror autori se pierd în negura timpurilor, așa că ele sunt atribuite poporului însuși, a cărui înțelepciune, a cărui gândire, a cărui simțire le oglindesc. Dar n-a cunoscut îndeajuns pe Caragiale, cine nu l-a cunoscut decât din scrierile sale. Rareori autorul este atât de interesant cât opera lui. Caragiale a făcut, însă, și de la această regulă o excepție. El a

fost mai interesant chiar decât opera lui. Pe cât era de econom la împărțitul scrisului său, pe atât era de darnic în vorbirea sa. Era sfătos în cea mai frumoasă accepție a acestui cuvânt. De dezvoltă un paradox sau de susținea un adevăr cu întreaga vervă a hazului său, de vorbea de filosofia lui Spinoza sau de o simfonie a lui Beethoven, de discuta chestia țărănească sau nenorocita politică de la noi, - Caragiale era totdeauna interesant, scânteietor, și, cine era inteligent, îl lăsa să vorbească și-l asculta, având satisfacția de a auzi, recitată de un om mare, o operă cu care alții și-ar fi câștigat, poate, cununa triumfului literar.

De câte ori am fost fermecat în acest chip, - am regretat că nu avea lângă dânsul un stenograf, care să aștearnă pe hârtie tot ceea ce maestrul spunea. Comori de gândire ar fi fost, astfel, păstrate, cum s-au păstrat gândurile lui Goethe în convorbirile publicate de Eckermann. Din nefericire, un asemenea stenograf nu s-a găsit și nici chiar cei care gândeau ca mine nu au notat, măcar pe scurt, cele ce le-a spus Caragiale, care a risipit astfel, cu totul în vânt și cu pumnii, aurul gândirii sale. Această plăcere a lui Caragiale de a vorbi a fost poate una din cauzele că nu a produs prea mult... Dar, oare, dacă n-a scris mult, *Caragiale nu ne-a dat mult?* (subl. ns.)

...UN OM de inteligența lui își era, se înțelege, suficient. El se amuza și de unul singur, dar, în general, simțea nevoia de societate... Din când în când, la zile de sărbători, ne întâlneam la Ploiești, în casa lui Ghenea... Ghenea îi recomandase odată pe poetul A. Toma, în care puneam mari așteptări (subl. ns.), pentru ca să-i citească versurile și să-și dea părerea asupra lor... Caragiale îl primi pe Toma, dar când acesta îi înmânase manuscrisele, scrise în fugă, cu neîngrijire, pe o hârtie oarecare, Caragiale refuză să le primească și se răsti la el: «Așa-mi prezinți dumneata copiii sufletului dumatăle? Nespălați, nepieptănați, neîngrijiți? Ia-i acasă, spală-i, piaptăna-i, îmbracă-i îngrijit și pe urmă vino să mi-i arăți. » Ceea ce Toma făcu și păstră lecția pentru toată viața, căci de aici încolo manuscrisele sale erau prezentate într-o caligrafie frumoasă, pe o hârtie bună și curată. De altfel, Caragiale nu cerea, în asemenea cazuri, de la altul, ceea ce singur nu făcea. Era o plăcere să vezi manuscrisul lui cel mai neînsemnat: o carte poștală, o carte de vizită, să fie o operă de artă caligrafică, să fie citeț, corect ortografic, prevăzută meticolos cu cea mai exactă punctuație. La el,

hârtia pe care scria, și cerneala și condeiul cu care scria, erau o problemă. Le alegea și le încerca cu îngrijire, înainte de a se porni la scris. Fiind tot așa de meticolos cu ortografia sa, pe cât era de meticolos în caligrafia sa, se socotea în drept să ceară de la lucrătorii tipografi o compoziție perfectă și să le impună nenumăratele sale îndreptări... Acest maestru al prozei românești tremura, ca un licean conștiincios înainte de examen, ori de câte ori trimitea în lume un copil al spiritului său, «spălat, pieptănat, dichisit», cu caligrafia sa admirabilă. Pentru noi, ziariștii siliți să scriem într-o clipă, pentru o clipă, să dăm manuscrisul filă cu filă în tipografie, era interesant și chiar curios să vedem cum, după ce puneam ultimul punct la frumosul său manuscris, prevăzută cu zeci de ștersături și transpuneri de cuvinte, Caragiale se apuca să copieze cum se spune la școală: pe curat întregul său articol, pe care-l preda apoi lui Mille sau mai exact lui Săche Petreanu, pe atunci administratorul gazetei, deci mănuiitorul de fonduri, cu grija unei mame care se desparte de un copil, pentru a-l lăsa în paza altuia. El nu contenea să facă numeroase recomandări cu privire la corectura pe care, în cele din urmă, el, de obicei atât de leneș, nu întârzia să vină să și-o facă singur de două-trei ori, cu o migală și îndemănare care denunțau pe fostul corector de demult de la Monitorul Oficial mi se pare...

DIN când în când, la zile de sărbători, ne întâlneam la Ploiești, în casa lui Ghenea.

Maioreșcu mi-a spus odată că bucatele lui Ghenea sunt mai bune decât literatura sa, deși altă dată, am avut ocazia să constat că o aprecia, totuși, și pe aceasta. «Cum aveam eu să polemizez cu Ghenea, mi-a spus el - dacă n-aș fi apreciat ideile acestui autodidact, chiar dacă nu mă pot împăca cu ele».

CARAGIALE a iubit vinul și n-a gustat pe cei care îl disprețuiau pe acesta. Toți adevărații artiști, spunea el adesea, de la Anakreon și Horațiu au cântat băutura. El însuși bea mult, dar niciodată nu bea peste ce putea suporta. El se comporta după vechea maximă, că cine bea prea mult e prost, dar cine nu bea deloc e și mai prost. Îi plăcea să se întreacă, în inteligență și spirit, cu prieteni și tovarăși care nu disprețuiau nici ei un pahar de vin bun. Vorba curgea lină și profundă. Nu era rar că poculanții să

se încaiere de la păreri, și să-și formuleze ideile lor destul de drastic, dar certuri și jigniri n-am auzit, n-am văzut niciodată, nici nu am aflat prin alții că s-ar fi întâmplat. Fiind odată cu mai mulți prieteni împreună și discuția aprinzându-se, am auzit de la Caragiale un vers cu următorul conținut, a cărui textualitate nu o garantez însă:

„Bea, dar nu te îmbăta,
Discută, dar nu te-ncăiera...”

CAUZA că a produs relativ puțin și că, în a doua jumătate a vieții sale a fost aproape sterp nu trebuie căutată atâtea într-o lene parcă înăscută, cât într-o viguroasă conștiinciozitate literară și stilistică. Avea oroarea gestațiunii, căci naștea greu și în chinuri invincibile. Când citești operele lui ai impresia că le-a scuturat din mână... Când colo adevărul era cu totul altul. Într-un timp când dădea *Adevărului* niște foiletoane ale sale, a căror scriere o amâna până în ultimul moment, când nevoia de a încasa mia de lei, căci atâtea era plătit, îl strângea de gât, l-am putut vedea cum scria. Fiecare frază o întorcea și o învătea de zece ori, fiecare cuvânt îl cântărea, îl ștergea și iar îl scria, îl ștergea din nou și îl înlocuia cu altul...

ÎN GENERAL și în mai toate celelalte privințe, Caragiale nu era un meticolos. Dar în ceea ce privește modul în care se prezenta o operă literară, un produs a tot ce are omul mai scump, al gândirii, adică al creierului, al sufletului, al inimii, era intransigent, neiertător... Poate că boala care avea să-l răpună, dar de care nu-i plăcea să vorbească, îl rodea și-l lipsea de energia necesară pentru a începe și a persevera. Poate că-i lipsea imboldul pe care, de atâtea ori, l-a constituit pentru scrisul său nevoia de faimosul nervus rerum. Fapt este că, înainte de a fi putut măcar începe oficierea ritualului, care a fost, întotdeauna, pentru dânsul, producția literară, moartea care l-a călcat tiptil peste noapte a pus capăt acestei vieți, pe care el a trăit-o după gustul lui, cu puțină muncă și cu multe plăceri din cele molcome, ferite de zgomot, cum le prefera el”...

B. Brănișteanu
(transcriere și selecție de
Mihai Stoian)

Vintilă Horia că

AM EZITAT să trimit spre publicare aceste câteva scrisori de la Vintilă Horia, pentru că pur și simplu nu-mi aminteam foarte bine evoluția relației noastre. Cum nu am și alte scrisori de la el, e posibil ca această relație epistolară să fi încetat înainte de-a ne cunoaște personal: nu-mi amintesc de figura scriitorului care a părăsit Franța pentru Spania (unde și-a găsit camarazi într-o ideologie) decât dintr-o fotografie. Să-și fi dat seama, el mai repede decât alții, că nu eram "curajos ca un legionar" (cum mă decorase într-o bună zi Ioan Cușa)? Pentru că nu prea eram legionar. Ba chiar deloc...

Profită de acest prilej pentru a spune încă o dată răspicat că exilul românesc, prin culoarea lui politică verde-roșie, m-a făcut deseori să cred că sufăr de daltonism. (D.T.)

Vintilă Horia
Bretón de los Herreros 57
Madrid 3
11/X/70

Stimate Domnule Țepeneag,

Am primit o scrisoare de la prietenul meu Ștefan Baci, în care îmi vorbește în termeni foarte elogiști de dumneata, și mă roagă să-ți scriu. Iată, deci, aceste rânduri, de bun venit dacă rămâi între noi, de frățietate scriitoricească dacă te întorci acasă. Baci îmi spune că ai foarte mult talent și că, în acest moment, îți traduce niște nuvele și poeme în limba spaniolă. M'ar interesa să te citesc, căci, în ciuda depărtării și a călătoriilor prin alte limbi, am rămas credincios limbii române. Dacă vrei, trimite-mi ceva. Baci, îmi închipui, îmi va trimite mai târziu traduceri, pentru a încerca să le fac să apară pe aici.

Cu cele mai alese sentimente,

Vintilă Horia

Vintilă Horia
Bretón de los Herreros 57
Madrid 3
9/XII/70

Dragă Domnule Țepeneag,

Am primit nuvelele și le-am citit cu foarte mult interes. În special "Accidentul" mi s'a părut de o mare pătrundere literară, așa zice metafizică, îndreptată oarecum spre unele zări care ne sunt comune, cred. Le-am purtat cu mine prin Spania, unde am dat multe conferințe în ultimul timp și le-am citit prin hoteluri și restaurante, păstrând astfel un fel de ciudată legătură, prin proza dumitale, cu țara pe care n'o mai văd de atâta amar de timp și de care mi-e din ce în ce mai dor. Uneori, acest dor devine sfâșietor, pentru că îmi dau seama că va fi greu să mă mai

întorc vreodată, în condițiile actuale și având în vedere relațiile dintre mine și mai marii de acolo. Știi cum s'au purtat cu mine în 1960. Și nu văd nici o schimbare în atitudinea lor. Cei care au aruncat îngerul din mașină sunt gata să-l mai arunce o dată. Ca în povestirea dumitale, atât de bine scrisă și de nouă, atât de surprinzătoare și de bine închisă între paranteze de cunoaștere, ca o epoché fenomenologică.

Ce să fac cu aceste nuvele? Aștept de la Baci o traducere. Sper să pot plasa una din ele în vreo revistă, deși nu e ușor și nici de mare importanță. Aici a publica în reviste nu înseamnă mai nimic. Moda revistelor a trecut, ca și în Franța. Un volum de nuvele va fi greu de publicat, pentru că aici nu se publică decât nuvele de scriitori foarte cunoscuți. Nimeni nu citește nuvele, decât dintr'o curiozitate să zicem secundară. Ar fi bine să scrii un roman, care te-ar lansa la Paris sau aici, sau oriunde. Nuvelele sunt o treaptă către mai sus, pe planul profan al luării de contact cu publicul. (De asemeni, "Un tâgușor" mi-a plăcut foarte mult). Oricum, dacă Baci îmi trimite ceva voi face tot posibilul să public aici o povestire de-a dumitale. Îmi pare rău că nu am nici un drum la Paris toamna asta, ca să ne fi cunoscut.

Îți urez Sărbători fericite și un an nou plin de succese și sănătate. Cu prietenie al d-tale,

Vintilă Horia

Vintilă Horia
Bretón de los Herreros 57
Madrid 3
22/I/71

Dragă Domnule Țepeneag,

Am primit cartea lui Daniel Turcea și rândurile dumitale. Nu ți-am răspuns până acum pentru că n'am avut timp până mai ieri să citesc

poesiile. E curios, lucrez de mai mulți ani la un roman care se va intitula "Entropie" și pe care nu știu când am să-l termin. Oricum, înseamnă că mă găseam pe undeva, pe un meridian asemănător, cel puțin ca nume, cu aceste poezii, ieșite dintr'o mare încercare de înțelegere, încercare fără de care azi nu se mai poate scrie nici poezie nici roman. Câți ani o fi având Turcea? Sub treizeci, îmi închipui după fotografie. Cred că ambiția de a cunoaște, de a găsi o cheie prin poezie, așa cum o caută el, nu-și va afla un drum eficace până după patruzeci. O astfel de încercare implică o mare cultură, o mare lectură, o experiență a vieții la fel, o îmbinare permanentă între a fi poet și a fi om. E ceva în acest volum care e încă încercare, o permanentă rupere între ritm și aritmie, care trebuie cumva reparată în timp. Și un abuz de nume proprii care strică uneori profunzimea numelor comune. Însă, în întregul ei, încercarea e admirabilă și, cu toate defectele posibile și enumerabile, demnă de a fi continuată. Unele poeme sunt superbe. E ceva de Eliot plus Pound plus Barbu în acest eseu în versuri care m'a făcut să meditez asupra propriei mele poezii și literaturi, născută dintr'o ambiție asemănătoare, cel puțin ca teologie.

Îi lipsește o clarificare, pe care aduce-o timpul. Însă palpită de acum în ea o neînșelătoare puritate.

Înțeleg perfect ceea ce-mi spui despre astfel de poezii. Știu, de distanță, ce se întâmplă acolo: găsesc efortul demn de a fi descoperit ca un fel de drum al crucii, atât identic drumului pe care l-am urmat unii din exil, proiectați în străinătate peste un sfert de veac, luptându-se tot felul de greutate, pe care cei de la Tară nu și le pot închipui. A fost cumplit de greu, și încă este. Eu, cel puțin, nu m'am obișnuit cu condiția de exilat și probabil n'am să mă obișnuiesc niciodată. Și nu întoarcerea nu-mi spune nimic într'o țară unde e nevoie să te ascuți ca să scrii. Și când mă voi întoarce odată și odată, lucrurile oamenilor vor fi cu totul schimbate: deci întoarcerea nu-mi va mai folosi la nimic, nu va mai coincide cu nimic. Ceea ce s'a întâmplat cu mine vreau să spun cu mine, e de neînțeles și devine înțelegător numai tradus în altă dimensiune, dincolo de exterioar.

Ceea ce face Uscătescu și alții el e oarecum firesc. Sunt oameni fără rezistență, tentați de mondenitate și reclamă. Nu sunt spirite creatoare, ci intelectuali, ceea ce e totul altceva. Nici măcar cărtura

re D. Tepeneag

a spui, ci interpreți, adesea foarte
zi, mâncați de tot felul de nevin-
abile invidii și răutăți. Așa tre-
a să fie, și va fi probabil și mai
, așa cum prevede undeva
inghelistul, până când va reveni
legerea și pacea. Poate că e sor-
poetilor să cânte această teribilă
nie de care nu ne putem cu nici
chip face iertați. Ce importanță
în această imensă încleștare
nea Gheorghiu și Ghiță Uscă-
u? Spune și dumneata...

Am scris lui Ștefan Baciuc să-mi
nită ceva tradus în spaniolă, am
public o scurtă nuvelă a dumată
o publicatie lunară care se
amă "Revista" și eventual poesii
Poesia española", unde public și
și unde am publicat poeme de
ropol. Aștept deci material,
uri care să nu treacă de trei până
inci pagini bătute la mașină.

S'ar putea să vin la Paris prin
tie viitor. Veți mai fi acolo?

roc și fericire pentru 1971.
Al dumată, cu cele mai alese și
ești sentimente,

Vintilă Horia

Vintilă Horia
Madrid, 18/II/71

Dragă Domnule Tepeneag,

ți scriu două rânduri ca să-ți
n că am primit "Frig", am luat-o
mine la munte săptămâna tre-
ă, cu gând s'o citesc, apoi am
t-o acolo, și abia săptămâna asta
să pot în fine s'o încep. Iartă-mă
og că-ți răspund mereu cu
rziere, însă, cum îți spuneam,

viață imposibilă, plină de arti-
e, de cursuri, de conferințe, de
felul de îndeletniciri de acest fel
mi dau iluzia libertății, însă mă
sformă într'un sclav al ei. La
putul lui Martie plec iarăși, la o
versitate din provincie, pentru
conferințe, în Aprilie mă duc în
iția sa inaugurez o cruce la mor-
tutul lui San Vintila Solitario,
ormântat, pe vremea Vizigo-
r, în biserica unui sat superb,
e coline mioritice și vii, nu
arte de Santiago de Compostela.
atul meu e deci un sfânt spaniol,
secolul al IX-lea și a fost pust-
prieteni al animalelor sălbatece
omestice și de ziua lui, care se
ează în fiecare luni după Paște,
țărani din satele din jur să se
ge la mormântul lui, să-și
zască roadele pământului sau
i vindece boii și vacile. Nu se
ea mai frumos. În fața bisericilor
Galiția e obiceiul să se ridice o
ce de piatră sculptată, care se
mă "cruceiro" și care seamănă

oarecum cu troițele de la noi. San
Vintila era fără cruceiro. Am luat
deci inițiativa ridicării unei astfel de
cruce, am însărcinat o prietenă pic-
torită să facă un proiect, care e
acum aproape realizat și la 19
Aprilie crucea Sfântului Vintilă se
va ridica spre cerul înnorat al celui
ținut plin de sfințenie, de neguri și
de legende populare. Închipue-ți că
sunt țărani în sat, la Pungin (se
citește Punhín) care se numesc
Vintila.

Am vorbit adineauri cu direc-
toarea de la "Revista" și mi-a spus
că va publica, probabil în Aprilie
sau Martie, una din poemele dumi-
tale în proză. Eu îi voi pune în
frunte o notă de prezentare, fără să
o semnez, ca să nu ai neplăceri în
Țară. Am să mai încerc și cu cele-
lalte la alte reviste.

Cu prietenie al d-tale,

Vintilă Horia

Vintilă Horia
4/V/71

Dragă Domnule Tepeneag,

Răspund cu întârziere și te rog
să mă ierți. Am zăcut în pat timp de
opt zile, am fost plecat, nu-ți gă-
seam adresa pe nicăieri. Îți trimit
alăturat câteva rânduri. Sper să-ți
fie utile. Poți să le arăți, dacă e
nevoie, și la Consulatul spaniol.

M'aș bucura să te văd și să stăm
de vorbă. Ce ai mai scris de când
ești la Paris? Cum îți priește această
nouă climă?

Cu prietenie, și, sper, pe curând,
al dumată,

Vintilă Horia
Adevărat a înviat!

Vintilă Horia
Madrid,
29/VIII/71

Dragă Domnule Tepeneag,

M'am întors zilele astea din
vacanță și am găsit aici scrisoarea
dumată, cât și anunțul apariției
romanului lui Paul Goma. Îți
mulțumesc pentru amândouă. Mă
bucură mult veștile pe care mi le dai
și abia aștept să te citesc editat de
Flammarion. Cum se intitulează
romanul și despre ce e vorba în el?
Nu pot să-ți spun nimic în legătură
cu nuvela dumată de aici, pentru
că toată lumea e încă plecată și
activitățile nu se reiau până pe la 15
Septembrie. Fără îndoială că publi-

carea aici poate fi în legătură cu cea
de la Paris și cu succesul acolo.
Când îți va apărea romanul mă voi
ocupa cu plăcere de editarea lui în
Spania, de către unul din editorii
mei din Madrid sau Barcelona.

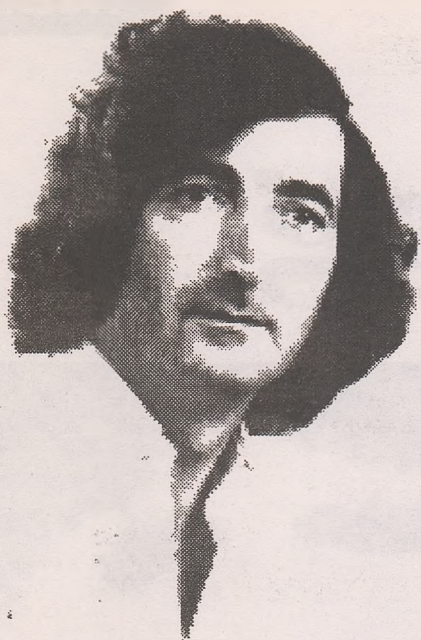
Am avut o vacanță foarte scurtă,
din cauza revistei de cibernetică pe
care am fost însărcinat să o creez și
să o conduc și care va apărea acum,
în Septembrie, sub titlul *Futuro
Presente*, cu colaborarea lui Arnold
Toynbee, Werner Heisenberg, G.
Mathieu, Karl Rahner și alții. Am
întocmit un volum de eseuri și con-
ferințe, care va apărea aici peste
două luni, și am pus la punct un nou
roman, care mă obsedează de vreo
zece ani și care abia acum a
binevoit să iasă la lumina conștiin-
ței. Sper să-l pot începe în curând.
În orice caz, sunt ca iluminat de el,
pe dinafară și pe dinăuntru. E al
treilea din trilogia exilului.

Cred că în Octombrie voi fi la
Paris pentru o săptămână. Abia
aștept să te întâlnesc și să stăm de
vorbă. Situația din România nu mi
se pare schimbată. E când mai
proastă, când mai tare proastă, în
mod ciclic, ca în orice regim comu-

nist sau totalitar. Și nu se poate să
fie altfel într'un astfel de regim,
care a rupt cu ceea ce Heidegger
numește *das Sein*, l'Être. Și
Occidentul a rupt această legătură,
însă fiecare are aici libertatea de a
alege căderea sau urcarea, cel puțin
pe plan individual. Cred că ne aflăm
într'o epocă de cumplită decadentă,
la care din păcate ia parte și
Biserica, așa cum scrie la Biblie, și
că va trebui să atingem funduri de
restricte, înainte de a începe o
ascensiune colectivă. Misiunea
noastră, a poetilor, în sensul antic al
cuvântului, e aceea de a face loc, în
limbaj, revenirii zeilor fugiți. Nu
există deci misiune mai grea și mai
superbă și de asta mulțumesc în
fiecare zi lui Dumnezeu că m'a des-
tinat scrisului și nu altei trebi
lumești. Cred că și dumneata reali-
zezi această binecuvântare după
fiecare operă terminată, fie ea chiar
și un scurt poem sau o schiță,
deschideri fenomenologice către
adevăr.

Îți aștept cartea românească. Și
pe curând la Paris. Cu cele mai
bune sentimente al d-tale,

Vintilă Horia

Automobilul

SUB DUD, lipit de trunchiul gros al copacului, se afla butoiul cu vin. "1 l = 1.000 lei" - așa scria cu vopsea maronie pe fundul expus spre alee al butoiului. Cum apăruse dudul acolo, pe faleză, între plop și sălciiile risipite printre vile și hoteluri, cine ar putea ști? În umbra lui răcoroasă, pe terasa berăriei puteau fi așezate câteva mese, altele rămâneau răcorite de umbra subțire a plopilor. Câteva erau bătute de soarele intens - așezat la ele, puteai să bei o bere rece și în același timp să te lași supt de arșița marină. Mesele nu erau toate ocupate. Masa de lângă butoi, acoperită cu o față de masă albă, pe care se afla o cutie de carton pentru bani și un chitanțier, era și ea umbrată de dud. Amatorii de vin apăreau mai ales spre sfârșitul zilei de plajă. Fata ce avea în grijă butoiul, în lipsă de clienți, răsfoia o revistă cu multe ilustrații. De lângă barul pe care erau expuse tot felul de butelii o strigă o altă față:

- Ibi, dacă apare Cecilia, spune-i c-am ieșit pe plajă, să-l caut pe...

Glasul fetei fu acoperit de clinchetul unui clopoțel prin care o birjă de promenadă își anunța sosirea, trăgând în locul de oprire din apropierea berăriei.

- Ești bună, Ibi, să-i spui?...reluă fata de lângă bar, poate mai mult ca să se afle în vorbă, căci nu se mișcă încă de unde se afla, ci continuă să-și aranjeze părul bogat, negru, privindu-se, nepăsătoare și afectată, în oglinda oferită de vitrina cu produse de patiserie. Era o fată bine făcută, înaltă, cu picioare lungi și gesturi dezinvolve.

- Să fie oare chiar trecut de trei, Sanda? Întrebă Ibi consultându-și în același timp propriul ceas-brățară, ca și cum nu ar fi avut încredere în el. Preocupată de confirmarea orei, păru că nu acordă nici o atenție rugămintii colegei de la bar; continuă să urmărească ilustrațiile din revistă.

Sanda nu răspunse nici ea și nici nu se grăbi s-o ia spre plajă. Își mai cercetă o dată bluza albă, dantelată, fusta scurtă croită dintr-un material bleu-marin, își puse și își luă de câteva ori ochelarii de soare de la ochi, părând convinsă că trebuie să fie foarte nemulțumită de propria persoană, apoi începu iarăși să se ocupe de coafură.

Nu termină cu aceste îndeletniciri când apărură Cecilia - firavă, blondă și

Nu era o uniformă obișnuită de școlar, dar semăna destul de mult cu așa ceva. Erau, probabil, toți patru elevi la un liceu comercial și aici, pe terasa acestei berării puțin pretențioase, își făceau ucenicia de vară.

Băiatul se așeză grăbit, primul, pe unul dintre cele două scaune libere aflate lângă masă și, cum și celălalt fusese ocupat îndată de Cecilia, o invită pe Sanda să i se așeze pe genunchi. Era mai degrabă scund și avea o față cabalină, îndrăzneată, cu nas și buze de mînz, părul foarte negru, creț, tuns scurt, iar pielea întunecată și ea la culoare. Era pus pe șotii; probabil încerca să vadă cât de departe puteau fi duse gândurile lui nocturne. Dar Sanda nu-i făcu jocul.

- Fii băiat drăguț, Costele, și nu-ți încerca talentele pe nervii mei!...

- Sanda, spune-mi, te rog, cât e ceasul tău? Întrebă din nou Ibi.

- Dacă ești dornic de năzbîtii, ocupă-te de Cecilia, continuă Sanda adresându-se lui Costel. E mult mai cooperantă decît mine... E trei, trei și cinci! spuse apoi, îndreptîndu-și atenția spre Ibi.

CECILIA, într-adevăr, se așeză în brațele lui Costel, se lăsă strînsă de el și chiar îi permise să-și apropie buzele lui de mînz de gîtu ei, să și le ascundă pentru câteva secunde în zulfii părului cînepiu. Apoi se retrase pe scaunul ei, privindu-i pe toți cu aceeași privire derutantă a ochilor ei verzi.

Dar Cecilia nu se așeză pe genunchii lui Costel de dragul acestuia; voia să-l vadă mai bine pe *străin* și să afle dacă îi caută într-adevăr privirea. Privirea ei.

- Mersi, Sanda!... spuse Ibi după un timp, ridicîndu-și pentru o clipă ochii din revistă, ca și cum abia atunci ar fi primit răspunsul colegei ei.

Între masa de sub dud și masa la care se afla *străinul* nu mai erau decît două mese, ce rămîneau în continuare libere. Era așezat cu fața spre dud, și nu știa dacă alesese această poziție ca să admire pomul singuratic, masiv, greu de frunzele lui colorate intens într-un verde întunecat, sau ca să-și ferească privirea de forfota dezordonată a stației de oprire a birjelor. În spatele lui opreau birjele goale, trase de caii lor împopoțonați, și apoi plecau încărcate de turiștii

dornici să parcurgă drumurile de coastă în sunetul ritmic și ciudat al copitelor încinse de asfaltul fierbinte. Mai departe, peste șosea, se vedea herghelia - un băiat îmbrăcat în niște haine ponosite, cu capul descoperit și cu picioarele goale, ducea de capăstru un cal docil încălecat de o doamnă stafidită ale cărei pulpe moi se lipeau de greabănul transpirat al animalului. Dacă dorea, "străinul" își putea odihni privirea lăsînd-o să alunece pe aleea ce ducea spre plajă, unde, prin spațiul îngust dintre două clădiri, se lăsa zărită dunga îngustă de albastru răcoros al mării.

PUTEA să-l cheme foarte bine Teo, sau Grig, sau Sory... Ceea ce o izbise de la bun început pe Cecilia era "aerul" straniu al prezenței lui, ceea ce o determinase imediat să-l socotească un *străin*, identitate ciudată avînd în vedere că majoritatea persoanelor de acolo - de pe terasă, din magazine sau dughene, de la hotel - erau turiști, adică "străini", veniți aici de la distanțe mai mici sau mai mari. Pe cap purta o pălărie de paie înnegrită de vreme, cu borurile roase. Era îmbrăcat într-un tricou galben decolorat și o pereche de blugi rupți la genunchi și zdrențuiți jos. În picioare nu avea nimic. Umbla desculț. Părul, cît îi ieșea de sub pălărie, îi era roșcat, ciufulit sau cîrlionțat, ochii îi erau verzi-gălbui - din cît își putea da seama Cecilia ghicindu-i de la o anumită distanță - iar barba o avea nerasă de vreo săptămînă, crescută pe o față prelungă, cu trăsături nordice. Era foarte bronzat, avea pectoralii foarte bine dezvoltati - de la haltere sau de la vîsle? - dar nu părea să treacă de 1,70 înălțime. Să fi avut treizeci, patruzeci sau chiar cincizeci de ani? N-aveai cum să-ți dai seama. Pe un scaun alăturat își abandonase sacoșa decolorată de soare, cîndva neagră, pătată cu urme de sare și avînd încă mult nisip rămas lipit la încrețituri. Sorbea rar din halba lui de bere ieftină și trimitea spre Cecilia priviri cînd furișe, cînd directe.

O dorea? O dorea așa, de la prima vedere?... Pe Cecilia n-o deranja o asemenea constatare. N-avea sîinii atît de mari ca ai Sandei, dar știa că sînt atrăgători și că nu oricine are norocul unor ochi verzi ca ai ei. Anul trecut, cînd s-a supus unui test în vederea prezentării la un posibil concurs pentru actorie, regizorul - după examen, seara - i-a spus că are un corp fluid. Acum, privindu-l pe Grig - sau cum l-o fi chemat - își dădea seama că și despre el s-ar putea spune că are un trup fluid. Și că, în felul lui de a fi, are ceva din răzvrătirea cu care ea își

poartă părul cînepiu, pieptănat cu mulți zulufi și cu care brizei marine îi plăcea atît de mult să se joace cînd Cecilia hoinărea pe plajă.

DAR NU! Prezența lui intriga. Cîrpele alea de haine le aruncase pe el deliberat - ca un actor care vrea să epateze - sau nu era decît un anonim nenorocit, incapabil să scoată din buzunar mai mult decît cîteva monezi cu care să-și plătească o bere? Și nu știa dacă nevoia îl doborîse pe scaunul metalic, alb, sau căuta să se ascundă din pură plăcere într-un anonim total, întărit de forfotă și de căldură. De ce îndrăzne, nefericitul, să-i caute mereu ochii? Dacă ea ar avea un castel, l-ar angaja cel mult ca mecanic pentru garaj sau fochist la cazanele pentru încălzire. I-ar putea duce calul de dîrlogi cînd ea ar avea chef să facă echitație!...

Costel reușise s-o înduplece și pe Sanda să i se așeze pe genunchi. Sanda se lăsă cuprinsă de brațele lui, dar protestă imediat și încercă să-l lovească, în joacă sau serios, nu puteai ști, și chiar atunci - cum bine își dăduse seama Cecilia - ochii lui Grig și zîmbetul lui țîșnit de pe buze prin barba nerasă spuseră:

"- Dezbrac-o, mă, și f..., mama mă-sii de putoare!..."

Asta spuseră ochii lui, sau ceva aproximativ, dar cu o evidență de netăgăduit, și zîmbetul tăios rămase câteva clipe pe buze să sprijine o asemenea afirmație. O vulgaritate răscolitoare!

La o masă ocupată între dud și bar, cîțiva pescari de la cherhana își sorbeau berea gălăgios.

- Acu', că-i democrație, de ce-ăș ascunde că m-am iubit cîndva cu Lolița? spunea unul mai tînăr. Și ce-i dacă era măritată? Chestia era să n-ajungi cu asemenea ilegalități în dosarul de la securitate, nu?...

Cecilia își odihni o vreme ochii pe grupul de pescari. Gîndurile îi erau răvășite. Nu-i asculta ce vorbeau. Nu ei o interesau. Și nici măcar Grig. Sau se înșela?... Oare Sandei îi chiar făceau plăcere apropourile lui Costel, sau încerca să-și omoare timpul pînă se va înfîlți cu italianul ei? Costel ar fi vrut, probabil, și el altceva, nu doar să se hîrjonească, plictisindu-i pe toți cu aluziile lui gratuite. Ar reuși să facă neuitată o noapte petrecută cu Sanda? S-o facă pe Sanda să-l uite pe italian?

- Mie nu-mi spune nimeni încă o dată cît e ceasul! spuse Ibi pe un ton plîngăcios, continuînd să răsfoiască revista.

Fiecare dorea altceva. Numai Grig nu părea să dorească ceva anume. Nu

mării

făcea decît să-și soarbă berea nesfîrșită și să o caute din cînd în cînd din ochi pe Cecilia. Nu era plictisit. Nu era nicicum. Poate căzuse într-un hățiș, din care nu mai știa cum să iasă și era disperat și încerca să ascundă în anonim o asemenea disperare. Încerca să se agate de ea, de Cecilia, ca să-și găsească o direcție, ca să-și fixeze un punct de reper? Atenția lui o apăsa, o sufoca. Nu-i va permite! Nu, nu, *nu-și va permite!* E scandalos să se lase legată de un necunoscut prin fire nevăzute!

CERȘETORUL... Dacă-i cauți în sacoșă, sigur găsești lucruri ce i-au fost oferite din milă. Numai privirea, privirea lui, atunci cînd nu era vulgară și nu le dezbrăca, pe ea și prietenele ei, ei, da, atunci privirea lui era foarte inteligentă. Cît de repede trecea de la vulgaritate la inteligență și visare!... Îți venea să rîzi, dar, dacă citeai în asemenea momente, în momentele bune ale prezenței lui, dacă-i citeai atunci ochii și expresia feței, trebuia să recunoști că erau mobilizați de o minte foarte vie, scripi-toare. Da, asta era termenul - scripi-toare -, termenul comun și exact. N-o lăsa sufletul să i se facă milă de el, căci nu era un om de care să-ți fie milă. O apăsa pe suflet, greu, prezența asta a lui. Și nu-și mai termina berea din halbă! Cecilia își forță privirea să se fixeze asupra grupului de pescari și încercă să se facă preocupată de povestea lor.

- ...Am fost la cherhana, continua un pescar bătrîn. Mai trec așa, pe la vechea cherhana, de unde-am ieșit la pensie. Trec să mai văd bărcile. Îmbătrînesc și ele. Îmbătrînesc mai încet decît noi. Era tîrziu și, la bucătărie, am mîncat niște ciorbă. Ziceau s-o gust. Voiau s-o arunce și mi-am pus un polonic. Da'nu... Ciorba de pește e bună cu multe verdețuri. Așa... Nu...

Cecilia își privi inelul pus pe degetul de la mîna stîngă. Îl cumpărase foarte ieftin de la o tarabă. Piatra lui falsă, verde, se asorta cu ochii ei. O inimioară verde. Își privi brațele. Peste un an sau doi nu vor fi chiar atît de subțiri. Îi plăceau brațele ei, dar le-ar fi dorit puțin, foarte puțin mai împlinite. Își cercetă încheieturile mîinilor. Acolo unde o vreme brățara ceasului protejase pielea, aceasta era mai puțin arsă de soare. Încă o săptămînă de umblat prin soare și diferențele de bronz ale pielii de pe braț o să dispară. Dacă Grig ar fi mai aproape, desigur c-ar profita de ocazie să-i prindă încheieturile în privirile lui ciudate. I le-ar strînge.

S-ar amuza s-o chinuie.

Cînd își întoarse privirea la masa lui Grig, Cecilia observă mai întîi halba goală. Grig nu se mai afla la masă.

CECILIA căută o posibilă traiectorie a retragerii lui. Preocupată de gîndurile ei, nu observă sosirea mașinii. Era un Mercedes albastru-ciel, venit pe aleea mărginită de dughenele înghesuite ale negustorilor de mărunțișuri. Venit dinspre mare. Oprise dincolo de grilajul scund al terasei, în perimetrul desenat încă de umbra dudului. Partea de deasupra a capotei începuse să se usuce și să lase la vedere pete de sare fină, marină, urme de nisip umed, nisip lipit de ștergătoare, de parbriz, de geamuri. În zona roților, însă, apa de mare mai șiroia. La volan se afla chiar ea, Cenușăreasa, cu părul ei cînepiu mai decolorat de soare decît al Ceciliei, grizonat de aceeași sare fină marină, cu pielea spatelui și a umerilor jupuită, după cît se putea vedea prin geamul lateral al mașinii. Se vedea clar cum se apleacă să deschidă portiera de partea dreaptă, ca să urce Grig. Și, într-o fulgerare, Cecilia crezu că îi surprinde străinului privirea - i-o fi căutat și el privirea, în mod intenționat? - și putu reține, în acea frîntură de timp, zîmbetul lui subțire, care reuși să învingă din nou țepii bărbii și indiferența neliniștitoare a feței. Acum zîmbetul lui tăios putea să sublinieze regretul că Cecilia nu-i acceptase privirile necondiționat, sau poate știința regretului Ceciliei că n-a avut nesăbuita și buna inspirație să se lege de el mai puternic, sau, poate, tot atît de bine, zîmbetul acesta însemna persiflare, sau bucuria încheierii unei așteptări plictisitoare, sau, mai mult, izbînda intrării în sfîrșit într-o convenție fericită...

Dar fața străinului rămase numai o clipă întoarsă spre Cecilia. Privi repede înainte, grăbit, poate, să întreprindă o agonie. Și mașina porni, pierzîndu-se printre birje și turiști, în toropeala după-amiezii, anonimă și indiferentă.

Ibi își întrerupse lectura și începu să-și răcorească fața fluturînd revista.

- Ce idee inspirată ai tu, Ibi, spuse Cecilia smulgîndu-se din gîndurile care o sufocau. Orice revistă e mai bună s-o folosești ca evantai decît ca obiect de lectură!

După aceea se ridică, făcu cîteva mișcări ca și cum ar încerca să-și dezmoștească trupul, și porni spre berărie.

constanța buzea

pete de ceai

*eu nu sunt în stare
cu lehamitea mea scandaloasă
să plec punând pe mine o zdreanță
din care să nu mai ies*

*impudic ceas
agitația rudelor
aproape rupând balustrada
și pătând cu ceai
totul*

scâncetul

*cu unghia aspră
ca limba pisicii
zgârie scrinul
secretele cad pe covor
mirosul hîrtiei dă greață
capricii și pofte
răsufală oftează
și-apare de-odată-ntre buze
scâncetul ca un mărgăritar*

șervetul de în

*se netezește șervetul de în
pâinea se-așază în stînga
și cana în dreapta
între ele se lasă loc
atât cât să încapă mîinile
și fața în mîini
ochii închiși peste plîns
duhul în febră șoptind
rugăciunea din zori*

*nu trebuie decît puțină răbdare
și ziua va trece cu bine
nici o fărîmătură nu se va pierde
fără să-și soarbă lacrima
și loc cuvintele își vor găsi
în rugăciunea de seară*

transcriere

*ca și centrul
ca și capătul tuturor marginilor
sfârșitul e pretutindeni și nicăieri*

*în durata acestei transcrieri
dumnezeu îl adună pe călător
împrejurul mîinii muritoare
și îl conduce în semn
ca să rămână sufletul închinat
lin și singur în tot azurul*

*aaah cineva
se roagă într-un tîrziu
în rugăciunile mele uscate*

ocolindu-i pe ceilalți

*fie doamne
să alunec fără părere de rău
peste albul prag*

*în patul meu mă vaiet
numai atît cât tu să auzi
și ocolindu-i pe ceilalți
să te apropii
pe mine din mine gonindu-mă
ca pe un vițor de fluturi*

absolvă-mă

*fă să ispășesc mai tîrziu
fă să înțeleg mîine
nu acum
vina de a rămîne la adăpost
când altcineva pleacă
absolvă-mă condamnă-mă
dar lasă-mă acum să plîng
să plîng și să adorm
lasă de la tine această oboseală
să treacă las-o
către ceva nu către cineva*

Tulburătorul zbor al "Pescăruşului" românesc

SPECTACOLUL *Pescăruşul* de A. Cehov, în regia Cătălinei Buzoianu, producție a Teatrului Mic din București, coproducător Tofan Grup, a participat la a 27-a ediție a Festivalului Internațional de Teatru de la SITGES-Barcelona, în compania unor prestigioase trupe de teatru din peste zece țări. Turneul Teatrului Mic din București a fost realizat cu sprijinul Primăriei Orașului București, al Ministerului Culturii, al Ambasadelor celor două țări. Sponsor Societatea BRIMEX.

Cele două reprezentații cu *Pescăruşul* de Cehov, în regia Cătălinei Buzoianu, în serile de 8 și 9 iunie au marcat un nou succes al teatrului românesc, succes confirmat atât de reacția entuziastă a publicului, cât și de opiniile criticii de specialitate, ce nu au întârziat să se reflecte în cele mai importante cotidiene spaniole, precum *El Mundo*, *El Pais*, *La Vanguardia*. Selectăm pentru cititorii noștri fragmente din presa spaniolă:

"*Românca Cătălina Buzoianu copleșește Festivalul cu atmosfera cehoviană*" își intitulează articolul din *El Mundo* Maria Jose Arias subliniind printre altele: "...a fost una din revelațiile Festivalului SITGES... Publicul a aplaudat călduros acest mare spectacol regizat de Cătălina Buzoianu, al cărei nume nu trebuie uitat... de apreciat nivelul interpretativ al unei magnifice trupe de actori ce se armonizează perfect ca ansamblu... atmosfera cehoviană creată de regizoarea română... mișcarea actorilor, strălucitoarea utilizare a spațiului scenic, armonia tonalităților sale, eleganța aparentei sale simplități, muzica ce însoțește jocul actorilor..."

"*România surprinde cu un Cehov strălucitor*" - articol semnat de Pablo Ley în *El Pais*: "...Sîmbătă, cu *Pescăruşul*, spectacol românesc, în regia Cătălinei Buzoianu, s-a trăit un moment de autentică magie scenică... au fost spulberate clișeele ce făceau din Cehov autorul unei atmosfere morbide. Regia Cătălinei Buzoianu și scenografia Liei Perjovschi

închid acțiunea într-o cutie solidă, a cărei suprafață e acoperită de groase trăsături de penel, ale unui Van Gogh daltonist, care ar folosi doar griul în chip de amintire torturată a lui Munch. Lacul devine o baltă în care personajele se bălăcesc, înăbușindu-și sentimentele, iubirile încrucișate și frustrate, dureroase, care le leagă viețile și pregătesc tragedia. Dar, cu siguranță, cel mai mult impresionează enorma vitalitate, senzualitatea absolută, profundă, ce se degajă din interpretarea unor actori pur și simplu strălucitori. Dispare orice apatie, pentru a lăsa să explodeze pasiunile, în scene de o mobilitate barocă: corpurile atletice, flexibile animează un spațiu care le încâtușează. Piesa urmează litera textului, dar bogăția contrastelor imprimată de acest grup de actori excelenți o

politică și socială a determinat ruperea unor canoane obligatorii, inclusiv în domeniul teatrului experimental... Teatrul Mic din București s-a prezentat la Sitges cu dovada acestei spulberări de canoane, plin de vitalitate și de o energie ce prezintă în cheie occidentală elementele acelei impresionante decadente burghize pe care Cehov o radiografa... Cătălina Buzoianu și trupa sa a tratat povestea Ninei și a pretențiilor săi cu o veselie debordantă, pe alocuri frenetică, ce glisează de la jovialitatea excesivă la tragedie. Imaginile par inspirate din *La dolce vita* de Fellini..."

"- Ne-a făcut plăcere să putem prezenta publicului spaniol teatrul românesc - a declarat într-un interviu Directorul artistic al Festivalului, Joan Olle, adăugînd: teatrul românesc are un nivel european foarte elevat, o bună tradiție

extraordinar să vezi un asemenea spectacol în care joacă 3-4 generații de actori care au o formație profesională eclectică, dar care se înțeleg și ridică nivelul piesei toți împreună, menținîndu-se la același nivel pînă în final, sub semnul aceleiași baghete. Există o mare emoție, există emoții încă din primul minut, care apoi ajung să pătrundă în tot teatrul. Există scene care m-au tulburat, pe care aș dori să le mai văd și să le revăd. Actorii fac dovada unui talent neobișnuit și sunt lucruri pe care noi nu suntem obișnuiți să le vedem. Putem vedea mari producții de teatru, putem vedea oameni de teatru care știu multă meserie, putem vedea oameni cu talent de punere în scenă, dar foarte rar avem ocazia să vedem exprimate atîtea emoții pe scenă și mai ales această capacitate a actorilor de a transmite aceste emoții de la început pînă la sfîrșit.

José Monleon, Directorul Institutului de Teatru Mediteranean:

"Pentru noi toți a fost o mare satisfacție că am putut vedea acest spectacol. Ieri mă gîndeam că cei care nu merg la spectacole de teatru considerate clasice cad în păcatul că nu rămîn decît la suprafața cărților. Ceea ce este extraordinar în spectacolul Teatrului Mic este emoția adevărată. Aveți actori extraordinari de credibili. Am asistat, cred, la o premieră mondială cu acest «Pescăruș» clasic într-o viziune contemporană. Punerea în scenă făcută de Cătălina Buzoianu este plină de fascinație, de inventivitate. Lucrez de mulți ani în teatru. Nu mai fac critică teatrală pentru că mi se pare insuportabil, în general, să faci critică în condițiile sistemului de aici. Vă asigur, însă, că dacă aș putea vedea în fiecare seară astfel de piese, aș reveni la critica teatrală. E greu să descoperi plăceri comparabile cu cea pe care ne-a oferit-o Cătălina cu «Pescărușul»".

Traducere
Alin Genescu

(mulțumim doamnei Carmen Velcu)

transformă, pentru a-i înapoia, în mod paradoxal, sensul original. Un naturalism iritat, crud, care îi absoarbe pe spectatori într-o deasă rețea de senzații, ce depășesc orice barieră lingvistică."

La Vanguardia - "*Tulburătorul zbor al Pescărușului românesc*" de Joan Benach: "«Teatrul Mic dorește să fie precum Piccolo Teatro din Milano - declara regizoarea Cătălina Buzoianu - în dorința de explorare a unor limbaje teatrale mai puțin convenționale...» ...În multe teatre din Europa de est... noua situație

regizorală și actricească, de la care avem multe de învățat. Mulțumim tuturor instituțiilor și autorităților române și spaniole ce au făcut posibilă prezența «Pescărușului» românesc la acest turneu. Mulțumim României pentru această colaborare, datorită căreia am putut aprecia încă o dată valoarea școlii românești de teatru."

Mario de la Torre, directorul revistei "Teatru" din Barcelona:

- Sunt emoționat. Este într-adevăr

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

Pentru a nu ieși din orizontul unui public în memoria căruia, de fapt, nici n-a apucat să intre, pe la diversele televiziuni, mai mult sau mai puțin naționale, atunci cînd e audiența mai mare și ți-e lumea mai dragă, apare destins, histrionic și flecar, chipul lui Marcel Guguianu. Evident, în dubla sa calitate: aceea de Sculptor și de Amant. Dacă pentru prima e cam greu să găsești argumente, în afara unei mari cantități de piatră consumate de-a lungul anilor, pentru cea de a doua trebuie să acceptăm argumentele realizatoarelor. Că pentru atîta lucru e păcat să consumi peliculă, timp, energia de a pune amorful într-o oarecare ordine, e o altă poveste pe care, după toate aparențele, n-a povestit-o încă nimeni. Dar ceea ce e cu adevărat grav, trecînd peste risipa de timp și de materiale, este falsa imagine a artei și a artistului din România pe care aceste emisiuni o promovează. Cine n-a privit pînă acum un film de artă, n-a răsfoit un album și nu a călcat într-o sală de expoziții, își va însuși ușor convingerea că sculptura nu-i decît o interminabilă poveste cu femei goale, pe care, între două dușuri, le mai înțepenești și în piatră, iar sculptorul, un personaj fără simțul ridicolului, rudimentar și incoerent, care-și plimbă printre coapsele marmoreene din jur paharul său cu afrodisi-

ace. Dacă această imagine nu are nimic de a face cu artistul, în general, în ceea ce îl privește pe Guguianu ea nu este decît o biată schiță. Pentru că spectacolul uman și pseudocultural pe care personajul îl oferă, cu orice prilej, este de un grotesc care lasă neputincioasă biata noastră retorică. Amestecul de umilință trucată și delir autoreferențial, de neputință jucată în fața marilor probleme și de învingător al eternității, de suflet romantic în căutarea eternului feminin și de satir eficace dispus să se mulțumească și cu mult mai puțin, de copil rebel și moșneag neconsolat este doar primul nivel, ca să-i zic așa, al unui portret în mișcare, greu de fixat nu din pricina vreunei insurmontabile complexități, ci din aceea a unei desăvîrșite inconsistențe. Și pentru ca portretul kitsch să fie întreg, Marcel Guguianu îi dă și un glet lingvistic. Spre a-și demonstra ancestralele-i energii rurale (mahalaua tîrgurilor moldovenești este și ea un fel de sat), guralivul sculptor a împreunat patetic oftatul romanțios cu metafizica de maidan și pe amîndouă cu un grai moldovenesc doldora de suferințe gramaticale. Narcisismul personajului nu se oprește, însă, aici. Încercînd să dea și o expresie administrativă uimirii în fața propriei sale existențe, el a înființat și o fundație "Marcel Guguianu", speciali-

zată tot în consolidarea mitului și intens mediatizată la vremea cu pricina. Într-o scenografie cu efecte simple, răstăcit luciferic printre elemente de recuzită și ele de gust îndoielnic, sculptorul își prezenta, mai mult sau mai puțin explicit, tovarășele transpuse în bibelouri supra-dimensionate; cîteva glorii de ieri, acum binișor fanate, cîteva aspirante de azi la o glorie care tot întîrzie. Dar pe cine interesează, de fapt, aceste frivolități, la limita penibilului cu trivialitatea, acest spectacol bovaric saturat de visuri orgiastice și de plonjări în memorie, de priviri onctuoase și de autocontemplații fără nici un simț al măsurii? În nici un caz lumea artistică (și cea culturală, în general) nu-și leagă vreo speranță de această mare chestiune a momentului: ce mai fac hormonii lui Guguianu și ai grațiosului său anturaj. Însă are toate motivele să privească uimită aceste repetate încercări de a se aduce arta în derizoriu, de a-l prezenta pe artist ca pe un analfabet locvace, definitiv prăbușit în fanfaronadă erotică, iar arta ca pe un gest în consecință, adică un fel de orgasm încremenit. În condițiile în care sculptura de astăzi este, fără îndoială, cea mai viguroasă componentă a întregului fenomen artistic, cînd în imediata noastră apropiere sînt artiști precum Vasile Gorduz, Paul Vasilescu, Niculae

Păduraru, Napoleon Tiron, Mihai Buclei, Mircea Spătaru și încă mulți alții din generațiile mai tinere, nu știu ce reportereasă (din motive pe care le-ar explica mai degrabă un psihianalist) îl oferă ca model, îmbălsămîndu-l în cele mai curajoase superlative, pe Marcel Guguianu. Ca elev al lui Corneliu Medrea, el a înțeles de la maestrul său un singur lucru: că pe lume sînt femei, iar femeile au coapse și încă vreo cîteva rotunjimi ademenitoare. Dar dacă Medrea a creat tipologii feminine - a realizat tipul femeii alpine, cu pulpa îndesată și fibra scurtă -, s-a aplecat cu tandrețe asupra diverselor ipostaze ale maternității, Guguianu a adus totul în ornamental, într-un decorativism spilcuit și superficial. A-l lustrui pe Medrea cu polizoarele lui Brîncuși, cînd n-ai priceput bine ce s-a întîmplat cu amîndoi, este o definiție destul de exactă a acestei sculpturi. O sculptură care nu poate fi oferită ca model nici măcar în clipele de relaxare. În ceea ce privește celălalt aspect, care a fost legat cumva, prin Guguianu, de însuși destinul artistului, adică rapida inflamare în fața concretului feminin, e o chestiune particulară a realizatoarelor care se putea rezolva și în altă parte decît într-un studiu de televiziune.

Concurs Național de Balet

AJUNS la cea de a 4-a ediție, Concursul Național de Balet, pentru tineri între 12 și 26 de ani, organizat de Teatrul de Balet Clasic și Contemporan din Constanța, condus de maestrul Oleg Danovski, sub egida Comitetului Național al Dansului din România, al cărui președinte este tot maestrul Danovski, s-a impus definitiv în peisajul coregrafic românesc. Tineri de la aproape toate școlile de coregrafie din țară, în primul rând de la cele cu tradiție din București și Cluj, dar și de la cele nou înființate din Constanța, Iași, Galați, Sibiu etc., și alături de ei și tinerii din Chișinău, se îndreaptă an de an, în luna iunie, spre meleagurile Tomisului, din ce în ce mai mulți și mai bine pregătiți. Elevilor li se alătură și dansatorii până în 26 de ani, de la multe dintre companiile noastre de balet.

În acest an, peste 120 de tineri au intrat în concurs, în două secțiuni, de dans clasic și de dans contemporan, fiecare secțiune fiind organizată pe grupe de vârstă, dominanți numeric și, în bună măsură, și valoric fiind cei din grupele mijlocii de 15-17 ani și respectiv 17-19 ani.

Concursul s-a încheiat cu gala laureatilor, urmată de spectacolul *Mandarinul Miraculos*, de Béla Bartók, prezentat de Teatrul de Balet Clasic și Contemporan din Constanța, în coregrafie semnată de Oleg Danovski și avându-i în rolurile principale pe Delia Hanțiu și Florin Brândușe.

Deși concursul este individual el ilustrează, prin finaliști, și nivelul diferitelor școli din care provin aceștia. La dans clasic dominantă a fost școala din Chișinău, urmată de cele din București, Cluj și Constanța, iar la dans contemporan în frunte a fost școala bucureșteană, cu o mare diversitate de stiluri, ca și în edițiile trecute. Școala din Chișinău, strălucită ca formulă academică, ar avea nevoie de un contact direct și temeinic, cu metodele și școlile de dans contemporan, franceze, germane sau americane, pentru a putea depăși formulele neoclasice, singurele forme mai libere care-i sînt deocamdată accesibile.

Gala a debutat cu dragălașa Cristina Balaban din Chișinău, care a obținut premiul I la dans clasic, în grupa cea mai mică (12-15 ani) cu o variație din *Cop-*

sveltă cu brațe frumoase, ce a dansat o variație din *Giselle* de Adam, și la băieți, de doi interpreți, bucureșteanul George Neculai, un viitor foarte bun dansator, complex dotat cu săritură, turație, deschidere, lejeritate și eleganță, ce a interpretat o variație din *Silvia* de Delibes și, alături de el, clujanul Roboș Adrian, ce a interpretat cu eleganță și dezinvoltură o variație din *Don Quijote* de Mincus.

Pas de deux-ul din *Precauțiuni inutile*, de Harold, interpretat de laureatul cu premiul I la grupa D (19-26 de ani), Egor Scepaciiov, împreună cu partenera sa Cristina Barta, a fost un moment reprezentativ pentru calitatea școlii academice de la Chișinău, de o deosebită acuratețe și tehnicitate.

A urmat un moment de dans contemporan, *În cumpăna și în sfîșierea acestui ceas prejmuitor*, pe muzică de Piazzola și Luc Ponty, închinat de coregrafa Mihaela Santo memoriei maestrului Mitiță Dumitrescu și interpretat de Liviu Cunesco, distins cu premiul II, la categoria A de vîrstă (în cazul dansului contemporan, 14-19 ani), împreună cu partenera sa Lelia Marcu. Coregrafia și interpretarea de foarte bună calitate, încărcate de un autentic patetism, ar fi plăcut în mod sigur maestrului Dumitrescu.

În continuare Monica Uță, solistă a Operei Naționale din București și laureată cu premiul I la grupa D de dans clasic (19-26 de ani), s-a impus prin aplombul mișcărilor sale largi, de o vie personalitate, dansînd o variație din *Lacul lebedelor* de Ceaikovski.

Micuța Rosalba Stoccec, căreia îi dorim o frumoasă carieră, dar nu prin asemenea procedee, deținătoarea unuia dintre premiile III la grupa cea mai mică, a fost introdusă în gală la intervenția mamei sale, sărînd astfel peste alte două deținătoare ale premiului II. La o serbare școlară de fine de an, se mai poate trece cu vederea o asemenea situație, nu însă și la un concurs național, care tinde să devină internațional.

Gala a continuat cu o variație din *Corsarul*, fragment aparținînd lui Rodrigo Driga, interpretat de un tînar absolvent din acest an al școlii bucureștene, laureat cu premiul I la grupa C (17-19 ani) și premiat la toate edițiile acestui concurs, la care a luat parte, Alexandru Foteșcu. A urmat apoi Margarita Camiș, de la Chișinău, deținătoarea Marelui Premiu din acest an, apariție de-a dreptul încîntătoare, rasată, cu linii lungi, la care cel mai simplu gest este încărcat de poezie și expresivitate, și care a dansat o variație din *Paquita* de Deldevez, parțial numai pe aplauze.

În fine, un al doilea moment de dans contemporan, intitulat *Dați-mi un trup, voi, munților!*, pe un fragment din Concertul pentru pian de Grieg, creat tot de coregrafa Mihaela Santo, a fost interpretat de deținătorul premiului I de la grupa A, Bogdan Nicula -

un dansator cu o plastică corporală aparte, cu o săritură frumoasă și o expresivitate a brațelor neobișnuită la un bărbat, dar deloc feminină, care are perspectiva de a face o mare carieră. Bogdan Nicula a absolvit abia clasa a X-a a Liceului bucureștean de coregrafie, dar dovedește o pasiune pentru dans și o maturitate ieșite din comun.

Un alt moment frumos al recitalului laureatilor l-a constituit variația *Gopak*, din *Taras Bulba*, de Soloviev Sedoy, in-

Apocalipsa amînată

ZILE CIUDATE este un thriller SF a cărui acțiune se petrece în viitorul apropiat, la sfîrșitul mileniului II.

Realitatea virtuală a devenit drogul unei societăți în derivă, suferind de cancer moral. Drogurile tradiționale au fost înlocuite de LSD-ul audiovizualului mutant și mafioți de multimedia comercializează dischete cu doze ale unei realități trucate. Amorul se face și el de la distanță - onanie programată pe computer - în vreme ce specia supraviețuiește doar prin inseminare artificială.

Realitatea virtuală este supradoza unei generații care așteaptă sfîrșitul lumii tocmai pentru că nu mai poate trăi senzații noi. Totul a fost spus, totul a fost trăit, totul a fost simțit.

Bine zis, "un fel de", căci *Zile ciudate* este Noul Testament în versiune 1999. Ralph Fiennes (Lenny) este un traficant de realitate virtuală, Tom Sizemore (Max), un Iuda pasionat de multimedia, Angela Bassett (Mace), o Maria devenită un super-tehnologizat body-guard (la propriu, nu la figurat precum în Biblie).

Drumul crucii se termină cu happy-end, iar viziunile lui Ioan se vînd în ediție CD-ROM pentru un mileniu ulterior. Apocalipsa, arestată pentru cîteva zile ciudate, este eliberată pe cauciuc și ulterior deportată sine die.

Trist. Așadar Potopul ține și el de realitatea virtuală. Este doar un joc pe ordinator, un horror comandat de la o tastatură de plastic. Vom continua să existăm, din păcate. Bătaia de joc a

Regizoarea Kathryn Bigelow și Ralph Fiennes pe platoul de filmare la *Zile ciudate*

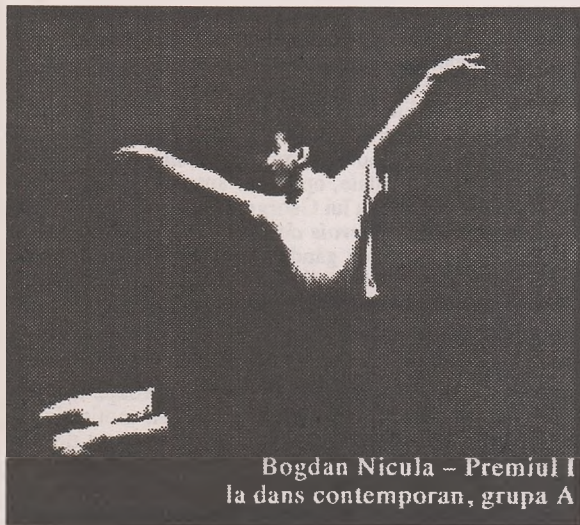
"Știi cum mi-am dat seama că e sfîrșitul lumii, Lenny? Deja toate au fost fumate. Toate tipurile de muzică, toate guvernele posibile, toate coafurile. Ce dracu să mai facem încă o mie de ani?" Este o replică destinată lui Lenny, protagonistul, comerciant de vieți comprimate pe suport magnetic. El trăiește trepidant într-un Los Angeles pe care scenaristul filmului, James Cameron l-a considerat întotdeauna "un oraș apocaliptic". Cameron, (fost colaborator al lui Corman și autor al celebrelor *Terminator* și *Aliens*) a văzut în Lenny "un fel de motiv al mîntuirii".

Zile ciudate (Strange Days). Scenariul: James Cameron și Jay Cocks după o poveste de James Cameron. Imaginea: Matthew F. Leonetti. Regia: Kathryn Bigelow. Cu: Ralph Fiennes, Angela Bassett, Juliette Lewis. Distribuit de Media Pictures International.

Programatorului Central, expresia disprețului divin, este supraviețuirea noastră. "Perpetuarea speciei", acea absurdă explicație a încăpățînării ființei umane de a continua să existe, rămîne singura realitate într-o lume din care metafizica a dispărut. Divinitatea părăsește cîmpul de luptă, dînd din umeri neputincioasă și se înalță definitiv la cer, lăsînd pe pămînt o viermuială de corpuri condamnate la nemurire.

Dacă filmul se încheie cu un stupid final fericit (de fapt mai multe!), nu vă lăsați înșelați. *Zile ciudate* deschide un mileniu în care happy-end-ul va fi definitiv crucificat. Deși amestecă profeții mincinoase cu adevăruri crude, Bigelow o face într-un limbaj audiovizual spectaculos, *Zile ciudate* fiind un film straniu care merită binecuvîntarea noastră.

Lucian Georgescu

Bogdan Nicula - Premiul I la dans contemporan, grupa A

pelie de Delibes, executînd mișcările mecanice ale fetei-păpușă, cu multă precizie și, în același timp, cu foarte mult umor. Tot la grupa cea mai mică, același premiu I, a fost obținut și de micuța constănțeană Irina Ganea, dansatoare cu linie elegantă și brațe expresive, care a interpretat o variație din *Corsarul* de Adam și alți compozitori.

La grupa următoare (15-17 ani), premiul I a fost obținut la fete, de Loredana Salaoru din București, o apariție scenică

interpretată de Mircea Crăciun de la Teatrul de Balet Clasic și Contemporan din Constanța, cu sărituri spectaculoase, executate cu un zîmbet fermecător, ambele calități cucerind sala, ce nu i-a permis să mai părăsească scena pînă nu a dansat și a doua oară variația. Constanța a mai fost prezentă, în calitate de gazdă și printr-un dans spaniol din *Don Quijote* de Mincus, cu castaniete și chitare, interpretat de Iordan Florina, secondată de două colege, deținătoare ale premiului III la grupa C, și de data aceasta, nu mai știm pentru care motiv, sărîndu-se peste premiul II.

Gala au încheiat-o tot dansatorii din Chișinău, care au și deschis-o, și anume Blada Sirenev, deținătoare premiului I la grupa C, și Andrei Litvinov laureat cu Premiul pentru cel mai bun partener, care

au interpretat o *Tarantelă* în coregrafia lui Georges Balanchine, cu multă eleganță, umor fin și mare siguranță tehnică.

Singurul capitol deficitar al acestui prestigios concurs a fost modul cum membrii juriului, personalități ale dansului din București, Cluj, Chișinău, Constanța și Sofia, dar de formație precumpănitor clasică, au jurizat concursul de dans contemporan, unde au fost acceptate dansuri de formulă clasică și neoclasică și nu au fost apreciate cele care nu porneau de la această rădăcină. O mai mare atenție dată acestei secțiuni este absolut necesară, Concursul Național din Constanța trebuind să-și păstreze neștirbit prestigiul.

Liana Tugearu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Destin sub formă de iepure

O VINĂTOARE, în Taiga, iar-na. Cîțiva vînători bat un colț de pădure rară, joasă, de pini, însoțiți de un cîine voinic, alb, frumos, cu o expresie vie de inteligență în ochi de cîte ori este arătat în prim plan. La un moment dat cîinele se apropie săltînd prin troiene de un trunchi de arbore uscat, sare pe el, rîcîie cu înverșunare, amușinează, latră furios.

Vînătorii se apropie cu băgare de seamă și cu puștile întinse. Unul din ei, care a ajuns la trunchiul mort primul, izbește tare cu patul armei în lemnul scobit, găunos, și din adîncitură, ca dintr-un cornet, iese un urs buimăcit, somnoros, care hiberna acolo. Animalul sare, în letargia lui hibernatică, se lasă să cadă în zăpadă și se apucă să alerge greoi, încă netrezit de tot din somn, prin troienele siberiene dînd impresia că poartă încă în ele modelul nămeților primelor ere glaciale precum și bătaia, presiunea vînturilor preistorice care le modelaseră valuri-valuri. Nu-l lasă să facă nici zece metri și cei (trei) vînători trag simultan. Spinarea brună mai zigzagînd doi-trei metri prin omătul aspru, polar, disparerea acestui zigzag suprem, absolut în mișcarea de a scăpa, - și încremenire...

Ar fi putut să tragă direct în el, în scorbura, somnoros cum era. Dar n-au tras. I-au dat o marjă de zece metri. Deși el era încă somnoros și îl vînau, nepermis, în perioada de hibernare, cînd "omu" doarme, c-așa-i e firea, iar puterile organismului năhrănit scad pînă la neputință. Detest să ucizi pe cineva cînd doarme, sau cînd abia s-a trezit și n-a revenit de tot la viață. Detest să nu-i lași vînatului o scăpare, deși e o regulă cavalească și la urma urmei tot aia-i. De la Hemingway știu că n-ai voie să tragi din mașină, comod, și că trebuie să calci și tu pe nisip, așa ar fi legea. Titus Popovici îmi amintea de acest sfat al marelui Ernest. Era ca-n ideologie: una spui și alta faci. Tocmai el să uite, în Delta, codul.

Destinului, viclean, îi place să ia uneori aspectul unui iepuraș zăpăcit oferindu-se ca o țintă perfidă, ca o momeală, o puternică otrăvă în ascunzimea ei justiciară. "Dați-mi o pernă" - mai apucase să șoptească Titus, după ce în glumă recunoscuse cu forța lui cerebrală deseori preschimbata din exces de luciditate în exhibiții și răsfațuri: "Mi-a făcut-o iepurașul!" adăugase calm, surîzător, ca la încheierea unei povești pe care toți o povestesc și nimeni nu crede în ea, nu crede fiind de fapt aflat de reală. Și Gogol dîndu-și crispat duhul ceruse febril: "O scară, repede o scară". Fiecare cere ciudățenia lui, esențială. Să fi voit autorul *Sufletelor marte*, să urce, indiferent cum, dar să urce, să scape, să se mîntuie, să ajungă în centrul maxim al luminii universale? În paradis?... *

CE MĂ TURBURĂ și mă obligă este că eu, azi, viu, scriu despre Titus mort, despre el a cărui amănunțită vivacitate mă făcea să-l cred nemuritor. O singură dată m-a privit fix și mi-a spus clar *tu ești un longeviv...* "Și ce păr ai, ia uite la mine, sînt chel și sînt mai mic decît tine!"

Nu a fost un fluid care ne-a împins unul spre altul. Nu. Fluidul e o vorbă goală pe care o folosești cînd nu știi ce se află de fapt dedesubt. A fost, ... era cunoașterea, colosală, pentru tinerețea lui; a fost stilul, a fost bunătațea, ca adaos al ferocității naturale. Nu era un sordid, un "nemernic fără onoare", - cum zicea -, și, în acest sens, îmi spusese că el, dacă ar fi fost prieten cu Vineu, nu s-ar fi iscalit în locul lui pe *Hamlet* -ul tradus de poet, orice, numai asta nu, și "eventual să nu-i mai dea nici bani".

Cu Titus, prima întîlnire a fost un turnir. Mă ochise, fiindcă vorbeam de Malraux, prin 1960. S-a apropiat de mine, la Mogoșoaia, sub coloane, s-a proțăpit în fața mea ca un examinator și a

întrebat: "Tchen tenaterait-il delever le moustiquaire?"... Am înțeles că era o provocare, un examen, și numai eu am cunoscut urmarea și-am zis către cei strînși în jur, ignari majoritatea: "Fraperau-il à travers?"

Cîștigasem. De atunci ne-am împrietenit. Ba nu. A mai fost un moment. Ceva mai tîrziu. Cînd ne-am întrecut în Molière. Aici mă credeam cel mai tare. Și mai ales în *Tartuffe*. Am vrut să-l dau gata. Beam împreună o sticlă de șampanie, plătită de el, care plătea totul ca un Gentry (și căruia o dată îi furasem o hîrtie de cinci lei din buzunarul hainei așezată pe speteaza unui fotoliu de răchită; nu ceream de sărăcie, cînd mi se ivea ocazia preferam să iau și să restitui valoarea cînd puteam sub o formă sau alta; e urît, recunosc, însă primul care mi-ar fi aprobat scrupulul ar fi fost tocmai el inenarabilul Titus)... beam așadar șampania, și ca să-l înfund, am zis cu cupa în mînă: *Couvrez ce sein que je ne saurai voir...* (Un moment, - a făcut Titus după ce înghițise șampanie,... un moment, stai așa,... și-a continuat: *par de pareils objets les âmes sont blessées et cela fait venir de coupable pensées.*

Titus îi cînta romanțe lui Ceaușescu pe la petreceri, spunînd glume, - îl cucerise. Mie îmi povestea totul, disprețuitor, în locuri retrase, și cele mai teribile lucruri mi le-a povestit noaptea în mijlocul lacului înghețat bocnă al Mogoșoaiei și care, prin beznă, gemea din cînd în cînd, crăpîndu-se de-a lungul, speriat și el de ce auzise. De ce mie? Mă lămurise. Fiindcă nu puteam să-l torn. Și chiar dacă l-aș fi turnat, nimeni nu m-ar fi luat în seamă. De fapt, eram cu mult mai mult rău decît Titus. Mai profund rău. Fără interese. Un rău pur, absolut. Eram, adică, un subordonat al Satanei incomparabil mai primejdios decît el, decît Titus. Iar Titus, "ticălos" cum părea, era un candid cu lacrima repede apărîndu-i în colțul ochilor. Era un om bun, ambițios, mascat de nevoie, denunțînd însă nevoia.

In fiecare seară, la ora opt fără cinci, sute de mii de oameni se așează în fața televizorului ca să îl asculte pe un critic literar. Nu pe un astrolog, nu pe un șef de stat, nu pe un cântăreț de muzică rock, ci pe un critic literar. Nici un reprezentant al acestei profesii n-a mai avut vreodată, în istoria literaturii române, o asemenea notorietate.

CRITICUL se numește - dar cine n-o știe? - George Pruteanu. Cu ani în urmă îi citeam articolele, inteligente și sarcastice, adevărate lovituri de bici date prostiei, în revista *Convorbiri literare* din Iași. Ne delectam, ne amuzam și ne instruiam citind acele articole, dar întăream să-l situăm pe autorul lor în zona de sus a ierarhiei literare. Acum facem la fel. Tînarul din Iași s-a mutat în București, s-a maturizat și a devenit o vedetă și totuși noi continuăm să nu-l luăm în calcul atunci cînd vorbim despre principalii critici literari de azi.

DE FAPT, ce îi reproșăm lui George Pruteanu? Că nu este plictisitor ca Mircea Tomuș? Că nu este tendențios ca Mihai Ungheanu? Că nu are umorul căznit și strident al lui Cornel Regman? Toți aceștia - ca și atîția alți specialiști în mortificarea literaturii - sunt considerați critici literari importanți. George Pruteanu - nu.

MAI CURÂND este vorba de o inerție a noastră în considerarea valorilor din domeniul literaturii. În mod mecanic îl înregistrăm drept critic literar pe un autor care publică o carte (fie și nesemnificativă) de critică literară și îl ignorăm pe vorbitorul (fie și strălucit) de la televizor.

ADEVĂRATA critică literară este o operă pedagogică. Și Titu Maiorescu, și E. Lovinescu, și G. Călinescu au făcut educație estetică publicului din vremea lor. George Pruteanu se înscrie, deci, într-o tradiție, chiar dacă se folosește de mijloace electronice pentru difuzarea operei lui.

NECONVENȚIONALE sunt și subiectele pe care și le alege George Pruteanu. El face o critică literară nu numai a

O viziune evoluționistă

ISTORIA poeziei a fost de mulți concepută în spirit evoluționist, ca o alunecare dinspre epic și obiectiv către liric și subiectiv. Procesul - considerat ireversibil - de renunțare treptată, la discursivitate și narațiune, socotite factori antilirici ar fi avut loc cam în felul următor. După ce s-a confundat cu începutul însuși al literaturii multor popoare și a dominat, cu speciile ei nobile, evoluția poeziei, epica în versuri a intrat, la jumătatea secolului trecut, în agonie. Și n-a fost vorba numai de epopee (cu modelele ei, antic și renascentist) care presupune un travaliu uriaș, ci și de poemele epice, atît cele clasice (epistole, basme, satire, alegorii filozofico-morale) cît și cele romantice (balade).

Cînd, pe la jumătatea secolului trecut, poezia a fost identificată - se spune - nu cu versificația ci cu lirismul, iar romanul și nuvela au început să satisfacă, ele, nevoia de narațiune pe care altădată o împlinea poemul epic, povestirea în versuri nu și-a mai aflat rostul. Mai mult, după această modificare radicală a viziunii asupra poeticității, *epicul* a fost simțit ca opus *liricului* pentru că ar împiedica relevarea eului individual și coborîrea în pura subiectivitate.

Început de poezia romanticilor unde liricul mai avea încă un suport epic, procesul de adîncire în *subiectiv* va fi desăvîrșit de poezia modernă care, cel puțin în faza ei inițială, caracterizată prin obscuritate elitistă, va întoarce spatele epicului. Cei ce au meditat, la noi, asupra restrîngerii poeziei la lirică lasă să se înțeleagă că accepta legitatea fenomenului liricizării înlesnit de o clară autonomizare a limbajului poetic. Mircea Scarlat scria despre "un proces care se va accentua constant", confundarea poeziei cu lirica fiind caracteristică unei "vîrste tîrzii a culturii" (vezi

cap. *Echivalarea poeziei cu lirica*, în *Ist. poeziei românești*, vol. II). Nimic nu pare să zdruncine certitudinea acestei viziuni întemeiate pe mitul progresului. Eu nu aș fi aflat de sigur că relevarea *eului* individual și pura subiectivitate generează de la sine lirism și nici că acesta s-ar afla undeva, într-un loc anume, într-un spațiu autonomizat, unde ar fi servit de un limbaj particular.

Lirismul fiind un fenomen de receptare, un efect, el nu ar fi trebuit legat de un gen anume întrucît s-a dovedit că poate fi emanat și de acele texte cu caracter narativ sau dramatic care prilejuiesc emoția cititorului, identificarea lui cu starea eului poetic, participarea lui intelectuală și afectivă. Însăși istoria poeziei, scrutată mai atent, relevă - în plin proces de "liricizare", de adîncire a subiectivității, de esențializare a enunțului -, momente de relaxare, de decomprimare, pe timpul cărora se remarcă o recrudescență a narațiunii și a descripției. E cazul poemelor în proză din vremea simbolismului și de halta numită Parnasse la care entuziasmul liric în creștere a simțit nevoia să oprească puțin. Alături de ceea ce tratatele numesc *lirica personală* a existat mereu o *lirică socială și colectivă* (închinată patriei, familiei, eroilor) cu numeroase elemente narative și descriptive. Preferată de dicționare (vezi Laffont Bompiani) sintagma complezentă - *lirism multiform* - și-a dovedit constant utilitatea. Toate acele plămuiuri alegorice, acele dezvoltări de nuclee anecdotice, largirea parabolică sau vizionară a metaforelor, a expansiunilor epice ale unor motive lirice din poezia modernă nu trădează ele o nevoie de durată, iar această nevoie nu atrage în rama poemului elemente epice sui-generis?

Critical literar ca vedetă

textelor literare, ci și a limbajului nostru de fiecare zi, a discursurilor politice, a traducerilor, a reclamelor ș.a.m.d. Are deci priză la realitate și se străduiește să fie util. Nu este un academician care dormitează în fotoliu. Este un pompier care se avîntă să stingă focarele de ignoranță și prost-gust.

SUCESUL cu totul ieșit din comun al emisiunii *Doar o vorbă să-ți mai spun...* stupefiază și provoacă dorința arzătoare de a-l explica (de a-l explica, eventual, astfel încât să iasă minimalizat). Un cunoscut filosof contemporan și-a mobilizat resursele de gânditor și de satiric pentru a atribui acest succes fizionomiei lui George Pruteanu. O demonstrație ingenioasă, spectaculoasă și falsă. În realitate, opțiunea sutelor de mii de telespectatori pentru emisiunea lui George Pruteanu exprimă într-un mod direct și dramatic *nevoia de educație* a populației din România de azi. Oamenii cu gândire confuză intervievați de Viorel Gaiță, desprinși parcă, toți, din *Căldură mare*, simt instinctiv că le lipsește un pedagog. Există, la români, un tropism al culturii și acesta explică popularitatea lui George Pruteanu.

PERSOANELE cultivate care știu dinainte aproape tot ceea ce le spune George Pruteanu au și ele, totuși, un motiv de încântare, urmărind emisiunea: asistă la o demonstrație de virtuozitate pedagogică. George Pruteanu face și imposibilul pentru a-și atinge scopul de pedagog. La nevoie stă și în cap (la propriu) pentru a ne determina să vorbim grațios limba română.

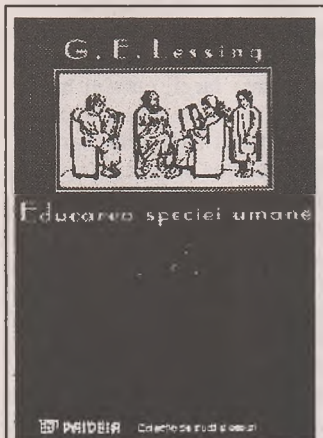
MAI ATRAGE, la cel mai notoriu critic literar român al tuturor timpurilor, încrederea sa luminoasă în rațiune, în colaborare, în perfectibilitatea umană (morală lui amintește de aceea a personajelor lui Jules Verne). Mai atrage independența de opinie (nu se sfiește să-și exprime, împotriva curentului, prețuirea față de Adrian Păunescu). Mai atrage umorul (pe Ion Iliescu l-a rugat, o dată, să nu mai iasă în lume cu fraza descheiată!). Mai atrage - ca să fim drepiți - și sărăcia intelectuală a... celorlalte emisiuni tv (de la numeroasele posturi pe care le avem în prezent și mai ales de la cele de stat). Dar aceasta este altă poveste.

Alex. Ștefănescu

Peste zece mii de ani?

UNUL dintre cei care vi-sau la reconstruirea lumii (republica universală, sau marele templu al omenirii în care fiecare om, piatră neprelucrată, avea să fie șlefuit până la a-și găsi locul potrivit în zidire), mason fascinat de libertate, egalitate, frăție, desăvârșire morală, glorie a breslei germane - citat alături de Mozart și Goethe - este Gotthold

G. E. Lessing, *Educarea speciei umane*. Traducere de Alexandru Al. Șahighian. Editura Paideia, 1996, 106 p. F. p.

Ephraim Lessing, conciliatorul romantismului și raționalismului. Cunoscut îndeosebi pentru dramele, tragediile și fabulele sale, în primul rând pentru *Nathan înțeleptul*, care demonstrează că nu există o religie mai bună ca alta și că, indiferent de credință, toți oamenii sunt frați, Lessing redevine astăzi foarte actual prin spiritul de toleranță (citise bine *Traité de la tolérance* al lui Voltaire, 1763), prin îndemnul de "a reduce, pe cât posibil, acele separări din cauza cărora oamenii se înstrăinează atât de mult unii de alții". În *Nathan der Weise* există parabola unui inel dător de bogăție și fericire, transmis din generație în generație: un tată, iubindu-și la fel de mult cei trei fii, a comandat alte două inele asemănătoare și i-a lăsat fiecăruia moștenire câte unul. A urmat inevitabila ceartă: care dintre inele e cel autentic. Răspunsul nu putea fi dat decât prin efectul în timp: veniți la mine peste zece mii de ani, le-a spus judecătorul, și vom vedea care a adus fericirea. La fel, nu se poate spune care religie e mai bună - dar sigur e

că suntem toți frați.

Punctul "forte" la Lessing stă, spun istoricii literari, în talentul de a discerne, cerceta, pune la îndoială. Imaginea lumilor sale e legată de Leibniz și apropiată de Spinoza. În *Dialoguri masonice*, 1778 și *Educarea speciei umane*, 1780, explică idealurile masonice în aceeași manieră parabolică: o paralelă între triada etapelor vieții (copil, tânăr, adult) cu triada epocilor Vechiului, Noului și a unui viitor Testament și cu treptele morale ale plăcerii, ambiției și datoriei. Nu trecuse decât o jumătate de secol de la apariția *Constituțiilor* lui Anderson și definiția sa "masoneria devine centrul de unire și mijloc de a lega o prietenie sinceră între oameni care ar fi putut rămâne de-a pururi străini" cucerea vertiginos. *Dialogurile masonice* (dialogul ca mijloc străvechi de educație - inițiere) între masonul Falk și viitorul inițiat Ernst lămuresc importanța toleranței, a faptelor caritabile (cămine pentru copii abandonati, între altele...), a depășirii prăpastiei dintre oameni și a prejudecăților. *Educația speciei umane*, care a marcat profund gândirea lui Fichte, exprimă credința în progresul moral al umanității. Așa cum inițierea îngăduie indivizilor să devină ei înșiși, "educația nu-i oferă omului nimic altceva decât ceea ce omul ar putea extrage din el însuși". Omenirea are înaintea-i timp nelimitat pentru desăvârșire.

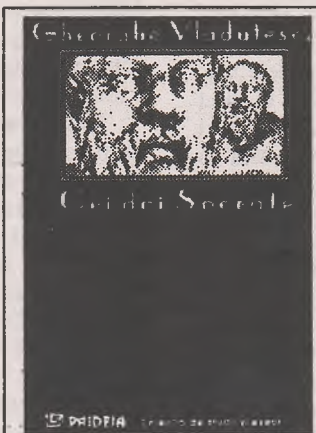
"Lumea nu e în ordine"

PATRU "stâlpi" ai spiritului omenesc, patru bărbați având în comun o realitate istorică perceptibilă doar prin ecou (la extraordinara influență exercitată de ei asupra omenirii în timpul vieții), dar a căror imagine o mai avem în fața ochilor, pentru că influența lor există peste milenii, patru personalități care pot fi privite fiecare la rândul ei ca tipuri umane ale epocii - dar care, în același timp, sunt de o inclassificabilă unicitate; patru mari generoși în stare să se jertfească pentru ceilalți - Socrate, Buddha, Confucius, Iisus: "Acești bărbați au reușit ca, fără să posede putere lumească, fără să recurgă la artificiiile demagogilor și sofistilor, să cucerească spiritul oamenilor, îndurând și renunțând ei înșiși".

Karl Jaspers, *Oamenii de însemnătate crucială* (Socrate, Buddha, Confucius, Iisus), în românește de Alexandru Șahighian, Editura Paideia 1996. 197 p. F. p.

Socrate (469-399), în aparență cel mai puțin învăluit în legendă, e descris de Jaspers de parcă l-ar fi avut în fața ochilor: "Urât, cu ochii bulbucați. Nasul cârn, buzele groase, pânțele proeminente îl făceau să semene cu silenii și satirii. Suporta ușor cu o sănătate de nezdruccinat eforturile și frigul". Dar aceasta e imaginea unui vârstnic (cunoscător al filozofiei lui Anaxagoras și Archelaos, maestru al sofisticii - care a avut într-o zi revelația misiunii sale de a "întreba neîndurător, de a scoate la iveală tot ce e ascuns"); nu știm nimic despre tinerețea celui care avea să moară bând paharul de cucută. Când oare a survenit acel moment în care obișnuitele discuții grecești, obișnuitele dialoguri cu oameni de toată mână, în piețe, temple sau palate, aveau să devină interogații "tulburătoare până-n adâncul sufletu-

Gheorghe Vlăduțescu, *Cei doi Socrate*. Editura Paideia, 1996. 165 p. F. p.

lui, neliniștitoare, subjugătoare"? Socrate voind să educe, ajutându-i să se descopere pe ei înșiși, obligându-i să gândească, să caute, potolindu-le ca o moașă "durerile facerii", comportându-se după principiul "mai bine să înduri decât să comiți o nedreptate" - Socrate a devenit martirul filozofiei. Moartea sa e adevăratul cornet care face să i se audă peste epoci rostirea. Părinții Bisericii au văzut în el un precursor al martirilor creștini, dar adevărata strălucire i-a fost redată abia în Renaștere (Erasmus scria: *Sancte*

Socrate, ora pro nobis). Montaigne, Kierkegaard, Nietzsche, câți n-au descoperit rolul catalitic al gândirii sale! Jaspers îl definește înconfundabil: "În limpezimea luminoasă a posibilului omenesc, Socrate îl întâlnește pe celălalt de la egal la egal".

Ca o paranteză indusă de subiect - volumul *Cei doi Socrate* de Gheorghe Vlăduțescu, apărut tot la Paideia ar merita, desigur, pagini întregi de exegeză - poate fi adăugat aici faptul că "dublul" Socrate ("obștesc" și "ceresc", raționalist și eudemonic etc.) a lăsat moștenire două doctrine care mai târziu au dat roade: problema morală și problema logică. Dublul Socrate ar putea fi însă cel înțeles și neînțeles, cum el însuși spunea despre Heraclit: "Partea pe care am înțeles-o e minunată și îndrăznesc să cred că la fel e și cea pe care n-am înțeles-o; dar e nevoie de un cufundător din Delos pentru a înțelege totul" (citad din Diogenes Laertios folosit "în loc de prefață").

Revenind la Jaspers și la Buddha, Confucius, Iisus, e remarcabilă - pe lângă "fișa" fiecăruia - analiza asemănarilor și deosebirilor: cei patru sunt strâns legați de elevii și discipolii lor, ei nu corespund tipului de profet, dar au conștiința chemării de către Divinitate, trăiesc o transformare radicală ("lumea nu e în ordine") și pretind același lucru oamenilor, își iubesc dușmanii, cunosc și subliniază tăcerea etc. Cei patru n-au lăsat opere scrise dar sunt de o însemnătate unică pentru om: "Știm ceea ce suntem și facem abia din perspectiva ce-o dobândim asupra noastră înșine stând în umbra lor".

Am mai putea adăuga: Jaspers este unul dintre cei care au arătat contururile acestei benefice umbre.

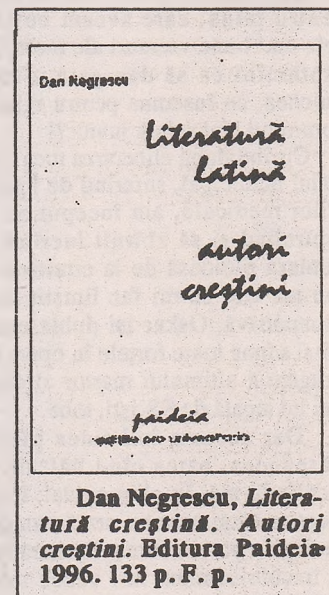
"Imperiul suferă de prea mare întindere"

ÎN HOTARELE acestei reflecții ce aparține lui Tacit poate fi situată apariția întâilor autori latini creștini, precedând, urmând sau viețuind în paralel cu cei greci. Acest "dualism" lingvistic al ideilor și terminologiei dogmaticii creștine a anticipat (după alți autori chiar a determinat) împărțirea lumii "ce stă în umbra crucii", ruperea ortodoxie/catolicism instituționalizată prin marea schismă de la 1054.

Întâii autori latini ai creștinismului sunt incluși în ceea ce astăzi numim "scrierile patristice", cu toate că în ierarhiile duhovnicești se face deosebire între sfinții martiri, părinți ori scriitori dogmatici. Prezentarea lor în recenta lucrare a profesorului Dan Negrescu este deci o completare (ori continuare pe teritoriu latin) pentru uriașă muncă de traduceri din greacă a părintelui Dumitru Stăniloae.

O comparație între Tertulian și Origenes nu are în vedere relativă lor contemporaneitate, cât ideea că amândoi au trăit și scris în imediata continuitate a scrierilor apostolice, la mai puțin de un veac de la înălțarea la ceruri a Mântuitorului. Ca și Origenes în lumea greacă, Tertulian latinul s-a născut păgân, dar cu atât mai bine a știut să combată, convertindu-se la creștinism, idolatria. Explicarea Bibliei, propovăduirea noii morale creștine - iată principalele subiecte asupra cărora scriitorii latini își exersau talentul oratoric și, nu în ultimul rând, polemic. Diatriba lui Tertulian împotriva teatrului - "meștersug al diavolului" - fiindcă "diavolul îl maimuțărește pe Dumnezeu" e până astăzi citată și a slujit nu de puține ori drept argument în evul mediu, când saltimbancii și travestiții se așteptau la tot felul de pedepse. Definiția sufletului - "suflare a lui Dumnezeu" - se păstrează și ea, devenind aproape folclor.

Prin comparație cu Tertulian, Minucius Felix pare un tolerant: "Nu se amestecă în caz de naufragiu soarta celor

Dan Negrescu, *Literatură latină. Autori creștini*. Editura Paideia 1996. 133 p. F. p.

buni cu a celor răi? Iar meritele lor nu se confundă?", iar Thascius Cyprianus - despre care Ernst Havet spune că "un întreg popor a trăit din cuvântul său" - pare un "nominativ" al universului ideilor. Arnobius ("un creștin destul de straniu"), Lactantius ("un Cicero creștin"), Aurelius Ambrosius ("bărbat ilustru prin opera și cârmuirea sa") și Aurelius Augustinus ("și-a trimis razele asupra întregii creștinătăți") sunt ceilalți autori prezentați de Dan Negrescu într-un halou al spiritualității complementare. În fine, un capitol cuprinzând "Cugetări și gânduri ale părinților" (despre "păcate", "plăceri", "prostie", "suferință și învățătură") încheie această lucrare necesară, energică, ușor polemică față de aprecierile bigote asupra subiecților săi - fiindcă, așa cum spune părintele Augustin, "eretic este cel care, pentru un interes de moment și de dragul puterii și al supremei sale glorie emite păreri noi și false sau le și urmează".

Cărți primite la redacție

◆ Olivia Manning, *Trilogia balcanică. Marea șansă*. Traducere de Diana Stanciu. Prefață de Dennis Deletant. Editura Univers 1996. 326 p. Lei 8000.

◆ Ernesto Sábato, *Tunelul*. Traducere, prefață, cronologie și bibliografie de Dărie Novăceanu. Editura Univers, 1996. 166 p. Lei 4600.

◆ Michel Foucault, *Cuvintele și lucrurile*. Traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu. Studiu introductiv de Mircea Martin. Editura Univers 1996. 470 p. Lei 11 000.

◆ Danilo Kis, *Enciclopedia morților*. Traducere de Mariana Ștefănescu. Cuvânt înainte de Laurențiu Ulici. Editura Univers, 1996. 167 p. Lei 4000.

Maria

FRAGMENTUL publicat în aceste pagini face parte din *Toba de tinichea*, capodopera lui Günter Grass, prin care romanul postbelic german pătrunde spectaculos în literatura universală. Construită pe diverse planuri temporale, coincidând cu unele succesiuni istorice, cartea dă glas, prin toba piticului Oskar, tensiunilor politico-sociale, mentalităților și cutumelor proprii Germaniei de după primul război mondial și până la guvernarea lui Adenauer. Lui Oskar Matzerath nu-i scapă nimic, fiind un copil precoce, a cărui "dezvoltare era încheiată încă de la naștere". Acest outsider care bate toba unei realități bolnave e singurul ins sănătos într-o lume a aparențelor, a minciunii, a crimei. El este, fără îndoială, toboșarul celei mai zguduite epoci a Germaniei, aflându-și ca atare locul cuvenit în mitologia modernă. *Toba de tinichea* urmează să apară pentru prima oară în versiune românească la Editura Univers.

ÎN TIMP CE istoria, strigându-și în gura mare știrile speciale, străbătea străzile, căile maritime și aeriene ale Europei, inunda și cucerea totul din zbor, afacerile mele limitate doar la bătutul tobelor de jucărie lăcuite, mergeau prost, lincezeau, nu mai mișcau deloc. În timp ce alții risipeau atîta metal prețios, tinicheaua mea era din nou terminată. E adevărat că Oskar reușise să salveze din poșta poloneză un instrument nou nouț, fără nici o zgîrietură, dînd astfel un sens apărării poștei, dar ce însemna pentru mine, care aveam nevoie, în cele mai bune vremuri ale mele, de opt săptămîni ca să dau gata o tobă de tinichea, ce însemna pentru mine toba domnului Naczalnik junior?!

Curînd după eliberarea mea din spitalul municipal, suferind de lipsa suro-rilor medicale, am început să lucrez zbîrînd și să zbîrîi lucrînd. După amiaza ploioasă de la cimitirul Saspe nu mă lăsa să-mi fac liniștit meseria, dimpotrivă, Oskar își dublă eforturile și-și adună toate forțele în opera de distrugere a ultimului martor al dezonoarei lui legată de SS-ști, toba.

Dar aceasta îmi ținea piept, îmi răspundea, bătea cînd băteam în ea, acuzîndu-mă. În chip ciudat, în timpul acestor bătăi care nu urmăreau decît să șteargă o parte anume, limitată în timp, a trecutului meu, îmi venea mereu în minte poștașul care aducea mandate, Viktor Weluhn, deși acesta, miop fiind, n-ar fi avut ce mărturie să depună împotriva mea. Nu reușise el să fugă deși era miop? Oare lucrurile se petrec în realitate așa încît miopii văd mai mult, că Weluhn pe care îl numesc, de cele mai multe ori, bietul Weluhn, mi-a citit gesturile ca pe niște siluete desenate în alb-negru, mi-a recunoscut fapta de Iudă, ducînd cu el în bejenie secretul și rușinea lui Oskar în lumea largă?

Abia pe la jumătatea lui decembrie învinuirile conștiinței mele lăcuite, încinsă de flăcări roșii, își pierdură puterea de convingere: Lacul prezenta crăpături subțiri ca firul de păr, se cojea. Tinicheaua se făcuse sfîrîmicioasă, subțire și se spărsese înaintea de a fi devenit transparentă. Ca de obicei, cînd cineva suferă apropiindu-se de sfîrșit în chinuri, martorul la durerea celui condamnat vrea să-i curme suferința, să-i grăbească sfîrșitul. Oskar se grăbi deci, în timpul ultimelor săptămîni de advent, bătînd pe rupte, încît vecinii și Matzerath se luau cu mîinile de cap, voia să-și realizeze planul pînă în Seara de Ajun, pentru că spera să primească de la Moș Crăciun o tobă nouă, neatinsă de remușcări.

Am reușit. Pe data de douăzeci și

patru decembrie am putut să-mi iau de pe piept și de pe suflet ceva crîmpos, descleiat, ruginit, ceva ce amintea de o mașină peste care a trecut un tanc; în sfîrșit și pentru mine - așa speram, - apărarea poștei poloneze era de acum un capitol încheiat.

Niciodată un om - dacă sînteți dispuși să mă considerați un om - nu a trăit un Crăciun mai dezolant decît Oskar pe care îl aștepta, sub bradul împodobit, o grămadă de cadouri; din atîtea daruri nu lipsea decît o tobă de tinichea.

Acolo se afla o cutie cu cuburi de construcții, pe care n-am deschis-o niciodată. O lebădă-balansoar trecea drept un cadou deosebit puțînd să mă transforme într-un adevărat Lohengrin. Și, ca supărarea mea să fie deplină, mi-au pus pe masa cu daruri trei, patru cărți cu poze. Singurele lucruri utile erau o pereche de mănuși, cizme cu șireturi și un pulovăr roșu împletit de Gretchen Scheffler. Oskar își plimba consternat privirea de la cutia cu cuburi la lebădă și-o aținea apoi pe ursuleții, considerați nostimi, din cărțile cu poze, care țineau în labelle lor tot felul de instrumente. Și iată că una din fiarele astea drăgălașe ținea o tobă pe piept, arăta de parcă ar fi știut să bată în ea, de parcă ar fi bătut chiar primele măsuri, de parcă s-ar fi aflat deja în toiul bătăilor; și eu aveam o lebădă, nu o tobă, probabil că aveam peste o sută de cuburi de lemn, dar nici o tobă, aveam mănuși cu un deget pentru nopți lungi de iarnă cu geruri năpraznice, dar în acele mîini înmănușate nimic, nimic rotund, neted, rece ca gheața, lăcuit și de tinichea, pe care să-l pot duce afară, ca gerul să audă un alb nesfîrșit răsunînd. [...]

Matzerath nu înțelegea nimic. Nu știu dacă voia să mă educe sau pur și simplu nu se gîndise să mă aprovizioneze la timp și în cantități suficiente cu tobe. Totul ducea la catastrofă; și numai împrejurarea că odată cu declinul meu amenințator și în prăvălia de coloniale domnea o harababură din ce în ce mai mare, făcu - așa cum se înîmplă de obicei în vremuri de restriște - să ne vină ajutorul din cer, atît pentru mine cît și pentru prăvălie.

Cum Oskar nu avea înălțimea necesară și nici nu simțea nici o chemare să stea în dosul tejghelei și să vîndă pline de secară prăjită, margarină și miere sintetică, Matzerath, pe care îl numeam iar tatăl meu, din comoditate, a luat-o pe Maria Truczinski, sora cea mică a bietului meu prieten Herbert, în prăvălie.

Nu numai că o chema Maria, dar era o adevărată Marie. Lăsînd la o

parte faptul că reușise în cîteva săptămîni să aducă prăvălia noastră la reputația dinainte, pe lîngă administrarea amabilă și totuși energică a magazinului - căreia Matzerath i se supunea fără să crîcnească - arăta multă pricepere și față de situația mea.

Încă înainte ca Maria să-și fi luat locul în spatele tejghelei, cînd urcam și coboram cele o sută de trepte, tunînd și fulgerînd pe fierul vechi care atîrna pe burta mea, mi-a dat de mai multe ori un lighean vechi drept înlocuitor. Dar Oskar nu avea nevoie de înlocuitor.

REFUZA cu încăpăținare să bată toba pe spatele unui lighean. De cum a pus Maria piciorul în prăvălie, a știut să se impună în fața lui Matzerath în privința respectării dorințelor mele. În orice caz, Oskar nu putu fi convins să scotocească împreună cu ea prin magazinele de jucării. Interiorul viu colorat și supraîncărcat al acestora m-ar fi împins la comparații dureroase cu magazinul devastat al lui Sigismund Markus. Blîndă și supusă, Maria mă lăsa să aștept afară sau făcea singură cumpărăturile, îmi aducea, după nevoi, la fiecare patru, cinci săptămîni, o tobă nouă. În timpul ultimilor ani de război, cînd pînă și la tobe se făcea economie, trebuia să le ofere negustorilor zahăr sau cincizeci de grame de cafea boabe ca să-mi primesc toba pusă de-o parte ca marfă "de sub tejghea". Toate astea le făcea fără să ofteze și să dea ochii peste cap, ci mai degrabă cu acea seriozitate atentă și naturalețe cu care mă îmbrăca zilnic cu pantalonii peticiți îngrijit, cu ciorapii și cu șorțulețul de joacă. Și chiar dacă relațiile dintre Maria și mine au cunoscut o permanentă schimbare, fără să se fi clarificat în anii următori și nici în ziua de azi, felul în care îmi întinde toba a rămas același, deși prețul la tobele pentru copii sînt sensibil mai ridicate decît în o mie nouă sute patruzeci.

Maria este azi abonată la un jurnal de modă. De la o vizită la alta e mai elegantă? Și atunci?

Era Maria frumoasă? Avea un obraz rotund, proaspăt spălat, privea răcoros, dar nu rece, cu ochii ei gri, puțin exoftalmici, umbriți de gene scurte dar dese sub sprîncenele groase și întunecate unite la rădăcina nasului. Pomeții proeminenți, cu pielea întinsă și vineție, crăpînd dureros cînd era ger, îi dădeau obrazului o netezime egală și calmă, abia întreruptă de nasul minuscul, dar nu lipsit de farmec, bine modelat în toată fragilitatea lui. Fruntea ei aproape rotundă era destul de îngustă și brăzdată încă de timpuriu la rădăcina nasului de riduri verticale caracteristice firilor meditative. Părul castaniu, care mai păstrează și azi strălucirea umedă a trunchiurilor de copaci, încrețit ușor în jurul tîmplelor, era strîns sever la spate ca o cască pe craniul acela micuț ca al mamei Truczinski, abia sugerînd un cap adevărat. Cînd Maria își punea halatul alb și se așeza după tejgheaua prăvăliei noastre, mai purta cozi în spatele urechilor bine irigate de sînge, trădînd o sănătate vulgară. Lobii urechilor nu atîrnau ca de obicei, ci creșteau destul de degenerați direct din carnea de deasupra maxilarului inferior, formînd o cută nu tocmai lipsită de

farmec, care spunea ceva despre caracterul Mariei. Mai tîrziu Matzerath a convins-o să-și facă permanent; de atunci i-au rămas urechile ascunse. Astăzi, sub părul tuns scurt și încrețit, foarte la modă, Maria nu-și mai arată decît lobii lipiți ai urechilor, mascîndu-și micile neajunsuri estetice cu clipsuri mari de un gust îndoielnic. Așa cum capul cît pumnul avea obraji plini, pomeți proeminenți, ochi croiți generos, de-o parte și de alta a nasului aproape neobservat, corpul ei, mai mult mic decît mijlociu, fusese înzestrat cu umeri prea largi, cu sîni împliniți, țîșnind chiar de la subraț și cu un șezut bogat, potrivit bazinului, sprijinit pe niște picioare prea subțiri, dar puternice, oferind mai jos de perii pubisului o priveliște promițătoare.

Poate că pe atunci Maria avea picioarele puțin în x. Și mîinile întotdeauna roșii îmi păreau copilărești în comparația cu figura ei finisată și definitiv proporționată, iar degetele îmi sugerau niște cîmăciori. Nu a putut să scape nici pînă-n ziua de azi de aceste mîini de copil care se bălăcește, în schimb picioarele ei chinuite pe vremea aceea în pantofii grosolani, buni de marșuri, se străduiau, nu peste multă vreme, să facă față pantofiorilor de o eleganță demodată ai bietei mele mame, care abia o încăpeau, și în ciuda încălțămintei nesănătoase, la mîna a doua, își pierdură treptat roșeața copilărească și hazul, acomodîndu-se rapid modelelor moderne de pantofi din Germania occidentală și chiar din Italia.

Maria nu vorbea mult, dar îi plăcea să cînte cînd spăla vasele sau cînd umplea pungile albastre de un pfund sau de o jumătate de pfund cu zahăr. După închiderea magazinului, cînd Matzerath făcea cassa, și duminica și ori de cîte ori își rupea o jumătate de oră de liniște, Maria își lua muzicuța pe care i-o dăruise fratele ei Fritz la recrutare, cînd a plecat la Gross-Boschpol.

Maria cînta aproape orice la muzicuța ei. Cîntece de drumeție învățate în serile de la cîmin, melodii din operete și șlagăre, auzite la radio sau de la fraatele ei Fritz, care venise de Paste, în o mie nouă sute patruzeci, într-o călătorie de serviciu, pentru cîteva zile la Danzig. [...]

VETI întreba: Ce-ar putea însemna aceste pregătiri, această insistență pe oasele bazinului, pe sprîncene, pe lobii urechilor, pe mîinile și picioarele unei fete? Fiind întru totul de părerea dumneavoastră, condemn și eu acest stil de descriere a unei persoane. Oskar este totuși convins că pînă acum a reușit să deformeze imaginea Mariei, dacă nu să informeze despre ea pentru eternitate. De aceea, o ultimă și sper lămuritoare frază: Maria a fost, dacă fac abstracție de toate surorile medicale anonime, prima iubire a lui Oskar.

Această stare mi s-a revelat cînd într-o bună zi mi-am ascultat toba, ceea ce făceam destul de rar, și am observat cît de nou, de intens și totuși cu cîtă grijă își încredința Oskar sentimentele tobei sale. Acest fel nou de a bate în tobă suna bine. Cu toate astea nu-mi plăcea cînd Maria își lua muzicuța și-și încrețea urît fruntea deasupra ei, crezînd că trebuie neapărat să mă acom-

panieze. Adesea când țesea ciorapi sau umplea pungile cu zahăr, își lăsa mâinile în jos, mă privea serioasă și atentă cu obrazul ei liniștit, printre bețele tobei, și înainte de a țese mai departe ciorapul, îmi trecea mîna într-o mișcare moale, somnolentă, peste părul tuns perie.

OSKAR, care nu putea suporta de obicei asemenea atingeri tandre, răbda mîna Mariei, era rob de această mîngîiere într-un asemenea hal, încît bătea la tobă, uneori ore în șir, în mod deliberat, ritmurile care chemau mîngîierile, pînă cînd, în sfîrșit, mîna Mariei îl asculta făcîndu-l fericit.

Așa se întîmpla că Maria mă ducea la culcare în fiecare seară. Mă dezbrăca, mă spăla, mă ajuta să-mi pun pijama, îmi spunea să-mi mai golesc o dată vezica înainte de culcare, își făcea rugăciunea împreună cu mine, deși era protestantă: Tatăl-nostru, Binecuvîntăteștitu și uneori și Doamnedoamneceresctată și în cele din urmă mă învelea cu un obraz prietenos și obosit.

Oricît de frumoase ar fi fost aceste ultime minute înainte de stingerea luminii - încet, încet, înlocuind Tatălnostru și Doamnedoamneceresctată, am început să cînt Meersternichdichgrüsse și Mariazulieben - pregătirile de culcare din fiecare seară îmi deveniseră penibile, aproape că îmi subminau stăpînirea de sine provocîndu-mi, mie, care știam să-mi păstrez obrazul neschimbat, acea roșeață trădătoare a adolescenților și tinerilor chinuți. Oskar recunoaște: De fiecare dată cînd mă dezbrăca Maria cu propriile ei mîini, mă pune în vana de zinc, mă săpunea și îmi dădea jos de pe piele cu o cîrpă, cu perie și săpun, praful unei zile de toboșar, așadar de fiecare dată cînd realizam că eu, un băiat de aproape șaisprezece ani, stam în fața unei fete care împlinea în curînd șaptesprezece, gol și mai mult decît evident, mă înroșeam cumplit, dogoarea aceea persistîndu-mi multă vreme în obraji.

Dar Maria nu părea să ia seama la schimbarea de culoare a pielii mele. Oare își imagina că peria și cîrpa de spălat mă înfierbîntau? Poate își spunea că igiena l-o fi incins pe Oskar atît de rău? Sau Maria era atît de rușinoasă și plină de bun simț ca să-mi vadă roșeața și totuși s-o treacă cu vederea?

Pînă în ziua de azi am tot căzut pradă acestei schimbări de tapet care dura uneori vreo cinci minute, dacă nu mai mult. Ca și bunicului meu, incendiatorul Koljaiczek, care se făcea roșu ca focul doar la auzul vorbulei chibrit, mi se ridica și mie sîngele în cap, de cum pomenea cineva în preajma mea de copilași spălați seară de seară cu peria și cîrpulița în vană. Oskar arăta atunci ca un indian, cei din preajma mea spun că sînt ciudat: în definitiv ce le pasă semenilor mei cînd prichindeii sînt săpuniți și frecăți și vizitați de o cîrpuliță udă în cele mai ascunse unghere.

Dar Maria, ca un adevărat copil al naturii, își permitea în prezența mea cele mai îndrăznețe gesturi, fără să se jeneze. De fiecare dată înainte de a spăla podelele în salon și dormitor, își trăgea în jos de pe pulpe ciorapii dăruți de Matzerath, pe care voia să și-i

crute. Într-o sîmbătă, după închiderea prăvăliei - Matzerath avusese treabă la serviciul grupei locale, eram singur cu ea - Maria și-a lăsat fusta și bluza să-i alunece de pe trup și a rămas numai într-o cămășuță ponosită dar curată, acolo lîngă mine, la masa din camera de locuit, și a început să-și frece cu benzină petele de pe fustă și bluza de mătase sintetică. Dar prin ce întîmplare, nu știu, de îndată ce Maria și-a scos hainele, mirosul de benzină a dispărut și a început să se simtă o aromă de vanilie, plăcută și naiv amănitoare. Oare își freca pielea cu asemenea mirodenii? Să fi existat un parfum ieftin care aducea cu acest miros? Sau mireasma asta îi era proprie, așa cum doamna Kater emana un iz de amoniac și fustele bunicii Koljaiczek miroseau ușor a unt rînced? Oskar, cu spiritul lui scormonitor, vrînd să afle temeiul oricărui lucru, îi dădu și vaniliei de cap: Maria nu se freca pe corp cu vanilie. Maria mirosea așa. Sînt convins și azi că nu era conștientă de mirosul ei atît de stăruitor; cînd sîmbăta, la noi pe masă, după friptura de vițel cu cartofi piure și copopidă înăbușită în unt rumenit, tremura o budincă de vanilie, pentru că eu loveam cu cizma în piciorul mesei, Maria care se dădea în vînt după păsă, nu mîncă din budincă decît puțin și în silă, în vreme ce Oskar este și azi, pur și simplu îndrăgostit de acest desert, poate cel mai modest și mai banal dintre toate.

IN IULIE, la scurt timp după știrile speciale cu privire la desfășurarea plină de succes a campaniei din Franța, începu sezonul băilor la Marea Baltică. În timp ce Fritz, fratele Mariei, îi trimitea primele vederi din Paris, Matzerath și Maria hotărîseră că Oskar ar trebui să meargă la mare, aerul marin fiind foarte indicat pentru sănătatea lui. Maria urma să meargă cu mine. În timpul pauzei de prînz - prăvălia rămînea închisă de la unu la trei - la strandul Brösen și dacă înțrîzia pînă la patru, spunea Matzerath, tot nu era nici o pagubă pentru că lui îi plăcea să stea din cînd în cînd în spatele tejghelei și să se prezinte mușterilor.

Pentru Oskar fu cumpărat un costum de baie albastru cu o ancoră cusută pe el. Maria avea deja unul verde cu margini roșii, pe care i-l dăruise sora ei Gusta, la confirmare. Într-o geantă de plajă de pe vremea mamei au înghesuit un halat de baie flaușat, moștenit tot de la mama, apoi nimicuri inutile ca o gălețușă, o lopățiță și diverse forme pentru prăjituri din nisip. Maria ducea geanta, toba o duceam eu.

Lui Oskar îi era frică de călătoria cu tramvaiul prin dreptul cimitirului Saspe. Nu era firesc să se teamă că vederea celui loc atît de tăcut și totuși grăitor i-ar fi stricat neînfrînata lui dispoziție de baie? Oare cum se va comporta spiritul lui Jan Bronski, se întreba Oskar, cînd ucigașul lui, în haine ușoare de vară, va trece clinchetind cu tramvaiul atît de aproape de mormîntul său?

Tramvaiul nouă opri. Controlorul strigă: stația Saspe! Eu priveam țintă pe lîngă Maria în direcția Brösen, de unde se țira spre noi din sens opus celălalt tramvai mărindu-se treptat. Nu care cumva să-și întoarcă privirea. Și

ce-ar fi văzut acolo? Pini de plajă piperniciți, un grilaj ruginit, o harababură de pietre funerare căzute într-o rînă, ale căror inscripții nu mai puteau fi citite decît de ciulini și de ovăzul sălbatec.

Mai bine deci să-mi las privirea să zboare liberă pe fereastră afară: Ia te uită cum uruie rotofeile de Ju 52, numai avioanele cu trei motoare sînt în stare să uruie așa sau muștele foarte grase pe un cer de iulie fără nori.

Călătoream clinchetind și tramvaiul din sens opus ne închidea perspectiva. Îndată, în spatele remorcii, priveliștea mi-a întors capul: Mi s-a arătat atunci întregul cimitir căzut în paragină, o parte din zidul nordic a cărui latură albă, proaspăt văruiată, deși în umbră, era totuși deosebit de penibilă.

Pe urmă locul acela dispăru, ne apropiam de Brösen și am privit-o din nou pe Maria. Purta o rochie înflorată, ușoară, de vară. În jurul gîtului ei rotund, neted și lucios, pe sternul acoperit de un strat de carne pufoasă, atîrna un șirag de cireșe roșii din lemn, toate la fel de mari și pîrînd a fi gata să pleznească de atîta sevă. Să mi se fi părut doar sau era aievea? Oskar se aplecă ușor - Maria își luase cu ea la Marea Baltică mirosul de vanilie - inspiră adînc aroma și uită într-o clipă de Jan Bronski care putrezea. Apărarea poștei poloneze devenise istorică înainte ca apărătorilor ei să li se fi desprins carnea de pe oase. Oskar supra-viețuitorul avea cu totul alte mirosuri decît cele pe care le va fi avut acum suculentul lui tată prezumtiv, atît de elegant odinioară.

Maria cumpără în Brösen un pfund de cireșe, mă luă de mînă - știa că Oskar nu-i îngăduia decît ei un asemenea gest - și ne călăuzi prin păduricea de pini a țărmlui la stabilimentul băilor. În ciuda celor aproape șaisprezece ani ai mei - supraveghetorul băilor nu avea pic de fler în privința asta - mi s-a îngăduit să intru în sectorul doamnelor. Apa: optsprezece; aerul: douăzecișisase; vîntul: din răsărit; senin în continuare, se putea citi pe tabla neagră, alături de anunțul societății de salvare care dădea indicații de reanimare, alături de cîteva desene sîngace demodate. Toți înecații purtau costume de baie vîrgate, toți salvatorii aveau mustăți, pălării de paie înțotau pe ape perfide și primejdioase.

BĂIEȘITA desculță mergea înaintea noastră ca o pocăită, era încinsă pe mijloc cu o funie de care atîrna o cheie uriașă, descuia cu ea toate cabinele. Estrade înguste mărginite de balustrade. Un preș aspru în fața tuturor cabinelor. Aveam cabina 53: lemnul cabinei era cald, uscat, de o culoare naturală alb-albăstrie, pe care aș numi-o oarbă. Lîngă fereastră o oglindă pe care ea însăși nu se mai lua în serios.

Mai înții trebui să se dezbrace Oskar. Am făcut acest lucru cu fața la perete și nu m-am lăsat ajutat decît protestînd. Pe urmă Maria mă întoarse spre ea cu mîini îndemînatice, îmi întinse costumul cel nou de baie și mă sili, fără să țină seama de nimic, să intru în lîna aceea mulată pe corp. Abia îmi încheiasse nasturii de la bretele și mă ridică pe banca de lemn de la peretele din spate al cabinei, îmi apăsă toba și

bețele de șold și începu să se dezbrace cu mișcări puternice și rapide.

Mai înții am bătut un pic toba, am numărat găurile din lemnul podelelor. Pe urmă am renunțat să mai număr și să bat în tobă.

Ce nu înțelegeam era de ce fluiera Maria cu buzele țuguiate caraghios, privind țintă în fața ei, în timp ce ieșea din pantofi. Fluiera două note sus, apoi jos, își scotea șosetele, fluiera ca un birjar, își dădea jos stamba înflorată de pe ea, fluierînd își agăța juponul peste rochie, își lăsa stutienul să-i alunece și fluiera în continuare negăsind o melodie, cînd își trase în jos dresul - de fapt pantalonii de gimnastică - pînă la genunchi, îi lăsa să-i alunece la glezne, pași afară din dresul răsucit și cu piciorul stîng împinse ghemotocul acela într-un colț.

Maria îl sperie pe Oskar cu triumghiul ei împăroșat. El știa de la biata lui mamă că femeile nu erau chele jos, dar Maria nu era pentru el o femeie în acel fel în care biata lui mamă le dovedise lui Matzerath și lui Jan Bronski că e femeie.

Acum o descoperisem. Furia, revolta, rușinea, decepția și o întărire pe jumătate comică, pe jumătate dure-roasă a stropitoare mele sub costumul de baie m-au făcut să-mi uit de tobă și de bețe de dragul bățului meu crescut pe neașteptate.

Oskar sări în sus, se aruncă asupra Mariei. Ea îl prinse în năvodul părului ei. Își lăsa obrazul înghițit de păr, ceva creștea acolo între buze. Maria rîdea și voia să-l tragă jos de pe ea. Dar eu o trăgeam tot mai mult în mine, dădusem chiar de urma mirosului de vanilie. Maria continua să rîdă, chiar mă lăsa să umblu la vanilia ei, asta părea să-i placă, pentru că nu înceta să rîdă. Abia cînd mi-au alunecat picioarele și alunecarea mea îi provocă dureri - fiindcă nu dădeam drumul părului din mînă sau el nu-mi dădea mie drumul - abia cînd vanilia mi-a stors lacrimi, cînd am simțit deja gust de scrumbie sau de altceva picant numai de vanilie nu, cînd acest miros de pămînt pe care Maria îl ascundea în spatele vaniliei, mi-l bătă în frunte pe Jan Bronski cel putred și mă îmbibă pe vecie cu gustul deșertăciunii, i-am dat drumul.

Oskar alunecă pe podelele albe, oarbe, ale cabinei și încă mai plîngea cînd îl ridică Maria care rîdea din nou; îl luă în brațe, îl mîngîie și-l strînsă la pieptul ei, strivindu-l de șiragul de cireșe din lemn, singurul acoperămînt pe care și-l păstrase pe ea.

Clătînînd din cap își culese părul de pe buzele mele mirîndu-se "Ce figură-mi iești! Îți bagi nasu-acolo și nu știi ce-i și p-ormă plînge".

Traducere de
Nora Iuga

Jumi'-juma' suc de portocale și supă de văcuță

Scriitorul britanic SIMON BURT (n. 1947, Wiltshire) și-a completat educația la Trinity College din Dublin, dar locuiește în prezent la Londra. Este autorul unui volum de proză scurtă, *Floral Street*, și a publicat până acum două romane: *The Summer of White Peacock* și *Just like Eddie*.

Descendent din familia lui Orlando al Virginiei Woolf și vecin literar cu Muriel Spark pe aceeași *Portobello Road*, Simon Burt trăiește împreună cu personajele sale într-o *suportabilă* frivolitate a ființei. Pierdut între granițele unei realități comune împreună cu toți cei care i-au populat vreodată fantasmalele, el este creatorul unui univers în "pilule".

STAREA de îndrăgostire este o stare alternativă de existență. Ori trăiești normal, ori ești îndrăgostit. Arareori, cât să numeri pe degete, starea de îndrăgostire se modulează într-o dragoste și cele două stări converg. De obicei, cel mai adesea, ele sînt linii paralele între care noi pendulăm ca niște electroni săltăreți. În anumite momente, în anumite locuri, în anumite contexte aflate la granița cu viața obișnuită, apare un moment resimțit ca un moment de trezire, cînd ne regăsim de cealaltă parte a graniței. Rămînem acolo atîta cît durează. Poate dura secunde. Poate dura ani. Pînă cînd apare un alt moment de trezire și ne dizolvăm înapoi înspre prima graniță. Aceste clipe de trezire au în sine o claritate înspăimîntătoare. Mîntea le păstrează ca pe ultimele frînturi ale unui vis. În același timp, la fel ca în vis, nu e foarte clar care e starea de somn și care starea de veghe. În ambele cazuri ne simțim treji, pînă cînd ne trezim.

Jean-Pascal

ARE o casă cu grădină și un șarpe, un boa dolofan și verzuliu, de mărimea unui furtun, pe care îl hrănește cu șoricea albi cumpărați de la un magazin de animale din Streatham și pe care l-a botezat Hopkins. Opkins. După baie, coboară gol pe scara de piatră ce duce la grădina cu o statuie, un Silenius cu struguri, atent la trepte, ținîndu-l pe Hopkins pe după gît ca pe o eșarfă, apropiindu-i capul de obraz și gîdilîndu-l sub bărbie:

- Ești fericit, Opkins? întrebă. Opkins. Opkins.

Sîntem într-un bar. Banchete și scaune de Windsor. Pluș și un șemineu de fier forjat cu cărbuni artificiali. Am pus în gură o țigară Gitane,

iar el îmi aprinde un chibrit.

- Je t'allume? spune.

Luis

SÎNTEM pe o stradă largă și însoțită din Kensington. Strada e plină de cireși în floare. Bate vîntul. Palele de vînt îmi ciufulesc părul în față și lui i-l dau pe spate. Aerul e încărcat de miresmele purtate de vînt. Are creștetul capului ascuțit ca sternul meu. Nu m-am bărbierit de cinci zile.

NE UITĂM la televizor. Mîntea îmi zboară aiurea. Mă uit prin cameră. O încăpere cu un pat. Un rozariu atîrnînd într-un cui deasupra patului, a singurului pat cu tablă de fier. Cămășile agățate în cui. Un covoraș din blană de oaie în fața sobei. Deodată, la știri apare regele Spaniei.

- Mira, mira, spune el. Sua Majestad.

Alexander

STĂ pe un fotoliu capitonat. E miezul nopții. Ne-am uitat la televizor. Am văzut *Tactica păianjenului* de Bertolucci. Acum bem cafea. Privesc cum își pune una, două, trei, patru lingurițe de zahăr în cafea.

ZIUA de după Carnavalul din Notting Hill. În fața casei mele e curent. Gunoii de pe Portobello Road de după colț ajunge pe strada mea, exact unde stau eu, adunîndu-se în fața ușii. Tocmai am făcut curat. Am adunat două pungi negre de plastic pline de cutii de bere, ambalaje de cartofi prăjiți, caserole de pui americani congelați din Kentucky, cu resturi de oase și grăsimi, mucuri de țigară și pachete pline sau goale, mai multe prezervative, un adidas desprecheat, un pullover verde tricotat la mașină și tocit în coate, o seringă și douăzeci de lire - două bancnote de cinci și una de zece - scăpate pe jos, iar acum sărbătorim la o ceașcă de cafea. Privesc cum își pune una, două, trei, patru lingurițe de zahăr în cafea.

Kate

MĂ TREZEȘTE zgomotul unei uși trîntite. Sînt singur în pat și camera e scaldată în lumina lunii. Nu m-așteptam să fiu singur. Rezemat de ceasul deșteptător văd un bilet.

"E tîrziu", scrie pe el. "Luna bate chiar în geam și-mi intră în ochi. Dacă mă întorc pe partea cealaltă, luna se reflectă în oglindă și-mi bate tot în ochi. Așa că, *début de nuit blanche*, mi-e frică. Plec acasă. Te sun eu".

DESCULȚI pe plaja de la Sandy-

cove. Fluxul în creștere clipește înspre linia mării și înapoi la picioarele noastre. Ea rîde. Rîdem amîndoi. E devreme într-o dimineață rece și sîntem beți. N-am dormit toată noaptea. Tremură. Îmi dau jos sacoul și i-l atîrn pe umeri.

- Există prea multe cuvinte, spune. Nu crezi? Nu crezi că există prea multe cuvinte?

David

SCRIE un tratat despre William Faulkner. Vorbește despre senzația pe care ți-o dau frazele lui Faulkner, similară cu cea oferită de fotografiile lui Walker Evans, senzația unei alegeri absolute între înfometare și trudă zilnică. Vorbește de o senzație asemănătoare la Joseph Conrad și James Purdy, ca și la Henry James. Scriitorii, zice, adevărații eroi a căror treabă e actul narațiunii propriu-zise. E dimineață. Mă scol în capul oaselor la el în pat. Doarme încă. Deodată, perdeaua se dă într-o parte și văd la geam un băiețel de nouă sau zece ani.

Bună, spune băiețelul. S-a trezit tata? Am nevoie de banii pentru masa de prînz.

Gabriel

STĂ lîngă frigiderul deschis. E noapte și singura sursă de lumină e cea a frigiderului. Îi era sete și s-a trezit ca să bea suc de portocale. Corpul lui formează o linie prelungă, de la cutia de suc, pînă la călcîie, pe podeaua bucătăriei. Îi pot vedea umbra gîtului, mișcîndu-se în ritmul în care înghite.

VREA să se facă steward, spune. Stăm la intersecția dintre Portobello Road și Sun in Splendour. Se uită în sus la dîra de fum lăsată de un avion pe cer.

- Viața mea, spune.

Sophie

SÎNTEM în tren. Stă în fața mea. Mergem să ne petrecem weekend-ul acasă la părinții ei, lîngă Arundel. E ziua ei și tocmai i-am dat un cadou. *Mingus*, un disc al lui Joni Mitchell, ambalat și cu fundă. Cu o singură mișcare, se debarasează de pantofi și își trage picioarele încrucișate sub ea, pe canapea. Rochia de bumbac ușor, aproape transparentă, cu imprimeu floral albastru, îi învâluie picioarele, iar ea își desface cadoul.

MERGEM pe bulevard către Golders Hill Park, trecînd pe sub corăbele umbroase ale copacilor. E o zi foarte caldă, dar pe sub copaci e răcoare, iar intrarea în parc apare luminoasă la capătul tunelului. Mergem

încet, urcînd ușor bulevardul, și vorbim. Ceea ce spunem ne absoarbe cu totul și mergem din ce în ce mai încet pînă cînd, probabil undeva pe la mijlocul drumului, ne oprim.

James

Are o cheie de la apartamentul meu. Vine din cînd în cînd, ca să aibă grijă de pisicile lăsate aici de fostul meu iubit plecat în Japonia, niște creaturi costelive și pline de praf pe care tare le-aș mai face pierdute, iar cînd pleacă, ia aproape invariabil și cheile mele. Avem brelocuri la fel. Pune mîna fără să se uite și pleacă, fără să-i pese că ale lui sînt în buzunar. Așa că rămîn fără chei. Trebuie să mă duc pînă la el, unde nu e de găsit la telefon, ca să le iau. Pentru asta, trebuie să trag ușa după mine și să intru înapoi cu chei. Nu sînt neapărat genul care face mutre la chestii din astea. Într-o zi, întorcîndu-mă de la el cu cheile, găsesc un bilet scris de mîna lui în cutia poștală.

"De ce", scrie pe bilet, "de cîte ori am nevoie de cineva, nu e nimeni aici? Sînt la bar. Vîno să bei ceva."

E AJUTOR de bucătar. Îmi dă să mîncînc mîncarea pe care învață să o gătească. Uneori, inventează cîte ceva și încearcă pe mine. În seara asta e o supă. Îmi spune rețeta.

- Lei o conservă de supă de văcuță Campbell, spune el, și o amesteci jumi'-juma' cu suc natural de portocale. O încălzești și o mîncînci cu felii de portocală crudă și bucăți de coajă.

DESIGUR, nu vă pot ajuta să alegeți. Nici între somn și veghe, ori între un episod sau altul. Nu pot decît să-mi aduc aminte fragmente. Nu mai știu care e care. Unul e, știu, momentul de trezire în, celălalt - spuneți-i al doilea, dacă vreți, nimeni nu vă împiedică; deși n-aș fi de acord; dacă eu nu știu, cum ați putea dumneavoastră? - celălalt, momentul de trezire din... dragoste. Toți au fost foarte diferiți între ei. Unii erau tineri, alții bătrîni. Unii isteți, alții blegi. Unii bogați, unii deștepți, alții insipizi, alții săraci. Unii erau frumoși, alții nu. Ce i-a unit, atît cît a durat, a fost că eu am fost îndrăgostit de toți. Din timpul petrecut alături de ei, îndrăgostit sau nu, îmi aduc aminte totul și nimic. Ce a rămas din ei - tot, tot ce a rămas din ei după ce au dispărut - e strălucitorul moment al tranziției.

Prezentare și traducere de
Cosana Nicolae

Din volumul *New Writing 5*.
An Anthology edited by
Christopher Hope & Peter Porter,
Ed. Vintage/
The British Council, 1996

Alcoolicul vindecat

◆ A inventa un detectiv particular cu trăsături bine marcate și a-i povesti aventurile în serial reprezintă o modalitate comună multor scriitori de romane polițiste. Americanul Lawrence Block (în imagine) a reușit să-și impună de la o carte la alta personajul Matt Scudder (ex-polițist, ex-soț și tată de familie, alcoolice incorrigibil, în ciuda ședințelor de terapie de grup la Alcoolicii Anonimi) până într-ajut încît polarurile sale se vînd ca pîinea caldă atît în SUA cît și în Europa (cîteva titluri: *Opt milioane de feluri de a muri*, *Blues-ul alcoolici-*

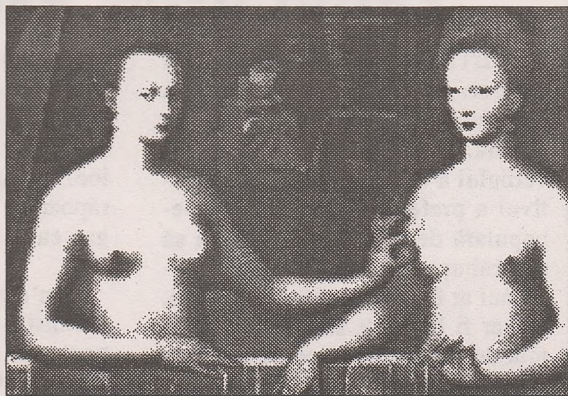

ilor, *Un bilet pentru morgă*, *Dans la abator* ș.a.). Acum, după 20 de ani în care a publicat 13 cărți cu acest personaj și a primit numeroase premii, Lawrence Block a terminat un ultim volum, *Even The Wicked*, în care Matt Scudder s-a recăsătorit, trăiește confortabil alături de soție și bea mai puțin. "Mă tem că i-am rezolvat prea multe din probleme și că nu va mai fi un personaj de ficțiune interesant - declară autorul. O să văd ce voi face cu el".

Omul de Neanderthal

◆ ... este într-adevăr străbunul nostru sau nu e decît o ramură marginală a umanității? La această întrebare, doi americani, Erik Trinkaus, profesor de antropologie la Universitatea din New Mexico, și Pat Shipman, profesor la Facultatea de medicină Johns Hopkins, au dat un răspuns surprinzător. Calota craniacă găsită în 1856 lângă Düsseldorf a declanșat o veritabilă revoluție în cunoștințele noastre despre originile sale, făcînd ca teoria lui Darwin să fie admisă de toți. Pe măsură ce alte fosile au fost descoperite, s-a admis că strămoșul nostru era canibal dar că în timp imaginea fizică și morală a omului primitiv a evoluat. Întrebarea crucială a antropologilor era: nu cumva omul de Neanderthal, ramură a umanității izolată geografic de glaciație, a fost o fundătură, iar omul anatomic modern s-a dezvoltat în același timp în Africa? Pentru cei doi cercetători ambele ipoteze coexistă, nu se exclud.

Moartea misterioasă a metresei

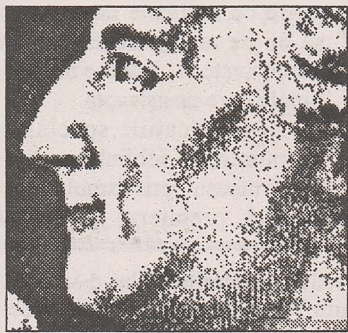

◆ La editura germană Weitbrecht a apărut de curînd un roman de debut care îmbină investigația istorică, criminalistica, critica de artă și ficțiunea literară. Este vorba despre *Firul roșu* (*Die Purpurlinie*) de Wolfram Fleischhauer, care în cele 432 de pagini demonstrează ca renumitul tablou cu autor necunoscut (din imagine) nu înfățișează nici pe departe o scenă pașnică, ci este dezlegarea simbolică, cifrată, a unei crime, rezultatul intrigilor de la curtea lui Henric al IV-lea al Franței, cărora le-a căzut victimă Gabrielle d'Estrées (în dreapta), amanta lui Henric, însărcinată în

luna a șasea. Fleischhauer arată ca personajul feminin care se afla în baie cu Gabrielle nu este sora acesteia, cum se poate citi în cataloagele Louvrului, ci tocmai intriganta care a "regizat" moartea viitoare regine. Partea cea mai interesantă a romanului este descrierea și descifrarea simbolisticii tabloului. Jocul ciudat al mîinilor, fiecare obiect (masa acoperită cu o față de culoare verde, căminul în care arde focul), personajul din fund, cu părul roșu, totul are o semnificație precisă, care dezvăluie celui care știe să o citească adevăratele circumstanțe ale morții metresei regale.

Casanova, om de știință

◆ Imaginea de aventurier, mare jucător de cărți și cuceritor a lui Giacomo Casanova (în imagine, pictat de fratele său, Giovanni) este cunoscută. Mai puțin cunoscută este însă dimensiunea sa intelectuală. Tocmai aceasta parte a biografiei și personalității sale se străduiesc Otto Krätz, profesor de științele naturii la Universitatea din Stuttgart, și Helga Merlin, scriitoare, să o scoată în evidență, prin publicarea, la Editura Callwey din München, a cărții *Casanova - un pasionat al științelor*, scriere care se bazează în principal, pe autobiografia eroului. Cei doi cercetători germani au întreprins un studiu amplu al acesteia

și au înfățișat în volumul lor bogat ilustrat preocupările aventurierului în domeniul chimiei, fizicii, matematicii, opticii și medicinei și filosofiei. Deși nu se poate spune că a contribuit la progresul vreuneia dintre aceste științe, Casanova se prezintă într-o lumină nouă, pentru mulți surprinzătoare, ca un om cu o cultură vastă, care o concu- ra, în epocă, pe a lui Voltaire.

Anglofoni

◆ Nicola La Touche, responsabilul pentru Italia al Editurii Penguin, are drept obiectiv imediat să introducă în toate librăriile italiene cărți în engleză. El a constatat că cererea de carte în versiune originală, în special în engleză, a crescut constant, cărțile editurii pe care o reprezintă fiind bine vîndute în 1500 din cele 8000 de librării și papetării din Italia.

Ultimul Süskind

◆ Patrick Süskind a obținut un asemenea succes mondial cu volumele sale (*Parfumul*, *Contrabasul*, *Porumbelul* și *Domnul Sommer*) încît fiecare nouă carte a acestui autor secret e așteptată cu nerăbdare și epuizată de cum intră în librării. *O luptă* reunește patru nuvele scrise între

1976 și 1995, de valoare literară inegală, dar avînd o temă comună: ravagiile aduse de răni psihice aparent anodine dar pe care tulburările imaginației le fac fatale, trupul alterat de himerele spiritului. *Ein Kampf* a apărut prompt și în traducere franceză, la Fayard.

Viitorul fără cultură sau cultura fără viitor?

UN FOARTE interesant articol cu titlul de mai sus publică "Die Zeit" sub semnătura lui Thomas Macho, cercetător la Institutul pentru știința culturii de la Universitatea Humboldt-Berlin. Pornind de la constatarea că futurologii fac o avalanșă de previziuni despre viitorul politicii, geneticii, schimbărilor climatice, agriculturii, erotismului, școlii, vieții de familie, epidemiilor etc. etc. dar nu suflă o vorbă despre viitorul culturii, cercetătorul caută explicații acestei lipse de interes. Una ar fi aceea că domeniul culturii e pur și simplu imprezvizibil. În timp ce tendințele din tehnologie, economie sau ecologie pot fi deduse cu oarecare probabilitate din evoluțiile actuale, schimbările culturale sînt vizibile după ce s-au produs, nu pot fi proiectate în viitor. Succesul "Noilor Fauves" i-a surprins pe specialiștii pieței de artă tot atît cît triumful cărții de filosofie popularizată *Lumea Sophiei* pe editori, iar că un film cu dinozauri va fi în fruntea box-office-ului - era greu de imaginat în urmă cu 10 ani. Succesele culturale contemporane - spune Thomas Macho - seamănă mai curînd cu un puci militar decît cu o victorie obținută prin strategie. Iar pentru cea mai mare parte a "reprezentanților culturii", fie că lucrează în edituri, galerii de artă, stații de radio, teatre sau case de film, chestiunea lui "răspoipline" nu e pertinentă.

Absența viitorului este accentuată și de o subtilă referință la trecut: cei care încearcă să formuleze un pronostic valabil al tendințelor culturale privesc în urmă ("Anii '70 vor fi din nou la modă" sau "Se anunță întoarcerea unei noi obiectivități"). Inovația culturală se naște tot mai mult din nostalgie. După "modernism" vine "postmodernismul" și după acesta "un al doilea modernism" - cum afirmă teoreticianul arhitecturii Heinrich Klotz. Conform unui studiu al lui Hans Robert Jauss, între 1960 și 1970 s-au propagat de zece ori mai multe curente artistice decît între 1850 și 1900, dar cea mai mare parte dintre acestea erau mai curînd niște *reanimări* decît revoluționări. Rüdiger

Safranski, în cartea sa *Ce doză de adevăr pot suporta filosofii?* (PUF, 1993), la întrebarea legată de viziunea sa asupra viitorului, dă un răspuns lapidar: "Trecutul acoperă nevoia mea de viitor". Dacă adăugăm la aceasta și titlul sub care Jean Baudrillard și-a publicat, tot în '93, comentariul asupra schimbării milenului - *L'an 2000 n'aura pas lieu* - avem răspunsul teoreticienilor: viitorul?, mulțumesc, nu.

Dintr-un număr special dedicat secolului XXI de către revista "Géo", se poate vedea că temele ce-i preocupă pe futurologii sînt legate mai ales de *temeri*: catastrofe climatice, maladii, crize de energie, pierderea identității și manipulări genetice, sărăcirea marilor centre urbane, epuizarea resurselor etc. Or, viitorul cultural nu stîrnește temeri. Nici o instanță însărcinată cu politica în domeniul cultural nu va fi serios tulburată de, să spunem, perspectiva creșterii prostului gust. Cultura nu e un subiect deangoasă, în special în epoca noastră hipersensibilă la catastrofe. De aceea viitorul nu poate apărea și ca un proiect cultural.

Totuși, cum se poate trăi și gîndi în absența unui rest de orientare utopică? Din această cauză societatea e pradă unei obsesii necrologice care ia forma controverselor în ceea ce privește monumentele, comemorările, muzeele, istoria. Conștiința colectivă nu se mai deschide către inovație, progres, viitor, ci se agață din ce în ce mai frecvent de un trecut mai mult sau mai puțin glorios.

Thomas Macho amintește în articolul său și o tendință de "democratizare", antielitistă, a creativității culturale în sensul faimosului postulat al lui Joseph Beuys și Andy Warhol - după care orice individ se poate descoperi ca artist și ca o celebritate timp de cîteva minute - ceea ce duce la o teribilă omogenizare a culturii. Concluzia lui e că abstenența latentă față de viitor suscită nu numai un interes crescînd pentru trecutul "clasic", dar și o fascinație specială pentru ceea ce se numește "eveniment cultural". Cultura fără viitor tinde către cultura-spectacol. (A.B.)

Patru tiraje

◆ Celebra aviatore Amelia Earhart era adulată de americani înainte de a dispărea în 1937 într-un accident deasupra Pacificului. Jane Mendelsohn - o tînră ce ține cronica literară la "New York Guardian" - a imaginat într-un roman intitulat *Am fost Amelia Earhart* ce s-ar fi întîmplat dacă aviatorea și coechipierul ei Fred Noonan ar fi supraviețuit unei aterizări forțate pe o mică insulă pustie. În ciuda robinsonadei deloc originale, sensibilitatea, inteligența și stilul foarte personal al autoarei au făcut din acest roman unul din marile succese ale anului, pînă acum fiind trase trei tiraje, toate epuizate, al patrulea e pregătit, iar cartea nu coboară de pe primele locuri din top.

Lă Lyon

◆ Viitoarea stagiune a Operei Naționale din Lyon va începe la 8 și 10 septembrie cu reluarea spectacolului *Elixirul dragostei* de Donizetti (care va face obiectul unei înregistrări DECCA și al unei casete video) avînd ca vedete pe soprana Angela Gheorghiu și pe soțul ei, tenorul

Roberto Alagna (în imagine). Cele două spectacole vor fi date în beneficiul reconstruirii teatrului "La Fenice" din Veneția.

Correspondența lui sir Kingsley

◆ Scriitorul britanic Kingsley Amis, care a murit în octombrie anul trecut, autorizase pe ziaristul Eric Jacobs să-i scrie biografia oficială. Deveniseră, lucrînd la carte, chiar prieteni. De aceea scriitorul i-a încredințat și sarcina editării corespondenței sale. Dar Eric Jacobs a ținut un jurnal al bolii care avea să-l ucidă pe Amis și a publicat extrase din el chiar cînd familia pregătea înmormîntarea. Martin, fiul scriitorului, a oprit la timp publicarea acestui jurnal ce macula imaginea publică a tatălui său și a anunțat că i-a retras lui Jacobs dreptul de a edita corespondența, sarcina alcătuirii ediției fiind preluată de unul dintre partenerii săi de tenis, un universitar american ce locuiește la Londra.

Revista revistelor

Falsificarea istoriei ca experiment literar

În bună parte, nr. 25 din *LA&I* e consacrat romanului scriitorului portughez José Saramago, *Istoria asediului Lisabonei*, publicat în 1989. De ce s-a oprit Mioara Caragea, autoarea prezentării și a traducerii unui amplu fragment din roman, asupra acestui text? Răspunsul ni-l dă ea însăși: "romanul lui José Saramago (...) reprezintă o interesantă experiență, care poate fi citită ca o terapie cu valoare exemplară pentru efectele maladele ale unui discurs naționalist, care nu și-a primit încă o replică sistematică și concertată din partea istoriei. Trama romanului e relativ simplă. După ani de zile de muncă impecabilă, un corector de carte se revoltă împotriva impozițiilor de seriozitate și de corectitudine impuse de instituția culturală și introduce într-un șpalt un *nu*." Acest *nu* e introdus însă într-o carte de istoriografie care povestește nici mai mult nici mai puțin decât istoria asediului și cuceririi Lisabonei din 1147. Ca să poată cuceri orașul, portughezii au cerut ajutorul cavalerilor cruciați. Iar contextul în care corectorul vîră acel *nu* e unul al adevărului istoric verificat, acela că cruciații i-au ajutat pe portughezi să cucerească Lisabona de la arabi. În urma intervenției corectorului, cruciații nu i-au ajutat pe portughezi să cucerească Lisabona. Editorii descoperă la vreme negația frauduloasă, cartea apare cu o erată care pune lucrurile la punct, dar corectorul care n-a putut schimba istoria cu *nu* -ul său tot izbutește ceva. Își schimbă propria sa existență. "Datorită celui nu, el va cunoaște iubirea și ficțiunea, scriind o nouă variantă a Asediului Lisabonei, în care, spre deosebire de istoria acreditată, cruciații nu îi vor ajuta pe portughezi să cucerească Lisabona". De fapt, în cronicile portugheze se spune că Lisabona a fost cucerită de cruciați, cu ajutorul portughezilor, dar în anii '40, "de exaltare naționalistă a Statului Nou" au apărut studii ai căror autori își

propuneau să demonstreze că Lisabona ar fi fost cucerită oricum de localnici, chiar și fără ajutorul cavalerilor cruciați. Reducînd la absurd această ipoteză și altele cuprinse în legendele medievale legate de cucerirea Lisabonei, Saramago propune cititorilor ca, prin experimentarea falsului istoric, să încerce să afle "care sînt erorile, lacunele și prejudecățile care ne formează." În ceea ce ne privește, citind titlul textului Mioarei Caragea, *Falsificarea istoriei ca experiment literar*, nu ne-am putut împiedica să ne gîndim la experimentul la care am fost supuși timp de 50 de ani, acela al falsificării istoriei pur și simplu, ale cărui consecințe dramatice se simt și astăzi, cînd la noi circula, în paralel, mai multe versiuni ale istoriei. ♦ În *ACTUALITATEA*, actorul Ștefan Iordache face o paralelă între actori și fotbaliști pe care i-a văzut jucînd la Campionatul European de Fotbal. "Ce crîncen a devenit acest fantastic sport, fotbalul. (...) Acești copii care ar trebui să arate ca niște copii care se joacă, arată ca mercenarii din filmele americane, care au participat la cel puțin două lovituri de stat prin diverse colțuri ale lumii. Nici un zîmbet: care mai de care mai fioros, începînd de la privire pînă la tunsoare. (...) Ce-o fi la mijloc? Ce i-a îmbătrînit pe acești tineri? Desigur - banii. Sau, mai corect: banii și efortul enorm la care îi supune Dumnezeul lor - Fotbalul. Efort răsplătit. Dumnezeul nostru, al actorilor, care este Teatrul, ne supune, cred eu, la chinuri care sînt greu de descris în acest mic spațiu. Efort nerăsplătit." Nimic de adăugat. ♦ Din același ziar: *Lumea filmului românesc în agonie* (supratitlu) *Studioul Buftea este lăsat pradă buruienilor* (titlu); "O situație dificilă specifică unei țări al cărei viitor nu poate fi văzut decît prin prisma interesului personal. În rest nu mai există nimic." (finalul reportajului). Nici aici n-ar fi mare lucru de comentat. Probabil că după ce studioul de film de la Buftea va ajunge raiul bălărilor va fi înființată o comisie de anchetă pentru a stabili cauzele, după care clădirea va deveni restaurant, hotel sau un ranch, după modelul Dallas-ului de la Slobozia.

Dl. Gherman și telefonია mobilă

Anunțul PNL-ului că oferă un premiu pentru viitorul guvern și că acesta e dl. Viorel Cataramă a provocat valuri în Convenție și răspunsul iritat al liderului PNTCD, dl. Ion Diaconescu, că această funcție nu i se potrivește cituși de puțin d-lui Cataramă. De altfel, PNTCD își rezervă dreptul de a propune prim-ministrul în ipoteza că la toamnă Convenția va cîștiga alegerile. ♦ Ministrul Comunicațiilor, Ovidiu Muntean, a supărat și guvernul și PDSR-ul anunțînd înainte de termen conținutul caietelor de sarcini privind obținerea licențelor pentru telefonie mobilă în sistem GSM. Potrivit ziarului *ADEVĂRUL*: "Oliviu Gherman, președintele PDSR, este de părere că ministrul Comunicațiilor ar fi trebuit să discute în ședință de guvern condițiile de licitație și de-abia după aceea să le facă publice. Este a doua oară, în ultimul an, cînd dl. Gherman se implică, destul de pătimaș, în chestiunile legate de telefoane și telecomunicații, ceea ce a atras chiar suspiciunea că o face din interes, avînd în

LA MICROSCOP

Pariul d-lui Văcăroiu

ULTIMUL VAL de scumpiri cu care ne-a pricopsit dl. Văcăroiu a fost anunțat ca în melodramele de duzină. Purtătorul de cuvînt al guvernului a declarat presei că executivul a preferat să ia o măsură nepopulară decît să lase economia să se prăbușească. Asta de parcă guvernul ar fi venit la putere alaltăieri, ieri ar fi băgat de seamă că economia de-abia se mai ține pe picioare și azi s-ar fi hotărît să ia măsuri.

Dl. Văcăroiu păstorește economia națională de patru ani, nu de trei zile. D-sa a avut timp să vadă cum stau lucrurile încă dinainte de a fi fost numit prim ministru, adică de pe vremea cînd făcea parte din echipa de specialiști a guvernului Stolojan. Unul dintre primele anunțuri pe care le-a emis după ce s-a văzut mai mare la Palatul Victoria a fost cel prin care s-a plîns de guvernarile anterioare. De altfel mulți comentatori nu dădeau cabinetului său prea multe luni de guvernare. Dar mai cu greve, mai cu scumpiri, dl. Văcăroiu a rămas premier patru ani. Și dacă ar primi cîte un milion pentru fiecare demonstrație făcută împotriva sa în București și în țară, prim ministrul ar fi un om bogat, mai ceva ca Bobic, faimosul cîștigător la loterie.

N-a fost an de la Dumnezeu, din aceștia patru cît a gestionat economia țării, fără ca dl. Văcăroiu să se laude cu izbînzile sale. N-a fost an să nu ne anunțe că *situația* se îmbunătățește și că asta e nimic față de binele care ne așteaptă.

În publicațiile specializate în economie, în schimb, analiștii nu-i împărtășeau optimismul. Chiar dimpotrivă, premierul era acuzat că a

stopat reformele și că duce o politică falimentară pe termen lung. Tot timpul m-am gîndit că poate adevărul s-o afla undeva pe la mijloc. Că, adică, n-o fi nici roz ca în rapoartele premierului, dar nici negru ca în prognozele comentatorilor.

Nu e greu să ametești lumea cu promisiuni și să faci haz cu superioritate de cei care te avertizează că greșești, dar cu o condiție: să greșești pe banii tăi și să nu-ți faci rău decît ție însuși.

Cînd a fost acuzat că evită să ia măsuri ferme de redresare, premierul numai că nu i-a făcut prostii în față pe cei care i-au spus asta. A privit moțiunile introduse împotriva sa în Parlament ca pe niște bancuri menite să-l amuze și n-a scăpat ocazia să-i învinuiască de amatorism pe cei care îl contestau.

Cu aerul că știe ce face, dl. Văcăroiu a tot tras de starea de lucruri existentă, nădăjduind probabil că va ajunge la capătul mandatului din amînare în amînare. Ce a obținut am aflat de la purtătorul său de cuvînt: a avut de ales între scumpiri și *prăbușirea economiei*. Nici mai mult, nici mai puțin. A preferat scumpirile, dar întrebarea e dacă a rezolvat ceva cu aceste scumpiri. Se pare că a mai obținut o amînare, dar nimic în plus. Pur și simplu dl. Văcăroiu și-a mai acordat un răgaz pînă la alegeri.

Dacă premierul a avut vreun plan pe termen lung, probabil că acesta a fost de a bate recordul de longevitate în funcție, la Palatul Victoria. L-a cîștigat. Însă cu ce preț?

Cristian Teodorescu

vedere afacerile fiului d-sale în domeniul. Cu alte cuvinte, supărarea d-lui Gherman să vină de acolo că n-a avut posibilitatea să-i povestească în exclusivitate fiului său cum e cu licitația pentru telefonია mobilă? ♦ Reintors din Anglia unde a suferit patriotic la fiecare înfrîngere a echipei naționale de fotbal, *Miron Cozma își răscumpără protecția partidului de guvernămînt somîndu-i pe mineri să voteze PDSR?* titrează *Adevărul*. Minerii din Valea Jiului nu se mai lasă impresionați de îndemnul lui Cozma, ca probă că nu s-au înghesuit la urne la alegerile locale. "Lipsa de interes a ortacilor, susține *Adevărul*, ar putea să-i dinamiteze d-lui Adrian Năstase explicația profundă pe care a dat-o atunci cînd a fost întebat de ce-l susține PDSR pe Miron Cozma: «În definitiv și minerii votează»." Rămîne de văzut cum va fi instrumentat dosarul penal împotriva lui Miron Cozma și mai ales dacă împotriva acestuia se va lua vreo măsură înainte de alegerile parlamentare. Deși e cu puțință ca PDSR să aibă mai multe de cîștigat la toamnă dacă-și ia mîna de pe liderul minerilor decît dacă-l cocoloșește în continuare. ♦ În *CURIERUL NAȚIONAL*, managerul unei importante întreprinderi din țară afirmă următoarele: "Nu sînt împotriva concurenței, dar «loviturile sub centură», mai ales cele «la plex», nu stimulează." Probabil că managerul interviuat știe că plexul nu se află sub centură, dar din formularea lui rezultă contrariul. ♦ Remarcabil numărul din luna iunie al revistei *CONVORBIRI LITERARE*. Cu un sumar bogat și divers, reunind semnături prestigioase din toate

generațiile de scriitori, *Convorbiri literare* a căpătat un plus de interes în ultima vreme și dincolo de vivacitatea publicistică, revista are o ținută elevată pe care îi urăm să o păstreze. ♦ Sub titlul "La înmormîntarea parlamentului" Ion Cristoiu scrie în *EVENIMENTUL ZILEI*: "În absența unei platforme comune, ivite din compromisuri reciproce, majoritatea parlamentară a funcționat după principiul racului, broaștei și al știucii înhamate la tragerea unei căruțe. Aparent unită, coaliția guvernamentală a fost dominată de loviturile pe care și le-au administrat pe furie cei ce treceau oficial drept aliați. Aceasta a lipsit Parlamentul României de acea mașină de vot bine pusă la punct aflat de necesară pentru promovarea unor legi importante pentru țară. Și a transformat principala instituție democratică a României într-un Lipsican politic." E un punct de vedere, dar ar mai fi unul. Cu reprezentanți ca Dumitrașcu, pe care camerele de luat vederi ale posturilor tv l-au surprins de atîtea ori dormind în timpul lucrărilor, cu un Simeon Tatu, veșnic suspect de roșu la față și cu alții pe care nu-i mai cităm, era greu ca partidul de guvernămînt să obțină o mașină de vot mai bună. Și în afară de ceea ce va spune istoria despre acest parlament, dacă va spune ceva, acești patru ani au dovedit cu vîrf și îndesat că politica făcută cu gîndul la interesul propriului buzunar sau al buzunarului de partid nu poate duce la nimic bun. Sîntem curioși dacă în viitorul parlament îi vom revedea pe d-nii Dumitrașcu și Tatu.

Cronicar

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Lună, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul draço print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție - 800 lei